

M. G. BIRCKNER

Föd: d: 21 Aug: 1756.

Död: d: 1 Dec: 1798.

M. G. Birckners

samlade

Skrifter.

JALIN

Förste Deel.

Risbøbenhavn, 1797.

Trykt paa H. Goldins Forlag,

hos M. Seest.

Om

Trykkesfriheden

og

Dens Love.

Med

Mich. Gottl. Birekner,

Capellan i Korsør.

J skal kjende Sandheden, og Sandheden skal gjøre Eder frle.
J e s u s.

Andet foreaet og forbedret Dylag.

Kiøbenhavn 1797.

Trykt paa A. Goldins Forlage
hos M. Seest.

Deres

Kongelige Hoied

Kronprinds Friderik

eilegnes

dette Skrift underdanigst

af

Forfatteren.

Dem, Prinds! bøver jeg her at forelægge et Skrift, som jeg ikke vilde have forelagt een iblandt hundrede af Europas Prindsfer. Kun Dem, som saa umiskendeligt har viist at De ynde og hadre Bondens, Negerens, Borgerens, og overhovedet Menneskets retmæssige Frihed, torde jeg forelægge et Skrift, hvis Hensigt skulde være at paatale een af dets væsentligste Rettigheder, Trykkefriheden.

Det er mueligt at den, som Naturen har forundt et svagere Syn, ved at stirre paa et eneste Hiul, kan opdage Feil, der ere undgaaede den indsigtsfuldeste og med et langt skarpere Syn begavede Mechanikers Oie, hvis Opmærksomhed maae udbrede sig over det Hele; mueligt er det ogsaa, at en med maadelige Organer udrustet Jagttager kan opdage Feil ved Love og borgerlige Indretninger, som ere undgaaede kyndigere Statsmands langt skarpere Syn, just fordi Mængden

af de Gjenstande, paa hvilke de maae dele
deres Opmarksomhed, ikke tillod dem at
anvende lige Agtsomhed paa en enkelt
Deel allene.

Jeg har troet, at have opdaget Feil
paa de Love, som skal bestemme Trykke-
frihedens Brug her i Dannemark, og
jeg har aabenhjertet fremsat hvad jeg
troede. Den Prinds, der selv ynder
Trykkefriheden, som et Middel til at
opdage Misbrug, vil ikke fortryde paa,
at jeg efter Evne har stræbt at opnaae
denne Hensigt; og den Prinds, som saa
ofte har viist sig virksom til at have Feil
og Uorden, vil gandske vist ogsaa afshielp-
de Feil, jeg her paaanker, ifald det
skalde befindes, at min Anke har været
grundet.

Fortale.

Det for mig saa smigrende Bifald, hvormed
mit Forsøg over Trykkefriheden og dens Love
blev optaget af endeel af mine Landsmænd, har
giort et nyt Oplag fornødent. Min Forlæg-
ger Hr. Soldin har, saavel som jeg selv, lovet
at det skalde indeholde Tillæg og Forbedringer.

Det var ingenlunde den stolte Tanke, at
jeg selv vilde levere noget uforbederligt, der
bestemte mig til at udgive nærværende Skrift.
Min Hensigt var blot at forelægge Publikum
mine egne Tanker, og derved at give Anled-
ning til at dette for Menneskeheden og det bor-
gerlige Selskab saa vigtige, endnu ikke tilfulde
afhandlede, Spørgsmaal, igien kunde blive bragt
paa Banen, blive undersøgt af flere, og maae
skee afgjort.

Ved eenfaldige Forestillinger, uden al
Strid og Modsigelse, kan Sandheden aldrig
findes. Mit Ønske var det at blive imodsiget,
og disse Modsigelser vilde da foranlediget mig
til enten at tilbagekalde, til nære at bestemme,
eller endnu mere at stadfæste endeel af de Me-
ninger, jeg i dette Skrifs første Udgave havde
yttret.

Disse muelige Indskrænkninger, Be-
stemmelser eller Stadfæstelser, skulde nu efter
min Hensigt have udgjort de Tillæg og For-
bedringer, som den anden Udgave, efter For-
læggerens og mit Ønske, skulde indeholde. Eft-
ret selv har jeg, hvad Hovedsagen angaaer,
her opfyldt, men ihenseende til Udførelsen har
jeg siden efter forandret min Beslutning.

Udskillige havde yttret det Ønske, at de
paaberaabte Reskripter, saavel som Lovsteder, in-
extenso maatte indrykkes, siden de derved
bedre bleve satte i Stand til at bedømme Sagen.
Dette Ønske har jeg her opfyldt, og disse Res-

skripter og Lovsteder, tillige med et Par An-
mærkninger over dem, vil her udgjøre det
lovede Tillæg.

Al Rettelser eller Forbedringer vil der, de
typographiske og nogle andre smaae Forbedringer
fraregnet, ved nærværende Udgave kun findes
toende Anmærkninger, som jeg her strax vil anføre.

Den første af disse Rettelser skylder jeg
mit Skrifs Recensent i Iris og Hebe, og
angaaer disse Ord i Indledningen „saa vidt jeg
troer, (thi det er muligt at jeg heri feiler,) er
jeg en af de første her, som i egne Afhandlin-
ger har stræbt at forsvare Trykkefrihedens
Sag.“ I hvorvel jeg ingenlunde har paastaet
at være den første, men blot en af de første,
saa maae jeg dog tilstaae at jeg har feilet,
siden saavel Hr. Capitain Abrahamsons Af-
handling om Trykkefrihed, som Hr. Secretair
Gudenraths Betragtninger over Trykkefriheds-
Reskripterne af 1771 og 73, og Hr. Profes-
sor Myerups Afhandling over samme Materie,

vare mig gandske ubekjendte, og jeg først ved Recensionen blev underrettet om deres Existence. At den afdøde Professor Smith havde skrevet om den Materie, og i Hovedsagen været af min Formening, var mig blot bekjendt af Rygtet, hans Skrift selv har jeg aldrig læst. Paa den Tid da alt dette og noget mere udkom, opholdt jeg mig paa Vesterlands-Fæhr, næsten gandske uvidende om den hele danske Litteratur, som man paa dette Sted ikke uden stor Vanskelighed kunde erholde Bekjendtskab med.

Den anden Rettelse angaaer den første Udgaves 101 Side, hvor jeg, i Anledning af Stephansens Sag, har betient mig af det Udtryk om sal. Auditour Steenstrups Apologie, „der indeholdt Grunde, som Generalfiskalen ikke var den Mand der skulde igiendrive,“ o. s. v. Som jeg hører, er dette Udtryk blevet misforstaaet, og jeg anseer det derfor for Pligt at forklare det nøiere. At snarere enten Generalfiskalen eller nogen anden Mand,

Ubesligheder eller Ubehageligheder, var ingen lunde min Hensigt. Enhver Mand er i sit Fag en agtværdig Mand, saasnart han besidder de Kundskaber, som dette Fag udkræver, og anvender dem rettelig. Meer er ingen berettiget til at fordre af ham. Indsigt i den theologiske Litteratur overhovedet, og den nyere theologiske Litteratur isærdeleshed, var noget, som ikke vedkommer Generalfiskalens Fag; noget, som man ikke kan fordre af Juristen, men vel af Theologen. Den sidste, ikke Generalfiskalen, var egentlig den Mand, der skulde igiendrive Steenstrups Grunde.

Tre Skrifter er der, siden Subscriptions-Planen blev skreven, udkommen over min Afhandling, af hvilke Hr. Professor Schlegels og Hr. Assessor Colletts især give Anledning til at anstille adskillige Betragtninger. At udføre alle disse Betragtninger, ville være et Arbeide, som meget vilde forøge Bogens Størrelse; et Arbeide, hvortil mine øvrige For-

retninger og den tydske Oversættelse af mit
Skrift, der nu næsten er færdig, ingen Tid
vil overlade mig, og som jeg derfor maae opsætte
til bedre Leilighed.

Korsøer d. 24 Junii 1797.

Man har raadet Forfatterne først at gienneulase alt
hvad der er skrevet om den Materie, som de ville af-
handle, og dernæst selv at lægge Haand paa Arbeidet.
Hvorvidt dette Raad bør følges? er uden Tvivl et
Spørgsmaal, som enhver Forfatter's individuelle For-
sælse og Erfaring maae besvare. Hvad min Erfaring
angæer, da maae jeg tilstaae, at den netop har lært
mig den gandske modsatte Fremgangsmaade; først at
gientænkke Sagen selv, i det høieste Kun at læse
alt hvad der strider mod min Forestillingsmaade, og
siden efter, at gienneulase hvad andre, som yndede
denne, have tænkt og skrevet. Naar denne Maade er
man ikke allene vis paa, at det er vore egne, ikke andres
Tænker, som Stalen saa tidt, uden at vide det, har
staalet, hvilke vi foredrage; men man finder og, i
den Overeensstemmelse, man siden efter bliver vaer,
et nyt Beviis for sine egne Tænkers Rigtighed, og i
Uovereensstemmelsen, en nye Anledning til at estertænke

den fra flere og andre Sider, og overalt, saavnt som mueligt, at give Undersøgelsen den tilbørlige Fuldstændighed.

Man maae imidlertid vælge hvilke af Maaderne man vil, saa synes dog, ved første Næst, den Agt, man skylder Sandheden og Publikum, rigtigt nok at fordre, at man burde have læst, om ikke alt, saa dog det vigtigste af hvad der er sagt for og imod Undersøgelsens Stienstand. Den synes at fordre det, siger jeg, men denne Fordring gaaer, som alle andre Fordringer, kun saavnt som man, uden at fornærme andre helligere Fordringer, er i Stand til at opfylde den. Og for en Mand, der sidder i et maadeligt Levebrød, langt fra Hovedstaden og dens Bibliotheker, er den Fordring, at man skal kigge og læse alt, eller det vigtigste af det, som udkommer, ofte een af de Fordringer, som man ikke, uden at fornærme de Pligter, man skylder sin Familie, er i Stand til at opfylde.

Heller ikke kan man just med Føie paafoaae, at den, som skriver uden at opfylde disse Fordringer, just derfor skriver unyttig. Dersom han endog fremkommer med meget, som andre have sagt for ham, dersom han endog forebringer meget, som han enten ikke vilde have forebragt, eller dog forebragt paa en anden Maade, isald han havde læst andres Tanker; saa kan Publikum dog være saa meget desvissere paa, at det hører hans egen Stemme;

me; og i en Sag af Vigtighed, kan enkelte, isolerte, af deres egen, ikke af andres, Tankesforraad skrivende Personers Stemme ingenlunde være Sandhedselferen ligegyldig. Ikke at de, isteden for at veie, skulle tælle Stemmerne; ikke fordi Løgn og Usands ved de fleste Stemmer kunde blive voterte til at gjælde for Fornuft og Sandhed; men fordi denne tilfældige Overeenstemmelse afgiver en ikke foragtelig Rimeligheds-Grund for, at Sagen, hvorved den indtræffer, maae være sand, og at Slutningen ved en rigtig Følge maae være ubledt af rigtige Præmisses. Dersom en eneste Astronom seer et Glimt i den formørkede Maane, saa tvivle vi ikke uden Grund paa denne Erfarings Rigtighed. Det var mueligt, at den blotte Indbildning, mueligt at en, ved et eller andet Tilfælde frembragt, Nysgjærlighed i Synsnerven havde bedraget ham. See derimod flere, fra hinanden isolerte Jagttagere, uden at kunne meddele hinanden deres formeente Jagttagelse, paa samme Tid, det samme Glimt; saa voxer, Jagttagernes astronomiske Værd maae være saa stor og liden som den vil, dog herved Rimeligheden om Jagttagelsens Rigtighed, næsten til Bished. At den samme Indbildning, det samme optiske Bedragerie, uden Afsele, af sig selv just skulde have indtruffet hos flere Jagttagere paa eengang, er ikke rimeligt; og ligesaa lidet er det rimel-

ligt, at flere, som isolerte, uden at have meddeelt hinanden deres Tanker, skrive over samme Materie, netop skulde begaae een og samme logiske Fejl; eller netop lade sig føre bag Lyset af et og det samme dunkle, eller forvirrede Begreb, der hindrede dem fra at Føe Sagen i dens sande Lys og Sammenhang.

Og dette maae da være mit Forsvar, hvorfor jeg, som kun har læst saare lidt af det, som er udkommet til Trykkefrihedens Forsvar, dog har været at afhandle denne Materie offentlig. Af Trykkefrihedens Forsægttere havde jeg, førend jeg var bleven færdig med denne Afhandling, kun læst Scuve om Dyrsk og opørste Skrifter, og det endda strax efter at den var udkommet. Hans Tankegang og Plan var, den gang jeg begyndte at skrive, gandske udslættet af min Høfommelse. Kun saameget erindrede jeg, at jeg, den gang jeg læste dette Skrift, ikke var enig med Forfatteren i hans Mening om Opstandens Nødvendighed. Dette Stykke læste jeg da, som noget, der var imod min Høfommelsesmaade, atter igiennem. Det sværges Giennemlæsning opsatte jeg til efter at jeg havde fulbendt min Afhandling. Jeg læste da og Fichte og M. C. Bruuns Skrift om Trykkefriheden. I øvrigt smigrede jeg mig med, at disse Skrifter, hvis Værd jeg tilfulde erkjender, dog ikke have gjort denne min Afhandling gandske overflødig.

End

Endskøndt der i den litteraire Verden ikke egentlig gives udskiftede Marker, endskøndt alt der ligger i Fællesskab, og det er enhver usformeent at benytte sig af det første det bedste Stykke Land, opbrudt eller ikke opbrudt, som han foresfinder, saa godt som han veed og kan; saa kunde man dog maaskee sige, at den Mark, som vi selv først have ryddet og dyrket, ogsaa paa en vis Maade var vor egen. Berettiger skøndt den første Nydning mig ingenslunde til udelukkende Besiddelse; saa opfordres jeg dog derved til at give den begyndte Dyrkelse den Grad af Fuldkommenhed, som det staaer i min Magt at give den.

Paa en vis Maade, troer jeg, at jeg kan ansee den Materie om Trykkefriheden, som en Mark, jeg her i Danmark, om ikke just har ryddet, dog først har begyndt at dyrke; saavidt jeg troer, (thi det er mueligt at jeg feiler,) er jeg een af de første her, som i egne Afhandlinger har stræbt at forsvare Trykkefrihedens Sag, og at vise, at den kan bestaae med den i vort Land indførte Constitution; ja, med enhver Constitution i Verden, der ikke er bygget paa reent despotisk, Mennekesforvædrende Slaverie.

For nogen Tid siden tog jeg min, i Minervas Martshefte for Aaret 1791 indtrykkede, Afhandling om Trykkefriheden igjen for Dagen, og fandt, hvad enhver, der bestræber sig for, ikke evig at blive staaende

A 3

paa

paa det samme Punkt, eller, hvilket er det samme, at gaae tilbage, næsten altid vil finde ved sine henlagte Arbejder, at denne Afhandling nu ikke mere havde mit fuldkomne Bifald. Meget fandt jeg i den, som efter min nærværende Overbetænkning var ubestemt, urigtigt, ufuldstændigt, eller reent forbigaaet; og min Beslutning blev da, gandske at omarbejde den, eller at udarbejde en gandske nye Afhandling. Denne sidste Beslutning beholdt, da meget, som jeg den gang troede vidtsøftigere burde omtales, nu ikke længer behøvede det, tilsidst Overvægt.

At afhandle dette Thema paa nye, var i mine Tanker ikke et unyttigt Arbejde; Erfaringen har viist, at denne Sag, selv i vore Dage, endnu ingenlunde er bragt i Rigtighed; at der overdrives paa begge Sider, og at det altsaa er enhver Mand's Pligt, der troer han kan, at bidrage sit til, at de væltende, ubestemte Begreb engang kunne naae fornøden Fasthed, hest Begreb af dette Slags, hvorpaa en saa betydelig Deel af det menneskelige Kiøns Frihed, Oplysning og borgerlige Belfærd unægtelig beroer.

Ikke at jeg skulde være den stolte Indbildning, at ville opkaste mig til afgjørende Dommer i den smtvistede Sag. Min Hensigt var det kun at forelægge Publikum min isolerte, gandske vist af min egen Tankesforraad udviklede, Stemme. Jeg vilde bidrage min

min Skiarv til den almindelige Skat, som Sandheden har Her til at fordræ; om Metallet var ædelt eller uædelt, Gehalten rigtig, eller urigtig, derom maae andre domme. Skulde end dette mit Forsøg befindes gandske at være mislykket; saa er det dog mueligt, at selv dette mislykkede Forsøg kan opmuntre andre til at anstille heldigere, og saaledes har jeg da, selv i dette Tilfælde, ikke arbeidet forgæves.

Dog, det er Tid at slutte Fortællingen og begynde paa Materien selv. Uden Tvivl afhandle vi denne rettest, naar vi først undersøge hvad Trykkefriheden her i Danmark nu i vore Dage de facto er, og dernæst, hvad den de jure burde være. Mit første Spørgsmaal er altsaa: Om vi her i Danmark ogsaa virkelig have Trykkefrihed? og dette Spørgsmaal seer jeg mig, uagtet de mangfoldige Lovsange og inden- og udenlandske Lovtaler over Danmarks saa berømte Trykkefrihed, dog befoiet til at besvare nægtende.

Hvor der skal existere Frihed, der maae den nødvendig være lovmæssig; fordi jeg egenmægtig, tværtimod Loven og min Naboes Villie, tiltager mig den Frihed at plukke hans Æbler, derfor kan jeg, i hvor skidesløs denne min Naboe end bevogter sin Frugt have, dog ingenlunde sige, at jeg har Frihed, det er: Diet og Tilladelse til at benytte mig af hans Æbler,

som af mine egne; og dette er netop Tilfældet med Trykkefriheden i Danmark.

Trykkefriheden kan enten være gandske uindskrænket, saa at man uden Frygt for Tiltale fra Regjeringens Side og borgerlige Straffe, ubehindret kan lade trykke alt hvad man lyfter, eller den kan være indskrænket; der kan vel være bestemt visse Grænser for den, visse Materier undtagne, som man ei tør skrive om; men man kan dog siges at have en, skjøndt indskrænket, dog i Henseende til andre Stater, hvor man ikke har den, relativ Trykkefrihed, naar det er tilladt skriftlig at prøve, om just ikke alle, dog de fleste af Lovene, Regjeringens Handlemaade, Religionsens Artikler og andre, for det borgerlige Samkvæm vigtige, Materier; hverken den ene eller den anden, paastaar jeg, bestode vi her i Danmark.

I intet Land har det været forbudt, og kan heller ikke, saalænge man ikke tillige reent vil forbyde Bogtrykker-Pressens Brug, være forbudt at skrive om Staten og den herskende Religion uedkommende Ting. Et Folk, som nyder denne Frihed, men ingenlunde har Tilladelse til at ytre noget imod Regjeringen, Lovene, Religionen, o. s. v., som aldrig i Skrifter tør dable de sa. sig, eller skrive noget, som er afvigende fra den sidste, kan aldrig roese sig af

at

at bestidde, hverken indskrænket eller uindskrænket Trykkefrihed.

Saaledes var fuldkommen Danmarks Tilstand for Trykkefrihedens Reskript af 14 September 1770. Ingen havde Tilladelse at ytre det allerringeste, der i mindste Maade kunde synes at være Regjeringen mishageligt, eller afvigende fra den herskende Kirkes Læresform, og for kraftigst at hindre ethvert Forsøg af dette Slags, var enhver Forfatter forbanden til at underkaste sit Manuskript Censurens despotiske Domstool, hvorfra ingen Appel fandt Sted.

Trykkefrihedens Reskriptet kom for Lyset, Censuren blev ophævet, og alt hvad der kunde føre en Ven, blev strax sat i Arbejde; Skandstrikter og Paequiller, som de, der kostede mindst Indsigt og Arbejde, og altid fandt vissest Afstræk, vrimlede ud fra Pressen. Man kunde med Shakespears, ligne det Gode, som i denne Periode kom for Lyset, med et enkelt Hovedkorn i en heel Skjepe Avner; man kunde søge en heel Dag efter det, og naar man omsider fandt det, var det neppe den Møje og Søgen værd.

Villig burde man den gang have betænkt, paa hvor lavt et Trin af Culturen, Nationen den gang stod; betænkt, at det just var Trykkefriheden, og den ved samme frembragte Tankernes frie Circulation, der skulde bringe den høiere; betænkt, at Mennesket altid,

for det lærer den rette Brug af Friheden og sine egne Kræfter, nødvendig først maae gjøre endeel mislykkede Forsøg. Men dette gjorde man ikke, man vilde ikke oppebie Udviklingen, men forlangte, tvertimod Naturens almindelige Gang, strax paa Blomsterknoppen at finde modne Frugter, og da man ikke fandt dem, rev man i sin Utaalmodighed Knoppen af, og tillige med den, Haabet til al Frugt i Fremtiden. Forbi det mæste af det, som alt var udfkommet, intet duede, troede man, at der aldrig vilde komme noget, som duede; i sin Utaalmodighed, eller rettere i sin Frygt for Nationens Stremning, som man den gang vidste, ikke var de Magthavende fordeelagtig, kvalte man Ufrugten tilligemed den gode Sæd i Fødselen ved Reskriptet af 7 October 1771.

Reskriptet af 20 October 1773 erklærede endelig alt det, som i Ugeblade indføres om Staten, Regjeringen, almindelige Foranstaltninger, som indeholder noget fornærmeligt eller uanstændigt, for Contrabande; underkastede Sagen Politie-Rettens Kienbelse, og bemyndigede Politimesteren efter sit Godtbefindende, uden at nogen Appæl fandt Sted, at dømme Forfatteren i en Mulkt, fra 50 til 200 Rdlr.; og troelig fulgte man en tidlang, den Rands Styrelse, der havde givet dette Reskript; den allermindste Uretelse af noget, der kunde mishage, ikke blot de

Magt

Magthavende selv, men endog deres Yablinge, blev alvorlig straffet, og Trykkefriheden var i denne Periode saa død og kraftesløs, som om den aldrig havde været til.

Saaledes var Sagens Tilstand, da det rygtes, at vor, med Dette yndede, Kronprinds var en Ven af Trykkefriheden; man epvaagnede nu af den Slummer, i hvilken man saa længe havde henlagt; man frev med en Driftighed, hvortil man, siden Reskriptet af October. 1771, ikke havde seet Magen. Man troede nu at være i Besiddelse af en fuldkommen Trykkefrihed. Man lærte at indsee sin Vildfarelse; lærte, da Heiberg i sin Vise opholdt sig over Adelsens Udmærkelse, og da Niegels udgav sine Julemærker, at ikke blot Ugeblade, men alle Pressens Afspødningsvare underkastede Politierettens frygtelige Tribunal, fra hvilken der ligesaa lidt, som fra Minos's og Rhadamantus's Domstoel var Forløsning forundt.

Man saae, at den Frihed, man havde smigret sig med at besidde, beroede paa en eneste Rands, Politimesterens individuelle Oplysning og Friheds-Kærlighed, og Trykkefrihedens Venner græmmede sig over denne Opdagelse. Men Sorgen gik snart over, Reskriptet af 4 Decbr 1790, ved hvilket Forfatterne bleve fritagne fra Politiets Myndighed, og underlagt Landets Domstole, glædede dem igjen. Man ju-

hiler

bilerede over, at Forfatterne,“ vare stupne fra Geniets „Gehenna paa Gammel-Torv“, man indbildte sig, at man nu havde erholdt en fuldkommen Diet til at skrive. Jeg troede allerede ikke den gang Breven. Min Afhandling, som udkom i Martshæftet af *Witnerva*, for Aaret 1791, sluttede jeg med disse Ord:

„Skulde jeg gjøre et Puske, saa skulde det være „dette, at Trykkefriheden maatte stadfæstes ved visse „bestemte og uforanderlige Love. Hidtil har den „egenlig at tale, kun været taalt, ikke just direkte „havt Lovens Medhold. Reskriptet af 7 Octbr. 1771 siger „udtrykkelig, at Skrifter intet maae indeholde, som „skrider mod nu værende Love og Forordninger, og „Reskriptet af 20 Octbr. 1773 forbyder, ikke at ind- „føre noget i Ugeblade, som angaaer Staten og Regier- „ingen, almindelige Foranstaltninger m. m. Saa- „længe disse Clausuler cadnu staae ved Magt, have „vi, efter mine Fortolknings-Regler, ingen Trykke- „frihed. Vel sandt, man har hidtil ikke kiert sig „om, at udøve dem. Men enhver god Borger an- „sker dog helst, at hans Forhold kan bestaae med Lo- „vens Bogstav selv. Herved blev tillige al Leilighed „til muelig Chikane hævet, og enhver kunde bestemt „vide, naar han overtraadte Loven, og hvad han „maatte vente sig. To Ting, som enhver Borger „altid med Visshed maae kunne vide forud.“

Hvad

Hvad jeg den gang formodede, er siden indtruf- fet, Stephansens, Heibergs, Valkerens Proceffer have viist os klartigen, at den hele Fordeel, isald man kan kalde det en Fordeel, som Skribenterne ved Tryk- ketsfriheds-Reskripterne erholdte, ene var Censurens Ophævelse; og Landets Tribunaler have, ved i Flæng at beraabe sig paa de gamle Love og de nyere Reskripter, næsten gjort det til et høist vanskeligt Pro- blem at opløse, hvad dog denne Trykkefrihed, om hvilken vi baade i Prosa og bunden Scitil, baade uden- og indenlands have hørt saa meget, egentlig i sig selv er?

Man kan betragte enhver Lov, enten i Henseende til sin Form, eller sin Materie; til Formen regner jeg, foruden de ved ethvert Lands Constitution fast- sætte, og til Lovens Gyldighed udfordrende Formali- teter, fornemmelig Tydelighed og Bestemthed i Ud- trykket. Ingen Lov maae være et *crux interpretum*, et vanskeligt classisk Sted, hvorpaa man kan vise sin eregetiske Kunst, og ved hvis Fortolkning man kan give sig værdig til Fakultetets højeste Greklands; tværtimod, jo lettere og forstaaeligere den er; jo mindre Kunst der udfordres til dens Fortolkning, des- bedre og fuldkommere er den, hvad dens Form an- gaaer; hver enkelt Overtrædelse maae ikke blot quoad genus, men og quoad speciem, nøiagtig fin- des bestemt og angivet i Loven. Dommeren maae,

saa

saasnart Faktum er oplyst, uden Tvetydighed og Følgeslutninger, strax kunne finde det Lovsted, der kan anvendes paa det individuelle Faktum; Grændselinien imellem tilladte og forbudne Handlinger skarpt og nøjagtigt være dragen, og Straffen i hvert Overtrædelses Tilfælde bestemt og tydeligt angivet. Hvor dette ikke indtræffer, hvor Forbrydelserne kun i Almindelighed, (generisk) ere angivne, og det er Dommeren overladt, først ved Raisonnement og Følgeslutninger at udfinde hvilke Species der henhøre under det i Loven angivne Genus, før han er i Stand til at anvende dem paa Handlingen; hvor der forekomme ubestemte, vakkende Udtryk, hvis Begreb endnu ikke ere almindeligt og nøie fastsatte, hvor Straffen i enkelte Tilfælde overlades til Dommernes Godtfindende og bedste Skjønnende, der er Loven, dens Hensigt maae forresten være saa god, som den vil, dog urigtig og feilende i sin Form. Til Materien henhører jeg Lovens Indhold; det som virkelig forbydes eller tillades i den, ikke Udtrykkene, med hvilke det forbydes eller tillades, og man vil lettelig indsee, at en Lov kan være god og retfærdig i Henseende til sin Materie, og dog, formedelst Ubestemthed i Udtrykkene, høist feilende i sin Form, ligesom den ogsaa paa den anden Side, kan være ulastelig, hvad Formen angaaer, og tillige høist uretfærdig, eller usønstlig i dens Materie.

Lad

Lad os derfor først undersøge de de nu værende Trykkefriheds Love, med Hensyn til deres Form, siden efter vil det være Tid at henvende os til Spørgsmaalet om deres Materie, og her er det, at jeg paastaaer, at der neppe kan gives en Lovsamling mere feilende, end netop den Samling af Love og Reskripter, som vi ere over Trykkefriheden; at de ikke blot ere høist ubestemte, men endog, (hvad der er den største Feil ved enhver Lovgivning, en Feil, der gandske tilintetgjør Lovgivningens Hensigt,) høist modsigende. Bevist for denne min Paastand skal, som jeg haaber, være indlysende.

De yngre Love ophæve naturligtvis de ældre, saasnart de ikke kunne bestaae tilligemed dem; men det maae da i disse yngre Love være bestemt, hvorvidt de ældre Love ere ophævede, enten gandske, eller kun tildeels; og i dette sidste Tilfælde, maae det tydelig og nøjagtigt være bestemt, hvorvidt de gamle Love endnu gælde, og hvorvidt de ikke gælde. Skeer dette ikke, saa vil der i Lovgivningen opkomme et Chaos og Virvar af Modsigelser, der gjøre saavel dem, som skal adlyde, som Dommeren høist uviste. De første, om de have overtraadt Loven eller ikke, og den sidste, om han har dømt retfærdigt eller ikke. Modsigelse i Loven vil medføre Modsigelsen i Handlingen.

Et

En Omstændighed er der, som saavel i Trykkefriheds Reskriptet af 14 Septbr. 1770, som i de øvrige derpaa følgende Reskripter bestemt og nøjagtig findes angivet, og det er Censurens Ophævelse. De ældre Love i dette Stykke ere ophævede, kan ingenlunde være tvivlsomt; men om de forresten ere ophævede, eller endnu staae ved Magt: om de gandske, eller tildeels ere ophævede, og hvorvidt de ere ophævede? dette er et Spørgsmaal, hvis Besvarelse uden Tvivl vil koste Møje, isald det ellers er mueligt tilfulde at besvare det.

Saa ubestemt som end meget er i hine ældre Love om Skribentene, saa kan man dog ikke nægte, at de i Henseende til Formen ere mindre sei ende end de nyere. Man kan efter dem ikke være tvivlsom om, hvad man turde skrive, eller ikke, ja dersom man end kunde det, saa havde de ved Censuren, kraftigst forkommet alle Overtrædelser, og tilligemed alle Overtrædelserne, ogsaa Overtrædelsernes Afstraffelse.

Dette er mere end man med Føie kan sige om noget af de nyere Reskripter, der forlade os i Mørke og Uvisshed, og tillige ved Censurens Ophævelse node dem, som i denne Uvisshed ville driste sig til at skrive om offentlige Sager, til at prøve det Bovespil, om de blive straffede eller ikke. Ved Reskriptet af 14 Septbr. 1770 synes vel, ved første Dietast, hine al-

der

dre Love gandske at være ophævede ved det i dette Reskript givne uindskrænkede Frihed. Men det Tilslæg for Bogtrykkerne og det lille Ord saaledes, gløve her igien Dresseinters Mening og den, ved det forandre, Frihed hoist usikker og vakkende. Skal dette saaledes blot forklare, hvort den forundte Frihed bestaaer; skal Meningen være denne? „Vi forunde Bogtrykkerne en uindskrænket Frihed til at trykke alt, uden at underkaste deres Arbejde Censuren,“ saa er derved vel den for Skribentene, ved en fuldkommen Presserang, velgiørende Censur affasket; men de gamle Love derved endnu ingenlunde affastede; skal Ordet saaledes, dertilmod blot tilkiendegive en Følge af den forhen medde uindskrænkede Frihed for Skribentene, skal Meningen af Reskriptet være denne: „Vi forunde en uindskrænket Trykkefrihed, saa at alt, saa, eller i Følge deraf, Bogtrykkerne ere herefter, skiltagne for at underkaste de trykte Skrifter Censuren,“ saa er det uregelmæssigt, at de gamle Love, som ingenlunde kunne bestaae med denne uindskrænkede Frihed, derved ere bleve ophævede. For den første Forklaring synes Interpretationen (isald den ogsaa hos Fogtman er den rette) kraftigst at tale, for den sidste dertilmod, Reskriptets Rand, Hensigt og Motiver; thi aabenbart er det, at denne Hensigt dog ingenlunde kunde opnaages ved Censurens Ophævelse allene.

W

M

Nu Reskriptet af 7 Octbr. 1771. Det første Spørgsmaal, som ved dette Reskript kunde opkastes er: Er det blot en Forklaring over, eller en Indskrænkning ved det foregaaende Reskript af 14 Septembr. 1770? Dette Spørgsmaals Besvarelse hænger af dette sidste Reskripts sande Mening; er ved dette kun Censuren ophævet, og ingen af de gamle Love satte ud af deres Kraft, saa er Reskriptet blot en Forklaring; er dets Hensigt derimod at give en fuldkommen uindskrænket Skrivefrihed, saa indeholder Reskriptet en Indskrænkning. I det første Tilfælde have vi slet ingen Trykkefrihed havt; thi denne kan ikke bestaae med de gamle Love; i det sidste, havde vi vel havt en fuldkommen uindskrænket Skrivefrihed, i det Tidrum fra 14de Septemb. 1770, til 7 Octobr. 1771, men efter den Tid kun en indskrænket.

Dog, Reskriptet være Forklaring eller Indskrænkning, ligesom man vil, saa ere dog Indskrænkningerne ikke allene høist ubestemte, men endog af den Natur, at der de jure ingen Trykkefrihed kan blive tilovers. Hensigten af Reskriptet skal være at styre fornærmelige og forargelige Skribenter: Men hvilke Skripter ere forargelige eller fornærmelige? hvorvidt tør man gaae, uden at blive forargelig eller fornærmelig? Disse Spørgsmaale har Reskriptet ingenlunde besvaret, og dog ere begge disse Udtrykke høist vanskelige

at bestemme. Det er bekendt, at een fornærmes ved det, en anden ikke fornærmes ved, een forarges over det, hvorover en anden ikke forarger sig, ja, at der gives Folk, som fornærmes ved, og forarge sig over de alleruskuldigste Ting i Verden. Injurier, Pasquiller og andre oprøriske Skrifter skulle være underkastede den forhen derpaa satte Straf; men hvad udfordres der for, at et Skrift skal kaldes en Injurie? Dette Spørgsmaal er i Reskriptet ikke besvaret, og det var dog høist nødvendigt, at det skulde besvares, da disse Udtryk neppe endnu ere fuldkommen bestemte. Stuve har skrevet et heelt Skrift om oprøriske Skrifter, adskillige Jurister om Injurier og Pasquiller; for Retterne disputeres der endnu i enkelte Tilfælde baade pro og contra, ikke om et Skrift er Injurie, Pasquill &c., men hvad Injurie, Pasquill o. s. v. i Almindelighed er. Dommerne saae sig nødsagede i deres Præmisses, først at afgjøre dette Spørgsmaal, før de kunde anvende Loven paa Handlingen. At dette kunde ikke skee, naar Loven var saa bestemt og formalt rigtig, som den burde. Man behøver ikke for Retten at ventilere hvad der er Tyverie, Ran, Stiermandsværk, men kun ene, om den Beskldte virkelig har gjort Gjæringen. Genus er i Reskriptet gandske almindeligt angivet; Species, der tillige burde være bestemt i Loven, er overladt til Dommerens Fornuft eller

Ufornuft at udfinde, som unøgteligt er en formel Lov ved enhver Lov.

Endnu findes der i Reskriptet een Indskrænkning: „Trykkefriheden, hedder det, maae ikke misbruges til at overtræde andre borgerlige Love. Her maatte man nok spørge: hvilke ere disse andre borgerlige Love, som ved Trykkefrihedens Misbrug kunne overtrædes? Ikke Lovene mod Oprør, Tyveri, Vold, Mord, eller overhovedet nogen Lov, hvis Gienstand er en virkelig Handling. Ved at bryde Loven i Skrifter, gjør jeg mig endnu ikke skyldig i virkelig Oprør eller Opsætsighed; thi jeg kan ligesåvel adlyde, fordi jeg skriver, at Befalingen er urigtig, ved at skrive, at en andens Eiendom ikke tilhører ham men mig, bestialer eller bedrager jeg ham endnu ikke. Disse andre Love kunne altsaa neppe være andre end de ældre Love, som tilforn ere givne imod Trykkefriheden, og derved sættes jo altsaa disse ældre Love (den Lov om Censuren undtagen) uden Undtagelse (thi der fordrer ingen i Reskriptet) igien i deres fulde Kraft, og Trykkefriheden ophæves ganske og aldeles.

Dette bliver endnu bekræftet ved den tilføiede Clausul, „endskjønt Censuren er ophævet, skønt dog,“ hedder det, „Autor være ansvarlig for, at det han skriver, ikke strider imod de nu værende Love og Forordninger.“ Meningen er

enten være denne: Autor maae være ansvarlig for, at han ikke skriver noget, som strider imod de udgivne Forordninger om Skribenters; og da staae de gamle Love endnu ved Magt; thi dersom de ved foregaaende Reskripter vare ophævede, kunde de ikke kaldes nu værende, det er: nu gieldende, og imellem Reskriptet af 14 Septemb. 1770 og 7 Octbr. 1771, ere ingen Love, Skribenterne angaaende, udkomne; eller Meningen maae være: Autor maae være ansvarlig for, at han ikke skriver noget imod, det er: bader nogen gieldende Lov og Forordning; enten man saa forstaaer Ordene paa den ene eller paa den anden Maade, saa bliver dog Resultatet dette, at: der ingen Trykkefrihed gives.

Vi komme nu til Reskriptet af 12de Octbr. 1773. I dette forbydes der udtrykkelig, „at indføre noget i Ugeblade, som angaaer Staten, Regieringen, og almindelige Foranstaltninger.“ Ved en eyresse Kongelig Befaling til Postkammereren, af 27 Novbr. 1773, udstræktes dette Reskript aabentbart til at scribire. Efter denne Skal „alle Bekjendte, gisselfes-Maader, af hvad som er stridigt imod „Loven og Hans Majestæts Befalinger, paa „hvad Trykningsmaade vare kan, straffes efter „det, som ved hiint Reskript er fastsat,“ og Reskriptet af 4 Decemb. 1790 udstrækker aabentbart

Reskriptet ikke blot til Ugeblade, men ogsaa til andre offentlige Blade. Nu, disse Ord ere tydelige nok, men ligesaa tydeligt er det nok ogsaa, at ved dem altskin af Trykkefrihed de jure er ophævet.

Reskriptet af 4 Decbr. 1790 igjentager endelig, og stærker paa det alvorligste, Reskriptet af 7 Decbr. 1771, ved dette Reskript er der altsaa ikke forundt Skribenterne et eneste Gran af Frihed, som ikke i dette foregaaende Reskript alre var dem givet. Det eneste nye fordeelagtige eller ufordeelagtige, som ved dette Reskript er kommet til, er allene det, at Skribenterne ere blevne fritagne fra Politie-Retens, og underlagt Statens almindelig Domstools Kiendelse; fordeelagtigt eller ufordeelagtigt siger jeg; thi uden al Tvivl er det en Fordeel for Skribenterne, at deres Skribne nu ikke langer berøbe paa en eneste Mandes uappellable Dom; men ufordeelagtigt er det derimod, at de, isteden for den, vel ikke sandst, dog nogenledes bestemte Straf af 50 til 200 Rdlr. nu ere blevne udsatte for en, enten langt mildere ubestemt, eller langt haardere Straf; efter Lovens, det er, de ældre Loves, Forskrift; udsatte for at straffes efter Sagens Beskaffenhed (D. L. 2. 21. 2.) eller som den, der Kongens Lov ikke tilbørlig har villet agte (D. L. 2. 21. 3.); eller at straffes paa de harsieste Maader (D. L. 2. 21. 4.) at miste sin Frihed i Jern sin Livstid, eller miste sin Hæder (D. L. 6. 21. 8.)

I dette Reskript tales om Trykkefrihedens Misbrug, men uden at bestemme hvori dens Brug eller Misbrug bestaar; ogsaa dette er neppe formaliter rigtigt. Hvad vilde man sige om en Lov, der kun i Almindelighed forbød Hændernes Misbrug, uden at bestemme de forskjellige Arter af denne Misbrug, og som overlod det til Dommerens Godtb. findende selv at udfinde, hvad der var Hændernes Misbrug eller ikke, og at bestemme Strafsaavel for den, der misbrugte Hænden til unyttige Kunst, hvorved ingen fornærmedes, som for den, der misbrugte den til Tyveri, Mord, Oversald, eller til at efterskrive andre Folkes Navne? En saadan Lov vilde dog ligne en Lov, som ubestemt forbyder Trykkefrihedens Misbrug, saa naie som et Haar det andet.

Efterat vi nu have giennemgaaet enhver Lov i Særdeleshed, vil vi engang betragte dem samlede. Naeligt var det, at det, som ved enhver enkelt Lov ikke var bestemt, kunde udfindes ved at sammenligne dem alle; giøre vi nu dette, saa maae et af to nødvendigt være: enten giælde alle de nye, saavelsom de gamle Love om Forfatterne, den eneste Punkt om Censuren, som ved de nyere Love udtrykkelig er ophævet, undtagen, eller og have vi ved Trykkefrihedens og de paafølgende Reskripter faaet nye Frihed, som vi efter de gamle ikke havde. I det første Tilfælde have

vi, enten stot ingen lovmæssig Trykkefrihed, eller vor Lovgivning er i dette Stykke en Samling af de haarde gribeligste Modsigelser i Verden; i det sidste Tilfælde maae det bestemt kunne siges, hvori denne Stotte for andre Frihed bestader, og hvorvidt den strækker sig; ellers er det en veen Umuelighed, at benytte sig af den med Sikkerhed.

Derfor alle de gamle Love, saavel som de nye, endnu kunde gælde, (hvillet man maatte troe, siden man ikke blot for Domstolen, men fra Domstolen selv i Sæne beraaber sig paa begge, og ingen Dommer kan og bør beraabe sig paa ophævede Love.) Saa er der, i mine Tanker, kun en eneste Maade, at have disse Lovs Modsigelser, muelig. Man maatte antage, at Censuren ved de nyere Reskripter blot var ophævet, og at de gamle Love forresten i alt andet endnu stode ved Magt; men antager man dette, saa er der heller ikke Trykkefrihed. Man har efter de nyere Reskripter ligesaa lidet lovmæssig Tilladelse at ytre sine Tanker om offentlige Anliggender, som før de bleve givne, og da udgiore disse ældre og nyere Love, tilligemed Indbydelsen til at paatale Misbrug, der findes i Reskriptet af 14 Septemb. 1770, og paaberaabes i de øvrige, fornemmelig i Reskriptet af 4 Decemb. 1790, en forunderlig Samling af ætensynlige Modsigelser.

De Misbrug, som man skulde have Frihed til, efter bedste Overbeviisning, at skrive frit om, og hvorfra man, efter Reskriptets Ord, kunde hindres af Personens Ansæelse og Befalinger, maae nødvendig være Misbrug, som man tilforn ikke havde Tilladelse at skrive frit om; ellers sagde den givne Frihed stot intet. Nu har det aldrig været forbudet at skrive mod moralske, oeconomiske, technologiske Misbrug og Fordomme; aldrig været forbudet at skrive mod Udsælselighed, Overdaad, Overtros og Daarligheder i Almindelighed; kun om Lovene, Regjeringen og de offentlige Foranstaltninger, har det tilforn ikke været tilladt frit at ytre sin Mening. Dertil maae da ogsaa Regjeringens Indbydelse, isald den skal sige noget, sigte. Meningen maae være, at det er retskafne Patrioter tilladt at skrive om, og paatale Misbrug ved Lovene og de offentlige Foranstaltninger, og da lyder denne Regjeringens Indbydelse, i Forbindelse med de ældre Love og Reskripterne af 7 Octobr. 1771, 20 Octobr. 1773, og 4 Decemb. 1790 omtrent saaledes: „Vi indbyde alle redeligsinde og nidkære Patrioter, som tilforn Frygt for Personens Ansæelse, Befalinger eller forudfattede Meninger afstrækkede, til frit og efter deres bedste Indsigt og Overbeviisning i Skrifter at angribe, hvad de troe er Misbrug, og at lægge det, som de troe er Fordelene i

„Løvgivningen, eller det Almindeliges Forvaltning, offentlig for Dagen, og have af den Marsag ophævet Censuren, der tilforn stod til Ansvar for Forfatterenes lovstridige Handlinger: Skulde de imidlertid nu paa deres eget Ansvar vilde benytte sig af denne, dem allernaadigst forundte, Frihed; skulde de lade trykke noget, Kongens Hoied, Regjeringen, Politiet angaaende; skulde de, ifølge den skeete Indbydelse, vove, at dable nogen af de nu værende Love, eller Forordninger, eller paatale noget, som angaaer Staten, Regjeringen og almindelige Foranstaltninger, saa maade de vente alvorlig at blive anseete og straffede efter Sagens Beskaffenhed, og de, før Censurens Ophævelse, allernaadigst givne og endnu gieldende, Loves Indhold.“ En mere modsigende Lov kunde neppe tænkes, end denne Indbydelse til, at overtræde Loven og gjøre sig skyldige i deraf dikteret Straf.

Er derimod, det andet af os anførte Tilfælde, virkelig Tilfældet ved de, over Trykkefriheden givne, Love og Reskripter; har Forfatterne ved de sildigere Reskripter, foruden Censurens Ophævelse, virkelig erholdt en nye Frihed, som de før disse, ikke havde; saa maade der ogsaa bestemt kunne siges, hvori denne Frihed bestaer, hvad der er forbudt eller ikke forbudt, at skrives. Men et saadant bestemt Forbud savner vi i Trykkefriheds Reskripterne gandske og aldeles.

Vel

Vel findes i Reskriptet af 7 Octbr. 1771, Pasquiller, Injurier, og oprørske Skrifter forbudne, men da der ingenlunde bestemmes hvilke Skrifter der skal belægges med disse Navne, eller ikke, saa staaer det fuldkommen i Dommerens Magt at tilintetgjøre al Ekrivefrihed. Anseer han enhver Daddel over Lovene og Regjeringens Foretagende, som Injurie, som noget, hvorved Misforstaaelse over Regjeringen og Oprørs-Aand udbredes, og slige Fortolkninger ere dog hverken umuelige eller uhyrte; saa vil derved ethvert frimodige Skrift, ethvert Skrift, der efter Regjeringens Indbydelse afgiver sig med at vise Feil i Lovene, eller de offentlige Indretninger, løbe Fare for at behandles som et oprørske Skrift, hvis Forfatter har gjort sig skyldig til den, i Loven mod Injurier og oprørske Skrifter, fastsatte haarde Straf.

Dog læt ogsaa, at disse Udtryk: Injurier, og oprørske Skrifter havde en fuldkommen, af Dommerens Godtbesindende gandske uafhængig bestemt Betydning, saa nedbryder dog Reskriptet af 7 Octob. 1771, og fornemmelig Reskriptet af 20 Octb. 1773, med sin Udvidelse af 27 Novbr. s. A., som i Reskriptet af 4 December 1790 ikke ere blevne igienkaldede, men meget mere stadfæstede, aabenbare al Trykkefrihed. Thi hvad Trykkefrihed kan der vel være tilovers, saa længe man ikke tør skrive mod gieldende Love og For-

orde

ordninger, ikke om Staten, Religionen og offentlige Foranstaltninger? Kun den Frihed at skrive Kogebøger, Syltebøger, Prækener, Systemer 2c., dog hvad de sidste angaaer, kun under Betingelse, at deri alt smukt stemmer overens med Confessionen og de symboliske Bøger. Ikke engang mod Præsternes Dragt tør man med Hr. Confessionarius Vastholm skrive; thi ogsaa denne grunder sig paa en endnu gældende Lov og Indretning.

Og dog maatte der nødvendig være Trykkefrihed i Danmark. Ikke blot fra Domstolen, men i Reskripterne selv; tales der hyppig om Trykkefriheden, og at den kan misbruges; de forudsætte altsaa slyngsynlig, at der maae eksistere en Trykkefrihed; thi hvad der ikke eksisterer, kan ikke misbruges. Vilde man først binde Hænderne paa een, og siden videløstig berømme den ham allernaadigst forundte Frihed at benytte sig af sine Hænder, og formane ham ikke at misbruge dem, saa talte man enten Urimeligheder, eller man spottede ham aabenbar; en Hensigt, som man ingenlunde kan tilskrive nogen velstændende Regjering, en Hensigt, som strider alt for meget mod den Aand, der synes at besjæle den danske Regjering, til at man skulde formode den i dens Love. Uden al Tvivl er det Regjeringens Hensigt, at der skal være en Slags Trykkefrihed; kun Skade at Udtrykkene, hvori denne Trykkefrihed gives,

ere

ere saa ubestemte og vaklende, at det bliver høist vækkeligt, om ikke umueligt, at udfinde den.

En meer despotisk Fortolkning af Trykkefriheds Lovene, kan der neppe gives, end den, hvorpaa Hof- og Stads-Retten i Præmisserne til Dommen i Vakkersøgen, har givet en Prøve. „Hvor,“ siger den, „Trykkefrihed eksisterer, og tillige Forbud mod dens Misbrug, kan Lovgivningen kun trække Grændselinien imellem Brug og Misbrugen af denne Frihed i Almindelighed, og det maae, naar der skeer Paatale, i ethvert enkelt Tilfælde, efter dets særegne Beskaffenhed, ved Domstolene bestemmes, i Overensstemmelse med de Grundsætninger, hvorpaa Lovgivningen er bygget, om Grændselinien er overtraadt eller ikke.“ Himlen bevare os fra, at denne Maxime skulde blive almindelig ved vore Domstole. I Stedet for at være hvad de bør være: velgiørende Indretninger til Borgervel og Sikkerhed, vilde de derved fornædres til den frygteligste Despotismos Søder.

„I Overensstemmelse med de Grundsætninger, hvorpaa Lovgivningen er bygget“ skal Domstolene, efter Hof- og Stads-Rettens Formening, bestemme hvad der er Brug og Misbrug. Men naar nu Grundsætningerne ere aabenbare modsigende? og de ere det i dette Tilfælde unegtelig. Hof- og Stads-Retten beraaber sig i slæng, saavel paa danske Lov,

som

som paa Reskripterne; og den maatte dog være blottet for al eregetisk Smag, for al Høselse af, og Kundskab om en Tidbalderes Aand, og den Aand, der bestyrelse Lovgiverne, som ikke indseer, at den Aand, der indgav de ældre Love, Reskriptet af 7 Decbr. 1771 og 20 Octob. 1773, samt dets Udvidelse af 27 Novbr. s. A., er himmelvidt forskjellig fra den Aand, som indgav Reskriptet af 14 Septemb. 1770, ja selv Reskriptet af 4 Decemb. 1790; at uddrage disse Loves samlede Aand, er at gjøre en Mixtur af Jld og Vand, er at uddrage den samlede Aand af D. Luthers og D. Cæli Skrifter, at gjøre en Følgeslutning af modsigende Præmisses. Dommeren kan da domme baade pro og contra, alt efter som han enten vil følge den ene, eller den anden, af de modsigende Loves Aand; thi begge er det en Umuelighed at følge; enhver Modsigelse medfører nødvendig Umuelighed.

„Ved Domstolene skal det bestemmes, hvad der er Brug eller Misbrug af Trykkefriheden,“ eller af enhver anden naturlig Frihed overhovedet; thi hvad der gielder om den ene, maae ogsaa gielde om den anden — Nei! det er, det bør ingenlunde være Dommerens, men ene og allene Lovgiverens Sag at bestemme dette. Dommerens Sag er det blot, at undersøge Handlingen; at undersøge, om Personen har gjort sig skyldig i den Forbrydelse, den Misbrug af

sin

sin Frihed, som Lovgiveren, ikke Dommeren, alt har bestemt, og at anvende Lovens allerede bestemte Straf paa Forbrydelse. Gjør han meer, saa overtræder han aabenbar sin Myndigheds Grændser, og gjør for maskelige Indgreb i Lovgiverens Embede. Aldrig kan der tænkes større Despotisme, end hvor disse to Grene af den offentlige Magt, den lovgivende og den dommende, blandes mellem hverandre, og ikke have deres visse, usigtige, bestemte Grændser, uden for hvilke de ikke maae komme. Selv, hvor begge disse Grene, som her i Danmark, i den høieste Instanz, ere forenede i et og det samme Subjekt, maae han dog, hvis hans Regjering ikke skal udarte til Despotisme, nøie vogte sig for, at blande dem imellem hinanden. Hans Character, som Lovgiver, maae i Henseende til Tiden, nødvendig gaae forend hans Character som Dommer. Som Lovgiver fastsætter han almindelig gieldende, bestemte, tydelige Forskrifter, bestemmer nøiagtig hvad der er Overtrædelse, og ikke Overtrædelse, og fastsætter bestemte, ikke af Dommerens Godebefindende afhængige, Straffe; som Dommer kender han kun i Sagen, undersøger Handlingens Virkelighed og Omstændigheder, undersøger, om det Subjekt, han skal domme, virkelig har gjort sig skyldig i de af ham, som Lovgiver, allerede bestemte Forbrydelser, og anvender den givne Lov paa ham. Hand-

ler

ler han anderledes, vil han først, naar han skal domme Subjektet, bestemme hvad der er Forbrydelse, og fastsætte Straffen, saa handler han aabenbar despotisk, og dommer, ikke som han burde efter allerede bekendtgjorte Love, men efter Love, som først er gjorte og promulgerede efter Forbrydelsen. Gjør Uddomningen det samme, vover han selv at bestemme hvad der er Forbrydelse og bestemme Straf; saa gjør han egenmægtig Indgrib i Lovgiverens Embede, som synder sig mod sine Medborgeres offentlige Sikkerhed, og gjør sig i en monarkisk Stat skyldig i den sande Majestæts Forgribelse, og i enhver Stat, i en Forbrydelse, der paa det alvorligste fortjener at ansees som straffes *)

*) Dette gjælder kun i sin fulde Udstrækning, hvor Lovgiveren ved sine Loves Ufuldkommenhed, ikke ligesom nøder, og dog frister Dommeren til at afsige sig med et Arbejde, som ikke tilkommer ham — Overalt var det høilgen at se, at Dommeren aldrig domte uden, som i England, efter Lovens udtrykkelige Budskaab. Er der noget Tilfælde, hvori man kan paastaae, at Landet ihjelstaaer, og Bogsaven gler, indvende, saa er det vist Tilfælde med Dommeren; saa nødtvungne som Undersøelser over Lovens Land kunne være i Videnskabsmanden, for Lovforfatteren og Philosophen, skulde de ikke de kun til at undertæste Borgernes Skiebne, som maa beroe paa Lovens klare Budskaab, en Dommers vilkaarlige Fortolkninger. Man indvende mig ikke de Uretfærdigheder, som desuagtet begaaes i England; Englands Lovgiver er ingenlunde et fælskret Monstret, og dersom den end

Dog, jeg indseer man vil sige, (det eneste hvad der ogsaa med Røie kan siges,) at vi, omendskønde vi ikke de Jure have Trykkefrihed, dog de facto kunne roese os af en lange større Frihed i at ytre vore Meeninger, end de fleste Nationer i Europa, at mange foldige Ting ere sagte og skrevne her gandske offentlig, som ikke vilde blive taalte i de fleste andre Lande, imellem Rhinstrømmen og Sundet Waigars. Jeg indrømmer dette gandske villig, kun paastaar jeg, at denne Frihed ingenlunde er af den Natur, at vi med Røie kunne roese os af den; at det er en Frihed, som ingen brav Mand ønsker sig; en Frihed, som Regieringen selv aldrig burde tilstaae sine Underhavende.

Friheden siger jeg, er ikke af den Slags, at en brav Mand kan ønske sig den; ikke en Frihed til at begaae

det, saa hielpe de værste Lovene intet, hvor man, som i den, til Vedkommendes Skændsel offentlig bekendtgjorte, Mærke Proces, forsætlig træder Lov og Retfærdighed under Fødderne. Ligesaalder indvende man mig de mange latterligheder, som denne Lovs bogstavelige Udtydning forarsaaker i England. Besitter man sig paa Bestemtheden i Udtrykket og Sindighed i at give Love; afskielper man hver modende Overtydighed Straf med en tydelig Forklaring fra Lovgiveren, saa vil latterligheden for første Deel bortfalde. Og overalt, bedre at man leer ti Gange over Latterligheder, som reise sig af den Art for strange Vedhangen ved Lovens Budskaab, end at man græder en eneste Gang over en Uretfærdighed, eller Dommerens vilkaarlige Behandling, som man ikke med Næshed har kunnet forudsee.

begaae Handlinger, der stemme overeens med Lovene, men aabenbar en Frihed til at begaae Handlinger, som stride mod dem; en Frihed, der reiser sig ikke af Lovene, men af den Omstændighed, at de ikke blive overholdte, at de, som Ordspøget siger, blive lagte paa Hylben og kun en gang imellem ved Veilighed ragne ned igien; en Frihed, der kun grunder sig paa Connivenz fra den fuldbyrdende Magts Side. Og en saadan Connivenz er altid høist skadelig, ubillig, og geraader ingenlunde denne fuldbyrdende Magt til sand Hæder.

Hvor alt er som det bør være, der maae den fuldbyrdende Magt aldrig see igiennem Fingre med et eneste Skridt, som bliver gjort mod de givne og endnu ikke ophævede Love. Gjør den det, saa overtræder den aabenbar sin Pligt, der paaligger den som fuldbyrdende Magt i Staten, og handler mod dens Hæder, der unægtelig er at sørge for, at Loven sættes i Birkfømhed og nøiagtig bliver opfyldt. Enhver Negligning af dette Slags svækker utimodsigelig den Kraft og Energi, som Lovene, og ved dem den offentlige Regiering, bør have. Om Loven er retfærdig eller ikke, er en Sag, der kun vedkommer den lovgivende, ikke den fuldbyrdende Magt; er den virkelig dette, forbyder den Ting, som ikke burde forbydes, eller tillader den Ting, som ikke burdes tillades; sa

tillommer det Lovgiveren at ophæve og forandre den; men saalange dette endnu ikke er skeet, er det den fuldbyrdende Magts Pligt, af alle Kræfter at sørge for dens Efterlevelse. Selv i en monarkisk Stat, kan Kongen vel ophæve og forandre Lovene, men saa længe han endnu ikke offentlig har gjort det, bør han domme efter de givne Love, og see til, at de beholde deres Kraft og Birkfømhed.

Den Udflugt, at Overtrædelser mod Trykkefrihedens, eller rettere Trykkevangens Love, altid blive paataalte og straffede, saa snart de blive denuncerte og angivne, er i sig selv kun en Udflugt, og derhos en høist mager og utilstrækkelig Udflugt. Man afvalter ingenlunde Skylden fra den fuldbyrdende Magt, naar man beskylde den for slet Politie, og Mangel paa den Opmærksomhed paa Lovens Overtrædelser, der aabenbar paaligger den. Naar private Folk fornærmes af andre private Folk, saa maae Regieringen oppebie den Fornærmedes Klage, og kan, saalange denne tier, ikke beskylde sig for Uvirkfømhed. Men gandske anderledes er det, naar Lovens Overtrædelser angaae det Offentlige, og dette er aabenbart Tilfaldet med Forsatter-Overtrædelser, der reise sig af Trykkefrihedens virkelige, eller formænte Misbrug; naar man skriver om Staten, Regieringen og Lovgiveringen, det Offentliges Forvaltning &c., saa maae jo Staten,

Regjeringen, Loogtionen, eller dens Repræsentant tage til Giennæle, naar de troes at være fornærmede. At gjøre dette, er Politiets, og da Politiet tilhører den suldbyrdende Magt, ogsaa den suldbyrdende Magts Pligt. Paa en privat Mand's Godtbeholdende kan det beroe, om han vil tie og lide, eller paatale den ham tilføiede Fornærmelse; fordi han kun fornærmes allene. Men ingenlunde beroer det paa Politiets, eller den suldbyrdende Magts Godtbeholdende, om den vil tie eller ikke, den ber tale; thi den skal vaage for Lovene og det Hele. De paastaae, at iblandt mange Overtrædelser af Lovene for Skribentere kun nogle blive paatalte, er at paastaae, at Politiet er slet, og den suldbyrdende Magt og dens underordnede Embedsmænd forsømmelige i deres Pligters Opfyldelse. Aldrig hies heller Regjeringen, indtil Oprør, Opsætsighed mod dens Befalinger, Uredelighed i det Offentliges Forvaltning, Toldsvig ic. af Uvedkommende maasse engang bliver angrebet. Nei, den ansætter i alle disse Tilfælde selv Advokater, der skulle paasee, at slige Overtrædelser ikke indtræffe, og naar de indtræf, at paatale og denunciere dem. Dersom man ikke i Smug, men aabentlyst for alles Øine kunde begaae Toldsvig, Uredelighed ic. (ligesom man aabentlyst for alles Øine skriver og lader trykke) saa maatte det ganske vist være slet bestilt med det Lands Politie og suldbyrdende Magt, hvor der

største Deel af slige offentlige Forbrydelser upaatalte kunde gaae i Svang.

Skadelige for Lovens Anseelse og Regjeringens Energie er det altid, naar Lovene, uden at sættes i Virksomhed, henlægges for bestandig paa Hylden; men høist ubilligt og uretfærdigt er det tillige, naar de kun engang imellem nedtages, og for det øvrige hvile paa Hylden. Dersom Regjeringen kun engang imellem straffede Tyverie, Mord eller andre Forbrydelser, saa havde den Tyv, Morder ic., som den fandt for godt at straffe, største Føie til at bevare sig over dens Efterladenhed eller Partiskhed. Med største Føie kunde han sige til Regjeringen: „Hvorfor har du ladet saa mange Overtrædelser gaae ustraffede hen? Hvorfor skal jeg allene iblandt saa mange Overtrædere være den, som med mit Exempel skal vise, at den saa haardt sovende Lov ikke gandske sover den lange Søv? Skal Loven da være et Nedsat, som man kan bruge efter Godtbeholdende, en Snare, hvoraf man lader udslippe mange hundrede, som man ynder, og hvori man holder en eneste, som man af andre Grunde ikke ynder, fast? Eller bør den meget mere være en fast, uafbedelig Nemesis, som uden Persons Anseelse, uomgængelig gjør sin Ret gjældende mod enhver, der vover at forgrube sig paa dens hellige Anseelse? Dersom den altid havde været

„dette; dersom enhver Overtrædelse altid sikkert kunde vente at blive straffet, saa vilde jeg gandske vist have vogtet mig for at blive Overtræder. Na derimod, synes den lange Uvirkosomhed, selv at være Tegn til, at den har tabt, eller ikke vil bruge sine Kræfter; i det mindste maatte denne Uvirkosomhed overtale mig til at troe, at den ligesaa lidt vilde bruge dem imod mig, som imod saa mangfoldige andre, imod hvilke den ikke har brugt dem.“

Hvad Tyven, Morderen &c. kunde sige, det har Skribenten, hvis Overtrædelse ikke, som hans, allerede finder sin Dom saa tydelig affagt ved Moralitetens Domstoel, men som først skal høre den ved de borgerlige, endnu langt større Høie at sige: „er det en Overtrædelse af de borgerlige Love, naar jeg skriver om Religion, Lovgivning og Regjering, og det maae det vel være, siden disse Love anvendes paa mig, hvorfor anvendes de da kun paa mig allene? Hvorfor anvendes de ikke altid? Ikke hver gang, der bliver skrevet om Staten og de gjeldende Love? dersom dette bestandig var skeet; saa vilde jeg vel have vogtet mig for at udsætte mig for Straf, og dersom jeg ikke havde gjort det, saa kunde jeg dog ikke som nu, med Høie besvare mig over, at Regjeringen ved at tie til ni og halvfemsindstyve Overtrædelser, havde lagt mig en Snare og indgivet mig

„det Haab, at den ligeledes vilde tie til den hundrede. Jeg havde da bestemt vidst, hvad jeg nu aldrig kunde vide, at jeg begik en Handling, som Loven ikke vilde lade gaae udstraffet hen.“

Europas Fyrster have i vore Dage saa aabenbar viist, at den Viisdom, som Frankriges Revolution burde prædike for dem, endnu er prædiket for døve Øren; de have saa aabenbar traadt Moral, Retfærdighed, Billighed, Menneskerettighed under Føderne, saa tydelig råbet, at de endnu ikke have fattet den simple, og for Menneskeforstanden saa indlysende, Sandhed, at Folket ikke er til for deres, men de for Folkets Skyld, og at de selvfølgelig ikke have Ret til at behandle dem som Eiendom, som Slegteren behandler sit tilkøbte Fæe; at enhver Mand, i hvis Barm endnu ikke enhver Snift af Aget for Moralitet, for Menneskeværd og Menneskevel er ublukket, nødvendig maae harmes over at see de mangfoldige Beviis paa denne sorgelige Sandhed, som Dagens Historie saa ofte har frembudt os. Mangfoldige af vore Skribentere have ogsaa paa forskellige Maader, ved Alvor og Ironie, lagt denne deres billige Harm for Dagen, og vores Regjering, der folte sin Samvittighed frie, har tiet til deres Urettelser. Hvor insequent og ubilligt var det da ikke at straffe Heiberg, der i sin Visdom virkelig ikke havde sagt meere, end hvad der allerede mange gange og paa

mange Steder, var bleven sagt, ikke blot om den af ham angrebne, men om saa mange andre af Europas Regjeringer? Jeg veed vel, at man vil undskylde dette Skridt med Nødvendigheden, men selv forudsat, at denne, for enhver Dansk Mand sørgelige, Nødvendighed havde sin Rigtighed, saa var dog Tilfaldet den gang ikke indtraffet, det afstraffede Angreb var ikke fra behørlige Steder bleven paatalt.

Ligesaa ubilligt var det og at straffe Bogtrykkeren svenden Stephansen, og lade mangfoldige andre, der have gjort sig skyldige i lige Angreb paa Systemet, gaae upaatalt; at straffe Bøkkerens Forfatter for Sætninger, som utallige gange upaatalte af andre ere fremsatte og igientagne. Vel veed jeg, at man troer at disse Skrifters Form kunde berettigede Dommeren til at gjøre en Undtagelse; (om denne Undtagelse kunde være gyldig, er et Spørgsmaal, som jeg siden videre skal stræbe at besvare) men aabenbart var det dog, selv i dette Tilfælde, Lovgiverens, og ikke Dommerens Sag at bestemme denne Undtagelse. Hvad der er Misbrug af Trykkefriheden, maae Lovgiveren bestemme, og klart og tydeligt maae han bestemme det.

Dog, det er ikke nok, at han klart, bestemt og tydeligt angiver, hvad der er Overtrædelse eller ikke, han maae og ligesaa bestemt og tydeligt fastsætte, hvad

Over-

Overtræderen kan vente sig. Han bør ikke tillade Dommeren, ved den Dom efter bedste Skjønnende, (det er en arbitrar Dom, der først dikteres efterat Forbrydelsen er begaaet), at gjøre despotiske Indgreb i hans heilige Myndighed, og endnu meget mindre, maae han ved ubestemte Udtryk nøde ham til at gjøre det; og her har man igjen ligesaa stor Føie til at besvære sig over de Lovs Form, som angaae Forfatteren, som da det kom an paa at bestemme Overtrædelserne. Reskriptet af 20de Octobr. 1773 fastsætter en ubestemt Mulkt fra 50 til 200 Rdlr., som dikteres af Politimesteren efter Sagens Beskaffenhed. Reskriptet af 4 Decemb. 1790, siger, at den Skyldige skal dømmes efter Lovens, det er: Danske Lovs Forskrift, og denne hyder at straffe Forfatteren efter Sagens Beskaffenhed, (der altsaa maae overlades Dommeren at udfinde) som den der Kongens Lov ikke tilbørlig har villet agte, eller i højeste Maade". Lutter ubestemte Udtryk, som Dommeren nødes til at bestemme, og altsaa at diktere Straffen, først efterat Forbrydelsen er skeet, da dog enhver Statsborger, førend han begaaer Forbrydelsen, nøie og bestemt maae kunne vide, om han overtræder Lovene eller ikke, og hvad han i første Tilfælde kan have at vente.

Dog, een af disse ældre Love, som udtrykkelig paaes heraaes i Reskriptet af 7de Octobr. 1771 er unægtelig,

E 5

hvad

hvad Straffen angaaer, bestemt og frygtelig nok; og det er Straffen for Paaqviller, som D. L. 6 — 21 — 8. dikterer. Til Vre for Menneskeligheden har man flammert sig ved at anvende disse, i en raae Tidsalder dikterede, og med vor Oplysning kontrasterende, Love paa Forfatter-Forbrydelser; men, for ikke at blive Umenesker, er man faldet i en anden Feil, man er bleven Dspoter, og har domt efter bedste Skjonnende; for og samme Overtrædelse har man dikteret snart een, snart en anden Straf, snart 200, snart 300 Rdlr. Bøder, snart Fængsel paa Vand og Brød. Ved en saa spotisk Fremgangsmaade er det umueligt at vide, hvad Forbryderen altid, for han foretager sig en lovstridig Handling maae vide: hvad Straf han bør giøre for Regning paa.

Resultatet af disse Undersøgelser bliver, efter min bedste Overbeviisning, dette. Først, at vore Love om Trykkefriheden ere høist ubestemte og modsigende, og derfor, hvad deres Form angaaer, høist trangende til Forbedring. Ubestemte de, fordi de Udtryk: Paaqviller, oprøriske Skrifter o. s. v. ikke i dem ere forklarede; Grændselinien mellem Trykkefrihedens Brug og Misbrug ikke dragen, og Straffen overladt til Dommernes arbitraire Bestemmende. Modsigende, fordi Regjeringen indbyder Borgeren til at benytte sig af Trykkefriheden og ad-

rer mod dens Misbrug, og derved forudsætter, at der virkelig gives Trykkefrihed, da dog denne Trykkefrihed alligevel ved de ældre ikke ophævede Love, og de nyere Reskripter er saa indskrænket, at der de jure ingen Frihed kan blive tilovers.

For det Andet, at den nye Lov, der, ifølge min Overbeviisning, nødvendig maae komme i de forrige aldeles uduelige Loves Sted, bør være formaliter rigtigere end disse: den maae være fuldkommen bestemt og tydelig, naie og skarpt drage Grændselinien mellem det, som er Forbrydelse og ikke Forbrydelse; forklare Overtrædelserne, ikke blot generisk, men efter deres Species, og bestemt fastsætte Straffen for enhver Tilfælde.

For det Tredie. At det maae være Dommernes strengelig forbudet at gaae et eneste Skridt uden for Lovens klare Bogstav, enten i at fastsætte hvad der er Overtrædelse, eller i at bestemme Straffen.

Og endelig for det Fierde: at den givne Lov skarpt bør overholdes; at den fuldbyrdende Magt bør have det strengeste Opsyn over enhver Overtrædelse, og uundgaelig i ethvert Tilfælde, (ikke som hidtil nu og da,) stræbe at sætte den i sin fulde, for Lovgivningens Anseelse og Regjeringens Ænergie saa nødvendige, Kraft.

Min

Min Tillid til Regeringens gode Tankemaade og Omfarg for det Heles Vel, er mig Borgen for, at det ikke vil være den mislykket, naar man gjør den opmærksom paa den Brimmel af Modsigelser i Lovens og Fremgangsmaaden mod Skribenterne, som hidtil har undgaaet dens Dine. Ingen god Lovgiver vil det være ligegyldigt, om hans Love opnaae den Hensigt hvorefter de bleve givne, og derfor ogsaa, om de er fuldkommen bestemte og tydelige eller ikke. Enhvert Udsagn, hvorefter der for Retten strides, og som alle saa ikke kan være fuldkommen bestemt, er ham en Opfordring til at forklare og bestemme Lovens noiere. At tie til slige Utydeligheder, naar han gøres opmærksom derpaa, at overlade det til Dommerens Godtbefindende at forklare dem, eller, hvilket er det samme, at henvise dem, som ønske sig Forklaring derover, til Lands Lov og Ret, i Stedet for selv at forklare dem, er at bortgive, hvad han aldrig bør bortgive, sin hellige Myndighed til Dommeren; det viser at han er ubekymret, om Borgere udsætter sig for Uretlighed, eller endog Straffe, som de ved et eneste Udsagn havde været ham mueligt at forekomme.

Efterat jeg nu har affandlet det første Hovedspørgsmaal om Lovens Form, er det Tid at jeg henvender mig til det andet Hovedspørgsmaal, om dens Materie.

En formel rigtig Lov, har vel et af en god Lovs væsentlige nødvendige Hovedstykker, men den har dem langt fra ikke alle. Vel kan man sige: enhver god Lov maae nødvendig være formaliter rigtig, men ikke omvendt: enhver formaliter rigtig Lov maae nødvendig være en god Lov; thi det var mueligt at den var materialiter sle.

Ved Lovens Form er kun Hovedspørgsmaalet, om den er bestemt, fuldstændig og tydelig, eller ikke? Om den tillige er retfærdig og gavnlig for det Almindelige? vedkommer ikke dens Form; men derimod er dette Hovedspørgsmaalet, naar man betragter dens Materie.

Jeg siger, retfærdig og gavnlig for det Almindelige; thi ingenlunde tror jeg, hvad endeel troer, at disse tvende Udsagn ere synonyme i Statslæren. Tværtimod tror jeg, at noget kan være retfærdigt, og dog ingenlunde gavnligt for det Almindelige, og at noget kan være høist gavnligt for det Almindelige, og tillige høist uretfærdigt. Af disse tvende Begrebers, det Gavnliges og det Retfærdiges, Forveksling opkomme, saavel i Moralen, som i Statslæren, idel Forvirring. I Moralen nedværdiger den al Dyd til Egennytte, og forgifter Moralitetens Kilde selv. I Statslæren er den Kilden til Machiavellisk Politik, til despotisk Formyndervæsen paa Regeringens, og

Oprør paa Undersaatternes Side, til helligt Mærke, Inquisitioner og alle muelige Affkyeligheder, som alle Kiule sig under det offentlige Bedst's Munkelappe.

Ligesom i Moralen det Gavnliges altid maas være underordnet det Retfærdiges; ligesom det vel er Pligt at fremme sit eget og andres Vel, men kun afledet, betinget Pligt, saavidt det kan bestaae med Moral-Lovens øverste Princip, som allene siger os, hvad der er absolut oprindelig, ubetinget Pligt, saavel ledes ogsaa i Statslæren er Lovens Gavnlighed for det Almindelige kun betinget Pligt for Lovgiveren, kun Pligt, for saavidt denne Gavnlighed kan opnaas ved retfærdige Midler. At handle retfærdigt, er for ham, saavel som for ethvert enkelt Menneske, ene og allene ubetinget Pligt.

Gandske vist gives der, saavel for Staten som for hvert enkelt Menneske, Tilfælde, hvor man ved Uredelighed, Falskhed og Trosløshed kunde erhverve sig vigtige Fordele, gandske vist vilde det være gavnligt for det Almindelige, hvis man med Vold eller List tilvandt sig en rig Pengepugees, eller Forøders Penge, som denne enten slet ikke brugte, eller afledte bort til Unytte, og anvendte disse Penge til Statens Fornødenheder, eller for det Almindelige gavnlige Indretninger. Men vilde dette Skridt være ligesaa retfærdigt, som det var gavnligt? Er ikke den Vane

se

Retfærdighed, som man gjør sig ved at rulle gamle henfigtsstridige og unyttige Fundatser, og at anvende de Penge, som Staten paa Trøse og Love har modtaget til et ofte urimeligt Brug, paa en bedre, og for det Almindelige gavnligere Maade, et Bevis paa, at man føler sig overbevist om den Sandhed? Dersom Gavnlighed for det Almindelige, var det højeste Lovgivnings- og Statsstyrelses Princip, saa havde i disse og alle lignende Tilfælde, hverken Statsstyrerne selv, eller nogen anden, det allerringeste at bebrejde dem, hvis de uden Omstændigheder forandrede Fundatser og benyttede sig af den rige Pengepugees eller Forøders Midler.

Dersom man vil høre visse praktiske Jurister, som formodentlig ved Forordningers og Pandectors Studium have tabt deres *judicium æqui et justitiae*, saa skulde alt det være retfærdigt, hvad der stemmede overeens med de positive Love og hævede Indretninger. De positive Love og Hævd maatte paa denne Maade være Prøvestenen, paa hvilken en Lovs Retfærdighed eller Uretfærdighed skulde prøves, og tillige Spørgemalet om disse Loves Retfærdighed eller Uretfærdighed gandske bortfalde. For at bevise en Lovs Retfærdighed, var det nok at bevise, at den virkelig eksisterede; ja det vilde være en aabenbar Urimeelighed at tale om Forskiellen imellem retfærdige og uret-

uret

uretfærdige Love. Thi alle Love vare da lige retfærdige. Jus prima Noctis, ja den spartanske Lov at myrde alle Vansore, og den Lov, der bød at henrette Statsforbryderens hele uskyldige Familie, vilde da vare ligesaa retfærdige, som de bedste og menneskefærligste Anordninger af Verden.

Da positive Love kan man altsaa, saa længe man ikke vil gjøre sig deelagtig i disse Urimeligheder, ingenlunde beraabe sig, naar Spørgsmaalet er om Lovens Retfærdighed, eller Uretfærdighed overhovedet. Nødvendigt maade der vare en anden, af de positive Love gandske uafhængig *) Lov, som maade vare Vesteen for alle muelige positive Loves Retfærdighed, og en saadan Grundlov er allene den almindelige Villie. Er en Lov af den Beskaffenhed, at den umuelig kan vare alles Villie; indeholder den kun enestfes, eller nogles, hvad heller disse saa ere, eller manges individuelle Villie, saa kan den ingenlunde vare retfærdig.

Den

*) Dersom den Grundlov, efter hvilken man skulde prøve positive Loves Retfærdighed, selv skulde vare en positiv Lov, saa maatte det enten vare umueligt at bestemme, om den var retfærdig eller ikke, eller om den kunde ikke vare Grundlov; dens Retfærdighed maatte grunde sig paa en anden positiv Lov, og da maatte man, i at spørge om Lovens Retfærdighed, gaae i det Uendelige, og aldrig faae Spørgsmaalet tilfulde besvaret.

Denne almindelige Villie, som maade ligge til Grund for alle Love og borgerlige Indretninger, er den oprindelige Forening af alle, at de ville udgiøre eet Folk, at de med hinanden vilde indgaae et Selskab, som ved Evangelove, hvilke de alle underkaste sig, kunde sætte sig i Sikkerhed for de Fornærmelser, som de i Naturstanden vare udsatte for.

Naar jeg taler om denne oprindelige Forening, saa er det ingenlunde min Mening, at en saadan Forening, virkelig expressis verbis er bleven indgaaet af Statsborgerne, og ligsaalidet forstaaer jeg derved, den Forening, som de første Statsborgere, som i hine ældgamle Tider stiftede de borgerlige Selskaber, indgik med hinanden. Den Hensigt, i hvilken hine indgik Forening, kan umuelig vare Maalestokken, efter hvilken vi skulle bestemme Lovens Retfærdighed, eller Uretfærdighed. Mueligt var det, at denne Hensigt ikke har været den bedste, mueligt, at mangt et borgerligt Selskab maade takke en Høverbande, der forenede sig for at oversalde andre fredelige Folk, for sin Tilværelse. Men skulde derfor Nationen til evige Tider forblive en Høverbande, og dens Love en Høverbandes Statuter?

Nei, ved den almindelige Villie forstaaer jeg ikke den ældstes eller nogen bestemt Generations, ikke

D

man-

manges, men alle Generationers Individuers Villie ved den oprindelige Forening, ikke en Forening, som virkelig i Tiden er foregaaet, men som i Forestillingen nødvendig maae gaae i Forveien, før man kan tænke sig en ordentlig Stat, Love og gyldige Forpligtelser til at leve efter Lovene.

Umueligt er det, at en Generation, om den ogsaa var den allerførste og ældste, og alle dens Individuer vare enige, kan have Ret til at forbinde sig eller nogen anden Generation, eller noget Individuum til at holde Love og Foreninger, som disse ikke selv have indgaaet og givet deres Minde til; umueligt, at en eneste, eller nogle kunne forpligte mange; umueligt, at mange kunne forpligte et eneste frit, men naturligt Væsen til at holde Love, som det ikke selv har sanctioneret og bifaldet. Troe og Love maae ubrødelig sig holdes, det byder Moral-Loven, men de bør kun holdes af dem, som virkelig selv have lovet, og dem, som selv have givet deres eget Samtykke til Foreningen. Hine Generationer og Individuer ere dog saa forbundne til ubrødelig at holde de Foreninger, som de selv have indgaaet; men at tvinge andre til fornønstige Væsener, som ikke ville eller kunne give deres Minde dertil, til at tiltræde Foreningen, det have de ingen Ret. Det er Magt og Vold; og Magt, Vold og Ret ere gandske modsatte Ting.

Kun paa den Forening, som ikke i Tiden, men i Forestillingen, maae gaae foran, det er, som nødvendig maae tænkes, inden man kan tænke sig Folk og Love, og det Minde, som enhver Statsborger nødvendig maae give dertil, beroer altsaa den sande Forbindelighed, som Lovene have for Statsborgerne. Er en Lov af den Beskaffenhed, at alle ikke kan tænkes at ville give deres Minde til den, saa er den ingen Lov, men voldsom, ulovmæssig og despotisk Tvang.

Naar Tyven straffes for sit Angreb paa Medborgerens Eiendom, saa skeer der ham, netop af den Marsag ingen Uret, fordi man dristig kan forudsætte, at han selv giver sit Minde til den Lov, efter hvilken han straffes; thi ved sit Tyverie selv viser han, at han ønsker Eiendom, og Eiendom er uden Tvangslove, der skulle betrygge den, ikke muelig. Kun selv vil han tillade sig Undtagelser fra den Lov, som han gandske vist i sit Hjerte maae give Bifald; Morderen vil gandske vist ønske sit eget Livs Sikkerhed, og Oprøreren den borgerlige Orden og Statens Velgaaende. Vilde man nægte dette, saa maatte man paastaae, at de alene ikke gjorde Fordring paa Statens Bestyrelse, at de allene ønskede at vare fredløse, de allene ønskede, at enhver skulde have Lov at mishandle og fornærme dem upaataalt. Vil man ikke paastaae dette, saa maae de og nødvendig ville en Forening, hvori de,

saavel som enhver anden, ved Tvangslove betrygget for Overfald. Morderen og Oprøreren gjøre sig altsaa skyldig i Modsigelse mod deres egen Villie; de vil unddrage sig fra den Underkastelse, som de dog vilde alle skulle underkaste sig, og som i det borgerlige Retsvesen ikke kunde finde Sted uden Tvangslove.

Naturligvis lægges ogsaa dette Begreb til Grund for hver gang man vil forsvare en Lovs eller Indretningens Retfærdighed, eller bevise dens Uretfærdighed; i de første Tilfælde stræber man at vise de Fordele for alle som Loven, eller Indretningen medfører, der nødvendig maade bestemme alle til at ville den, eller den Nødvendighed, man er under, der ligesaa vel som Fordele maade bestemme dem, som ville Statens Vedholdelse, til at ville Loven. Man stræber endvidere at vise, at den ene ikke har mere Ansag til at befrygte sig over det Trykkende eller Ubehagelige, som den medfører, end den anden, eller at den ene høfter sig til mere vel Fordele af den, som den anden; og jo bedre man er i Stand til at gjøre dette, det er, jo bedre man er i Stand til at fremlægge Grunde, der maade bestemme alle til at ville den, des bedre har man og bevist Lovens Retfærdighed og Godhed. Paa den modsatte Maade gaar man til Værk, naar man vil vise Lovens Uretfærdighed. Man stræber da at godtgjøre, at den ved Loven paalagte Byrde, enten var unød-

dig, eller ikke indbringer overveiende Fordele, at Byrden kun lægges paa nogle, eller at Fordele, som kjøbes paa andres Bekostning, kun tilfalde en vis Klasse Mennesker allene; luster Grader, der maade bestemme den almindelige Villie. Uden Nødvendighed, eller uden derved at vinde overveiende Fordele, vilde gandske vist Menneskene ikke lade sig paalægge Byrden, og ligesaa lidet vilde de være villige til allene at bære Byrden, hvorfra andre, uden at give dem Bederlag, ere fritagne, og af hvilken andre allene høste Frugten *).

Det første Spørgsmaal i Henseende til en Lovs Materie er da, om den er retfærdig? om den kan være et Udtryk af den almindelige Villie? Det andet, om den er gavnlig for Staten? og det tredie, om den er hensigtsmæssig? om den virkelig kan udrette det, hvorfor den gives? Det første Spørgsmaal maade altid tilfulde være besvaret, før man kan bestemme sig i Henseende til det andet; thi da først har man søgt Gavnlighed for Staten, naar denne Gavnlighed, og det Middel, hvorved man søger at opnaae den, ere retfærdige.

Efter at jeg saaledes har stræbt at angive den Prævesteen, paa hvilken Lovens Retfærdighed over-

* See herom Rants Afhandling i Berliner Monatschrift, über den Gemeinpruch: das mag in der Theorie richtig seyn, taugt aber nicht für die Praxis.

Hovedet skal prøves, er det Tid, at henvende os til Trykkesfriheds Lovene. Hovedspørgsmaal, hvad deres Materie angaar, er her dette: „Skal der være Trykkesfrihed eller ikke? I det første Tilfælde, skal Trykkesfriheden være gandske uindskrænket, eller indskrænket? og dersom Resultatet skulde udfalde for det sidste: hvilke bør da være dens Indskrænkninger?

Saa meget kan man altid med Røie paastaae, at det aldrig kan være den almindelige Villie, at underkaste sig mere Evang, flere Indskrænkninger af den ubundne Frihed, som Mennesket i Naturstandet nyder, end hvad der er usorbigængelig fornødent, for at opnaae den almindelige Villies Hovedhensigt: Statens Tilværelse og Vedligeholdelse. Ingen Frihed, som kan bestaae med denne Hovedhensigt, kan derfor indskrænkes, uden Forgrubelse paa den almindelige Villie. Enhvert Middel, hvorved denne Hensigt befædres, uden at indskrænke Borgerens naturlige Frihed, maae nødvendig være den almindelige Villie.

Er Trykkesfriheden, eller den Frihed offentlig at sige og skrive sine Tanker om Lovene, Regjeringen og de borgerlige Indretninger; den Frihed, selv at tordne mod de lovgivende, udøvende og dømmende Magts Handlinger, og at gjøre den Forslag, en Frihed som kan bestaae med Statens Tilværelse og Vedligeholdelse,

med Orden og Sikkerhed? Befordre den det Heles sande Gavn? Eller forstyrre den meget mere Sikkerhed og Orden, og tilintetgjøre eller arbejder imod Statens Vedligeholdelse, der maae være den almindelige Villie?

For at besvare dette Spørgsmaal tilfulde, er det ikke nok, at vi allene see hen til Fordelene, men vi maae ogsaa see hen til Uleilighederne, ikke nok at see paa Uleilighederne, men ogsaa paa Fordelene. Mueligt var det, at Fordelene langt overveiede Uleilighederne, eller tværtimod, og da vilde den almindelige Villie rette sig efter Overvægten. Man maae derfor veie Fordelene og Uleilighederne imod hinanden, og Balancen maae gjøre Udslaget.

Udsaa for det første vil jeg undersøge de Fordeler, som den Frihed, offentlig at prøve den lovgivende, udøvende og dømmende Magts Handlinger, kan medføre for Staten. Vel ere en Deel af disse Fordeler af den Natur, at de gielde for alle muelige Regjeringsformer, eller Maader, paa hvilken den almindelige Villie repræsenteres, men jeg vil dog i denne, ligesom i min forrige Afhandling, fornemmelig have Hensyn til den monarkiske arvelige, souveraine Regjeringsform. At bestemme dens Rang imellem de forskjellige i Verden indførte og endnu muelige Regjeringsformer, er et Spørgsmaal, hvis

Besvarelse ikke vedkommet mit nærværende Minne, og hvorpaa jeg ogsaa i denne, ligesaa lidet som i min forrige, Afhandling, er finder at indlade mig.

Eigesaalidet er jeg og finder her at udskrive min forrige Afhandling; de Fordele, som jeg der har anført, vil jeg her kun nævne. Neppes er det heller endnu igiendrevet, at den Frihed, offentlig i Skriften at tørde prøve Regjeringens Handlinger, er et kraftigt Middel til at fremme Almeenaand og Fødelandselskabslihed; et Middel til at sætte Ideerne i den sandhedens Udfindelse saa nødvendige Circulation; et Middel til at underrette Monarken om Ting, som han ellers evig var bleven uvidende om, til at vilde ham en Sag, som han ellers kun vilde have seet fra een Side, fra hvilken de, som nærmest omgave ham, have vist ham den, fra andre og flere Sider, til selv at see med egne, og ikke med andres Øine, og at underrette sig om sit Folks sande almindelige Mening, altsammen Ting, der for en Regent, som virkelig vil gjøre sin Pligt, som vil regiere selv, og stræbe at vise sig som den almindelige Villies sande Repræsentant, altid maae være høist magtpaaliggende.

Alt dette vil jeg, som sagt, kun berøre, og for resten henviser til min Afhandling i Minervas Martii Hefte for 1791. Men en Hovedfordeel, som jeg

der ikke har omtalt, finder jeg mig beføiet til her videre at udføre.

Enhver Statsforenings Hensigt er unægtelig at sætte sig i Sikkerhed for de Fornærmelser, som det enkelte isolerte Menneske i Natur-Standen, hvert Dieblis var udsat for.

Nu er der tvende Slags Fornærmelser, for hvilke enhver, som giver Love og danner Stater, maae søge at betrygge Statsborgeren. Det ene Slags ere de Fornærmelser, som den ene Borger kan tilføie den anden, og for at hindre disse, maae Lovgiveren forskaffe Regjeringen Kraft nok til at forebygge dem; det andet ere de Fornærmelser, som kunde tilføies Borgeren af Statens Magthavere, og for at hindre disse, maae han igien svække Regjeringens Magt, og paa en eller anden Maade gjøre det umueligt eller vanskeligt for den, at misbruge den til Uretfærdighed eller Undertrykkelse. At udfinde denne visse Temperatur, dette hverken for lidet eller for meget af Magt hos Regjeringen, er, og vil allerider blive, den sværeste Opgave i ethvert Stats- og Lovgivnings-System.

Men i intet Tilfælde maae Lovgiveren, eller Stats-Danneren gjøre sig Regning paa Borgernes eller Magthaverens moralske Charakter og individuelle gode Tankemaader; hvis det Bærk, han skulde danne, kun var et Bærk for een Mand's Alder, saa kunde det

nogensledes gaae an, dog selv engang da ikke. Men det er et Værk for mange Albre; et Værk, hvis Fuldkommenhed just bestaaer derti, at det kan vare uden sin egen Kraft og gaae af sig selv saalænge som muligt. et Værk, der er indrettet, ikke for at tvinge den Gode men tværtimod for at tvinge den Onde.

Derfor Menneskene af sig selv vare saa visse gode og retfærdige som de burde, dersom man altså kunde gjøre sig Regning paa deres Forstand og Dybsind. Altså kunde man ogsaa gandske vist gjøre sig Regning paa, at de aldrig vilde fornærme hinanden; og saa var det en Forfatning, hvor de med Evangslove nødtes til at holde sig fra Fornærmelser, saa vare borgerlige Lov, Regiering og Dyrighed, de urimeligste og overflødige Indretninger af Verden; ligesaa urimelige og overflødige, som Foreninger og Love, der skulde tvinge Menneskene til at spise, drikke, sove eller foretage sig andre Handlinger, som de uden Evang og Love, af sig selv vilde gjøre. Nu derimod er det ikke saa; Menneskenes Uforstand, deres Løst og Daarligheder have gjort Love og Statsforfatning nødvendige i Verden; i Forgiverens og Statsborgerens Hænder maae Mennesket altså ikke betragtes

som et vitt og godt, men som et daarlige og onde Væsen; thi at hindre og tvinge den Onde og Daarlige: det er just hans Forretning; en aabenbar Følge deraf er, at han ingentunde maae gjøre sig Regning paa Menneskenes moralske gode Charakter; den som skriver Love, maae see til at udfinde de kraftigste Midler til at hindre de onde og ufornuftige Handlinger, der vilde være fornærmelige for Medborgerne og skadelige for Staten, og den som danner en Statsforfatning, maae søge at udfinde Midler, hvorved ikke allene Lovene og Regieringen kunne erholde deres fulde Kraft og Afgørelse, men og Borgerens Person, Frihed og Rettighed betrygges, ikke for den vise og gode, (thi saalænge han er vis og god, vil han ingen Lov behøve,) men for den Ufornuftige, svage og onde Statsstyrrers Indgreb.

Og skulde man nu kunne have den Troe, at alle Statsstyrrere, uden Undtagelse og til alle Tider, skulde være vise, standhaftige og gode? Skulde man kunne troe, at en vis Menneske-Slagt, en vis Familie, altid skulde frembringe fra Forstandens og Hjertens Side hyperlige Mennesker? Det kan man vist ikke, naar man raadspørger Naturen og Tingenes almindelige Gang. Uuegtelig vises Erfaring os, at der i enhver Menneske-Drace for een fornuftig, god, standhaftig Mand, vil gives nogle onde, og endnu langt flere

ufor-

ufornuftige eller svage. Den vil lære os, at den Ufornuftige og Svage altid er ligesaa, om ikke mere, farlig, end den virkelig onde Statsstyrer; thi under den Ufornuftige og Svage, regiere de Onde og Listige. At grunde Borgernes Sikkerhed paa alle tilkommende Statsstyreres Forstand og gode Hjerter, er i Grunden ikke kloget, end at grunde den paa et Mirakel, paa Gudsdommens overnaturlige og umiddelbare Indvirkning. *)

Ja, selv for den virkelige vise, gode og stærke, hastige Statsstyrer, er det nødvendigt, at der maaske være anden Sikkerhed, end blot hans personlige Viisdom og moralske gode Charakter. *Nemo Mortalium omnibus horis sapit*, siger et gammelt og meget rigtigt Tænkensprog; selv den vise og bedste gjør, fordi han er et Menneske, af menneskelig Skrøbelighed undertiden urigtig og despotisk Brug af den Magt, han har i Hænderne; men intet er der, som i hans Statsforfatning mere maae skyldes, end Despotismen. Naar Love, naar Fornuft og Nødvendighed og den

*) Hvad vilde man sige om den Lovgiver, som af Tilid Borgernes Forstand og gode Hjerter, ingen Lovgiver vilde give, hvorved de kunde afholdes fra fornærmende Handlinger; ingen Love og Straffe for Tyveri, Mord o. s. v. Da dog ere i Grunden den Tilid, man har til Regenterne, man ikke kender, til usødte endnu ikke eksisterende Regenter, ikke et Gran fornuftigere end den første.

almindelige Villie tale igennem dets Organe, Statsstyrerens Mund, saa underkaster enhver brav Mand og redelig Borger sig uden Modvillie; blotte despotiske Magtsprog, Magtsprog, der lig de fordam franske Kongers car tel est notre plaisir, udrykke kun en enestes Villie eller Lune, opbringe selv den bedste Mand, saa længe han har mindste Følelse af Menneskeværd og Menneskerettighed tilovers i sit Hjerte. Saa stor en Konge end Preussens afdøde Frederich var, saa fortrinlig han end var stæbt til at styre Mennesker, saa begik dog selv han Adskilligt, som ikke kunde forsvares for Fornuftens og den almindelige Villies Domstol; adskillige despotiske og selvraadige Handlinger.

Og hvad andet Værn end Statsstyrerens gode Tankemaade har vel Borgeren for sin Sikkerhed i et absolut uindskrænket, arveligt Monarkie? Monarken har Magt til at give Love, at ophæve dem, ja endog — at gjøre Undtagelse fra Lovene, naar og hvor han vil; den hele lovgivende, fuldbyrdende og dømmende Magt hviler i hans Hænder allene, uden at en eneste er berettiget til at hindre eller indskrænke hans Villie. Hvo seer ikke, at Statsforfatningen *) i dette Stykke

*) Man maae gjøre Forskiel paa Statsforfatningen og Regi er ingen, den første kan være høist despotisk, hvor den sidste ingenlunde er det, og tværtimod.

Trykke er ligesaa despotisk, som i den Tyrkiske Sultanens og Tippu Saibs Lande. Og har da vel Borgen anden Sikkerhed for Fornærmelse fra Magthaverens Side, end den blotte Tillid til Monarkens personlige Viisdom, Godhed og Standhaftighed? Og Sikkerhed, der vel undertiden kan være grundet nok, men som ikke flyder af Statsforfatningen, og i denne Henseende slet ingen Sikkerhed er.

Uden i mindste Maade at forandre Constitutionen, eller indsætte en physisk modbalancerende Magt kunde Trykkefriheden ophøies til et saadant Værd om Borgernes Sikkerhed for Undertrykkelse fra Regjeringens Side. Taknemmelig vil den vilde og gode Statsstyrer modtage de gode og fornuftige Erindringer, som den forskaffer ham; overbevist om at han lige saalidet, som nogen anden Dødelig er fritaget for Mennekelighedens almindelige Lod, og han selv ikke vredes, isald der maaskee blev viist ham at han, saavel som alle andre Mennecker, ikke altid havde handlet viselig; men stræbe at rette Forseelserne. Og den onde, ufornuftige Statsstyrer, ham vil gandske vist Frykten for den Dom, der vil falde over ham fra Publicitetens Tribunal, afholde fra Uretfærdighed og Undertrykkelse.

Er det ikke tilladt offentlig at tale og skrive om Regjering og det Offentliges Forvaltning?

ikke tilladt at prøve den og at gjøre Forslag til det Bedre, saa kan der i en absolut monarkisk Statsforfatning slet ingen frie, myndig Statsborger mere eksistere. Der gives da i det heieste, enten umyndige Børn, eller lemsældigt, mildt og mennekeligt behandlede Slaver. Det er mueligt, at Slaven kan behandles godt, ligesaa godt som Borgeren, kun har han, saalange han er Slave, ingen Stemme, ingen Ret til at ytre den, han maae lade alt berøve paa hans Herres Godtbeftindende; hvis Villie allene, ikke Slavernes almindelige Villie, er hans Lov. Forskjellen imellem Slaven og den frie, myndige Statsborger, er da ene den, at den sidste veed, at hans Stemme virkelig gielder noget, ikke blot som en ydmyg Begjering, thi ogsaa Slaven har Lov til at fremkomme med ydmyge Begjeringer; men som en Sag, der grunder sig paa streng Ret, og som han kan fordræ. Men dette kan, fornemmelig i en monarkisk Stat umueligt skee, saalange han ikke har Lov at ytre denne sin Stemme offentlig, ikke Tilladelse til frit at lade sig forstaae med sit Misbehag eller Besbehag med de offentlige Indretninger, at prøve dem og gjøre Forslag til Forbedringer.

I min forrige Afhandling anførte jeg det som een af Trykkefrihedens Fordele, at den opvækker og bestyrker Almeenaand og Statsborgernes Deeltagelse

i de offentlige Anliggender, og derved forøger Borgernes dyd og Interesse for det Heles Vel. En af mine Hørenscentere har, om jeg mindes ret, i de Berlingske lærde Efterretninger, nægtet denne Trykkefrihedens Indførelse paa Borgernes Sindelag, og det af den Grund, fordi der fra umindelige Tider har været politiceret nok i Danmark, uden at man derfor finder, at denne Politiceren har bidraget synderligt til at fremme Almeenaanden. Jeg bøver ikke med at affige denne, i Sandhed ikke hæderlige, Dom, om den største Deel af denne Nation, til hvilken jeg hører; men dersom den til Uheld! skulde være sand, dersom der, nægtet al Politiceren og Daddel over Regjeringen i de daglige Kredse, dog siden, eller ingen Fædrelandskierlighed og Almeenaand skulde findes, paastaar jeg endnu, at der mod dette Onde, som en monarkisk Stat, helst i forrige Tider, let kan indsnige sig, intet andet Middel er tilovers end retskaffet Trykkefrihed; den allene er i Stand til at opvække den slumrende Almeenaand, og indgive Borgeren den Sjælelse af eget Værd, og egen Stemmerettighed, uden hvilken ingen Almeenaand kan finde Sted.

I en monarkisk Stat, helst i forrige Tider, indsniger sig denne Mangel af Almeenaand saare og naturligt. Naar man bestandig bliver holdt i

Afstand fra alt hvad der angaaer Regjeringen, aldrig hører, at man har en Stemme, som man har Ret til at give, og som der kunde reflecteres paa, saa anseer man lettelig Stat og Almeenvel, for Ting, der ligesaa lidet vedkomme os, som det Afsatiske Compagnies Beskyrelse og dets Fordele vedkomme og interessere dem, som ingen Actier eie; og naar man altid hører om Kongens Kasse, Kongens Vedste, Kongens Tjeneste, men aldrig et eneste Ord om Statens Kasse, Statens Vedste, og Statens Tjeneste, saa troer man snart, at Staten ikke angaaer os; man vænnes til at see sig selv i det usle, fornødrende Lys, som enkelt Mandes Tiener, ikke som Statsborger, og da kan ingen Almeenaand, ingen fyrig Deeltagelse i det Heles Vel, som man anseer sig uvedkommende, finde Sted.

Mueligt er det, at selv enkelt Mandes Tienere vidt og bredt kunne raisonnere over deres Herstabs Huusholdning og Foretagender, ja det er ikke blot mueligt, men de gjøre det virkelig næsten og altid; man vilde imidlertid seile meget, hvis man af deres Daddel og Raisonneren vilde slutte, at de altid ligesaa ivrig toge Deel i deres Herstabs Vel, som de ivrig raisonnerede over det. Naar Mennesket befinder sig i Afhængighed, saa søger det ligesom en Slags Skadestøtholdelse i den Troe, at det i Forstand overgaaer

dem, som det maae staae tilbage for i Magt og Ansæelse: af den Art er Tjenerens Daddel over sit Herrens Raads Forretninger, og af den Art var Borgerens Daddel over Regjeringen i forrige Tider. En ganske anden Ting er det, naar frie Borgere, Borgere, der ansee sig selv, ikke som enkelt Mand's Tjener, men som Statsborgere, afgive deres frie og offentlige Stemme om offentlige Anliggende, hvor de selv troe sig at være Actiehavere. Dette sidste er ikke muligt uden selv at interessere sig for det Offentlige, og til at indgive Borgerne denne Tanke om sig selv, er en ret kraftig, ikke tilberet Trykkefrihed altid et af de aller virksamste Midler af Verden. Hvad var vel Aarsagen, at iblandt de fordums Engellændere, (thi om den nærpående fordærvede Generation gielber det vel ikke saa fuldkommen,) selv den ringeste Daglønners Hæder brændte saa stærkt af Almeenaand, uden blot den Tanke at selv hans Stemme havde Vægt, og at han var berettiget til at afgive den. I Grunden havde de enkelte Daglønner i Engelland, ligesaaalidet Stemmeret som Daglønnerne hos os.

Dog, skal Trykkefriheden tilveiebringe alt dette saa maae den Lov, der sanctionerer den, nødvendig opføres til en Fundamental-Lov, som ingen Regjering maae have Tilladelse til at røkke; den maae desuden være saa klar og tydelig affattet, og Hættegangsmå-

den saa bestemt, at det ingenlunde staaer i Juristernes Magt at fordreie og illudere den.

Er, i mine Tanker vigtige, Fordelse af Trykkefriheden har jeg her angivet, Fordelse, som nødvendig, i og for sig selv betragtede, maae have Indflydelse paa den almindelige Villie. Unægteligt er det nok Alles Villie at see sig paa en constitutionel Maade betragtede mod Magthaverens Fornærmelser; unægteligt er det nok Alles Villie at behandles, ikke som Slaver, men som frie, fornuftige Statsborgere, unægteligt maae det ogsaa være alles Villie, at Almeenaanden, som det kraftigste Middel til at fremme og sikre Statens Bedligholdelse, som alle maae ønske, ogsaa maae udbredes.

Skulde der, uagtet disse store og i sig selv indlysende Fordelse, endnu ikke være den almindelige Villie, at der skulde være Trykkefrihed, eller almindelig uindskrænket Trykkefrihed; saa maatte man kunne opvise en, med Trykkefriheden nære forbunden, overveiende stor Skade, som den vilde medbringe, man maatte vise, at denne Frihed forstyrrede Staten, og stred imod Basenet selv af den oprindelige Forening, der gaar ud paa at underkaste sig Evangeliets, som berod paa den almindelige Villie; kunde man dette, saa maatte man, saa store Trykkefrihedens Fordelse, isole-

ret betragtede, i og for sig selv ere, dog unægtelig
opgive dem.

Men dette kan man neppe bevise. Vel er det
umuligt at den kan være Stat og borgerligt Selskab
uden Underkastelse under Lovene. Men at skrive om
eller imod Lovene og deres Organ, udelukker ingentunde
denne Underkastelse; thi det er meget mueligt; at jeg
uden fysisk Modsigelse, som en god Borger kan lade
den Lov, jeg skriver imod, og den Øvrighed, hvor
Fremgangsmaade jeg badler. Til at skaffe sig og
den Lydighed, hører fysisk Energie hos Øvrigheden,
som ikke svækkes ved trykte Skrifter; og til at lade
sig med Lyst, bevager den ikke Borgeren ved fysisk
Kraft eller Tvångelove. Denne Lydighed erhverver
den sig kun ved at have den almindelige Mening på
sin Side. At Trykkefriheden ingentunde er Nægtel-
singen hinderlig i at tilvinde sig denne almindelige Men-
ning, men meget mere maae være det kraftigste Middel
til at forstærke sig den, skal jeg, som jeg haaber
siden efter bevise.

Uden al Tvivl er det da klart, at den Frihed
offentlig at prøve Lovene og det Offentliges Bestyrelse
overhovedet medfører saa overveiende Fordele for Stat-
selskabet, at det, naar den almindelige Villie bestem-
mer sig efter fornuftige Grunde, nødvendige maa
være den almindelige Villie, at der skal være Trykke-
frihed

frihed; imidlertid var det dog mueligt, at man
kunde indrømme det om endel, eller de fleste Love og
Indretninger, og dog nægte det i Henseende til alle.
Mueligt, at man kunde troe visse Love eller Indret-
ninger i Staten saa hellige, at de ikke uden Fare for
det Hele, for den offentlige Roelighed og Statens Vel,
turde prøves og badles; med eet Ord, man kunde ind-
rømme, at en indskrænket Frihed var gavnlig for
Staten, men nægte det om den uindskrænkede; og vi
vil af denne Marsag blive nødsagede til at gaae nær-
mere i Detail, for at udfinde, om Trykkefriheden bør
være aldeles uindskrænket eller ikke — og i det sidste
Tilfælde; hvilke de Indskrænkelse ere, som den med
Føie burde underkastes. De Indskrænkelse, der kunde
forstaaes, kan enten angaae Skrifternes Materie,
eller Form, enten Indholdet, eller Maaden, paa hvil-
ken Indholdet siges. Om begge skal jeg tale.

De Spørgsmaale som, hvad Materien an-
gaaer, egentlig kunde optages, ere uden Tvivl søl-
gende: 1) Maae det være tilladt at skrive imod,
det er: badle den indførte Constitution? 2) Imod den
høieste lovgivende, dømmende og
fuldbyrdende Magts Handlinger? 3) Imod den
herkende Religion? 4) Imod enkelt underordnet
Øvrigheds-Person eller Embedsmand? 5) Imod
alt

allerede fældede Domme? 6) Imod private Feil i deres private Sysler?

Det første Spørgsmaal: Maae det være tilladt at skrive imod den i Landet indførte Constitution? kan hverken ligefrem besvares med Nei eller med Ja. Det kommer an paa dette Spørgsmaals Mening. Skal det siges saa meget: Maae det være tilladt at vise Feil i Landets nærværende Constitution, og at gjøre Forslag, der kunne bestaa med Orden og Roelighed, til at hæve dem? Saa kan dette Spørgsmaal vel neppe besvares med Nei.

Enhver Regieringsform har sine særegne Fordel og sine Mangler. De selv samme Daaeligheder, Uordenskab og Laster, der gjøre Stat og Regiering nødvendig, gaae ogsaa siden efter paa de Venker, som Staten og Lovene paalægge dem, og sønderbryde dem undertiden ganske. Naar Royalisten bebrejder Republikaneren, at hans Regieringsform medfører Uorden og Uroeligheder, og Republikaneren bebrejder Royalisten, at hans frembringer Despotisme og Uretfærdighed, saa kan de begge have Ret. En fulkommen feilfri Constitution, en Constitution, hvor ved al Muelighed til Uorden, Selvraadighed, Uretfærdighed og Uretfærdighed var forekommen, og som Mennesket paa ingen Maade kunde illudere, er

et af de Problemer, som ere vanskeligst at opløse, og som ingen endnu maae indbilde sig, allerede fuldkommen at være opløst. Men arbeide paa dets Opløsning, ved Fornuftens og Erfaringers Hielp, idelig at stræbe efter at komme dette høie Ideal nærmere, om vi end aldrig fuldkommen skulde naae det, dette er dog unægteligt en af Menneskets helligste Pligter; ifald det ellers er Pligt, idelig at stræbe fremad til vort Kions Forædelse.

Umueligt kan Mennesket opfylde denne Pligt, saa længe al Undersøgelse af dette store Spørgsmaal er forbuden, saa længe enhver Statsborger med blind Kulsviertroe, skal troe, uden at undersøge, at den Constitution, under hvilken han selv er født og opdraget, er uforbederlig; da er det umueligt, at en Monarchie nogen Tid mere kan opstaae iblandt Menneskene. I enhver Statsforfatning, monarkisk eller republikansk, maae derfor dette Slags Undersøgelser nødvendig være tilladt.

Derfor man forestillede sig den store Samling af alle Statsborgere, nærværende, afdøde og tilkommende, forenede paa een Met, og man da forelagde dem det Spørgsmaal: Vilde I, at den Constitution, som nu er indført, evig, uforanderlig skal blive bestaaende; selv da blive bestaaende, naar Erfaring har vist, at den har Feil, som kunne afhjælpes, at den mang-

mangler Kraft og Energie til at sætte Lovene i Værelse, eller at den kan udarte til Despotisme og Undertrykkelse, eller ville I have den Ret, at ændre disse Feil, naar I blive dem vaer, med Sindighed og Ordens, saa vilde gandske vist den almindelige Villie erklære sig for det sidste. Og dersom man da forelagde dem de Spørgsmaal: Ville I til evindelige Tider frastige selv den Ret at paatale slige Feil, endskiondt I blev dem vaer, og indsaae, at de kunde afhjelpes? Ville I til evindelige Tider tie og lide? Eller ville I holde den Ret at paatale Feilen, og at gjøre Forsøg til dens roelige Afhjelpning? Saa behøver der neppe at erindres, at den almindelige Villie vilde klære sig for det sidste.

Har Constitutionen virkelige Feil, kan det sees, at den paa en eller anden Maade, det vare blot den vil, enten Slaphed i den fuldbyrdende, eller Despotisme i den lovgivende, dømmende og fuldbyrdende Magt, ikke svarer til den Hensigt, som ligger til Grund for enhver Statsforfatning, at hien Borgeren lovmæssig Frihed og Sikkerhed, og er det umueligt at rette dem, saa bør og skal Regjeringen paa en sindig Maade stræbe at gjøre det; har den ingen Feil, saa er det altid godt at dens Fuldkommenhed blive udviklede og satte i et klart Lys; har den endelig virkelige Feil, men ere der uovervindelige Hindringer

bringer for disse Feils Afhjelpning, saa er det ogsaa godt, at disse Hindringer vises Folket. I det første Tilfælde vil Borgernes Tillid og Kierlighed til den fuldkomne Constitution unegtelig være, i det sidste, vil det indsee Nødvendigheden, og lære at stikke sig i den. Men intet af alt dette kan skee, med mindre at frie Undersøgelser om Constitutionens Fuldkommenheder og Mangler ere tilladte.

Regjeringen, har jeg sagt, skal stræbe at rette Constitutionens Feil, og med Sindighed skal den stræbe at rette dem, og det var uden Tvivl Meningen af det Udtryk i min forrige Afhandling, „Constitutionen skal holdes hellig“. Ingen troer, at jeg her taler voldsomme Statsrevolutioners Sag. Ingenlunde. Med Sindighed er det, at jeg ønsker Feilenes Afhjelpning, men og med Fasthed og Værlighed. Med Sindighed, saa at ikke alle de gamle Baand, der holder Selskabet sammen, paa eengang blive brudte, inden man har faaet Tid til at knytte det nye og bedre, saa fast som det behøves. Frankrige har i dette Stykke, givet Borden forfølgelige Lærepenge; man løser, naar det er umueligt, eet Baand efter det andet, og passer altid paa at man saaer det nye knyttet fast, før man begiver sig til at løse et nyt. Men og med Fasthed og Værlighed, saa at man ikke bliver træt paa Halvveien, eller bruger Sindigheden til et svøndsyssende Middel,

for at undgaae at lægge Haand paa den Forbedring, som man for sin egen Fordeels Skyld snar er opsat til (Ewiggheden *).

*) So, hvad skal jeg sælde dem, listige eller enfoldige Mandter, have altid de, som for deres egen Fordeels Skyld ønske aristokratisk og hierarchisk Valde, eller anden Misstand forevigede. Den første er: Folket er endnu ikke modent nok til at modtage Forandringer. Vilst det nok! thi ved at holde strængt over denne Maxime kan man og forvise sig om, at det aldrig bliver modent. Den, der bestandig holdes i Mærket, under det Paaskud at hans unge Dine ikke fordrage Løst, vil aldrig komme til at fordrage det. Det Barn, som man bestandig holder Hænderne bunden paa, vil aldrig komme til at bruge Hænderne. Det Menneske, som man, under det Paaskud, han endnu ikke er moden, nægter Frihedens Brug, vil, som han saa naaede Mercurius Alder, aldrig blive moden. Det gaar med enhver Oplysning, med enhver Friheds Begreb, ligesom med alle andre menneskelige Færdigheder, der altid gaar en Hob mislykkede Forsøg i Forveien, inden Mennesket lærer sine Coners rette Brug, forhindrer man ham for at undgaae disse mislykkede Forsøg, i sine Coners Brug, saa vil han tilforlædelig aldrig komme til at bruge dem. Jeg ikke taler imod dem, som virkelig med Sindighed søge at gaar frem til det Bæde, men kun mod dem, som i Forsøg glære, og blot for at forsvare deres Uvirkommelighed stræbe at redde sig med denne Udflugt: Folket er endnu ikke modent, behøver vel neppe at erindres. Den anden er: For en Stat, der nu først skulde dannes, vilde de fleste Forslag være uhyggelige, og ikke for allerede dannede Stater. Siden de fleste Stater nu allerede er dannede, saa indseer man lettelig, at ved dette Svær henviser alle Forbedringer til Utopia, til vilde Folk, eller til et Land, hvor, ligesom i Frankrigs første Revolution, en nye Stat skulde dannes, og hvor

Og oven fra, ikke neden fra, er det, at jeg ønsker en sli Revolution maatte begyndes og fuldføres. Jordens Mægtige have vel ofte tiltaget sig den Frihed at forandre Folkenes Constitution. Men endnu har man ikkun seet meget saa, eller rettere, helst i de nyere Dage, slet ingen, som jo ved den foretagne Forandring have stræbt at udvide deres egen Maat; aldrig en eneste, der har bortgivet og indskrænket det ringeste af den Magt, han førend Forandringen var i Besiddelse af. Dog, hvad der endnu ikke er skeet, kan maaskee endnu engang skee i Verden. Maaskee en ædel og patriotisk Mand, en Mand, bestaaet af Kjærlighed for Menneskevoerd og Menneskevel, engang endnu kan opstaae iblande disse Mægtige, som utruggen, og blot af Kjærlighed til Borgerfrihed og Menneskeforadling, høimodig epofere egen Storhed og Valde; og evig velstignet være han, naar han opstaaer, hans Navn skal prange i Menneskelighedens Kærbøger med uddelig Glæde, naar Alexanders, Philips og Ludvig

hine Aristokrater og Hierarker vel forudsæe, at de ikke vilde blive adspurgte om deres Stemme. Er et Forslag godt for en Stat, der skal dannes, saa maade det ogsaa være det for en, som allerede er dannet; kan man end ikke som der, altid med eet indføre det, saa kan man dog med Klogskab og Sindighed, med forsigtige, Skridt fæste. Strid nærmere sig til det Ideal, der var det bedste for Staten, isald den nu først skulde tage sin Begyndelse.

vig den 14des Navne ere udslættede, eller kun opførte, for at læses med nye Udflyde og Forbandelse.

Er det end mueligt at hindre, at der i trykte Skrifter intet bliver sagt mod Constitutionen; men det da og skulde være mueligt at hindre det i daglig Samtale? Mueligt nu, da ved den franske Revolution, Regierings-Form, Constitution, Republique og Royalisme ere bleuene Dagens store Thema, og det et Thema, ikke blot for Verde og Fornemme, men næsten for alle Klasser af Mennesker? Vil Menneskene da ikke i deres private Cirkler holde sig Stades for den Tvang, som de ere underkastede, naar de see sig offentlig? Vilde disse private Debatter ikke være saa meget farligere, da Bildfarelserne der maaskee ikke blive modsagte eller berigtigede? Og hvem staar inde for, at Menneskene ikke falde paa denne, saa saare naturlige, Tanke: „Regieringen fortryder mig, fordi jeg er imod Constitutionen, fordi den frygter mig, fordi den veed, at det ikke hænger saa rigtigt sammen med denne Constitution, veed, at den ingen Provokerer kan udholde; og vil vel denne Tanke, vil den Mægtige, den Løst at holde Folk i Mørket, som denne Tanke forudsætter hos Regieringen, bidrage til at befæste Tillid og Kierlighed hos Folket? En Ting, der aldrig kan finde Sted, uden hvor det seer gjensidig Tillid og Kierlighed fra Regieringens Side.

Nei,

Nei, disse Konster, forsættelig at holde Constitutionen, Regieringen og dens Høihed i et heiligt, eller rettere, vanhelligt Mørke, eller omgive dem med en falsk, paa Fordomme og Vanfundighed grundet Nimbus, kunde maaskee lade sig udøve med Held i de forrige Tider; i vore Dage skade de gandske vist mere end de gavne. En saadan Theater-Glorie tager sig kun ret ud, naar alting er mørkt rundt omkring, men den forsvinder gandske, saasnart Kundskabens Soel med sine oplysende Straaler adspredter Mørket og forstørker Illusionen. Man seer da, at den straalende Glorie var intet uden Lamper og malede Papper, og man seer, eller ærgret sig over, at man har kunnet ansee den for mere end den var.

At bygge Statens Noelighed og Sikkerhed paa falsk Høihed og Blændværk, er at bygge den paa Fordomme og Uvidenhed, og Fordomme og Uvidenhed maae, hvis man ikke vil gjøre sig skyldig i det Forræderie imod Menneskeslægten og Skaberen, forsættelig at hindre al Oplysning, engang forsoinde. Ja selv dette areløse Kunstgreb vilde endda kun hielpe saare lidt; jo mere man stræber at hindre Oplysningen, desmere tranger den, til Trods for alle Hindringer, engang, tidlig eller sildig, frem af Mørket; Hindringerne selv vilde blive de kraftigste Midler til at fremstjynde den.

Nei,

Nei, den sande Vast, paa hvilken Constitution og Regieringens Høihed stikker sig, er en Sandhed og Nabenhertighed. Man tillade frie Undersøgelser om Constitution og Regiering; man vil at man redelig stræber at rette dens virkelige Feil; man søge at modsig med Sandhed og Grunde, de fleste meente Feil og Indvendinger, eller vise i det mindste de Betænklichkeiten, der, uagtet man indseer og erkender Feilene, dog hindre for det første i at afskaffe dem, og Folket vil see, at man behandler det med Ærlighed og Nabenhertighed, at man ikke fortrækker sin egen Storhed og Fordeel for den sande Vel; og dets Tillid og Rierlighed til en Regiering, der behandler det paa denne Maade, vil ganske vist befastes.

Eller troer man maaskee, at det er umueligt at gjøre Folket sin sande Fordeel begribelig; troer man at det heller vil vælge Anarchie og Uorden, end fortrinlig Regiering, eller hovedfuld paa Lykke og Fremgang udsætte sig for Mord og Ulykker og alle en voldelig Revolutions Plager, for at afskielpe de Ueiligheder som det dog seer, det, ved at give Tid, kan faa til hiulpsne i Noelighed; troer man derte, saa seiler man ganske vist, og kiender ikke Folket ret. Om nogle faa fordervede eller affindige Mennesker kunde falde paa at foretrække det Værre for det Bedre,

kan disse dog neppe være mange; den store Høielse gandske vist sin Noelighed og Sikkerhed for høit til at høre deres Røst. Aldrig kunde man vente dette med mere Visshed, end herop i vore Dage, da Franskerige Exempel, der er saa bekjendt for alle, paa den meest indlysende Maade lærer, hvad Fare der er forbunden med voldsomme Statsforandringer, og hvor betænkligt det er, at rive alle gamle Statsbaand med eet itu, uden man har befastet de nye.

Ogsaa det andet Spørgsmaal, maae det være tilladt at skrive mod den højeste, lovgivende, dømmende og fuldbyrdende Magt, og dens Handlinger? kan, ligesom det første, besvares haade med Ja og Nei. Skal Meningens af Spørgsmaalet være deyne: Maae det være tilladt at prøve og badle Love, sædvede Domme i den højeste Instanz, og den fuldbyrdende Magts Foranstaltninger? saa maae det uden Tvivl, ligesom det første Spørgsmaal, besvares med Ja.

Bedst for denne min Paastand ligger i de æienlynlige overveitende Fordele, som denne Frihed medfører, og som jeg deels i denne, deels i min forrige Afhandling, omstændelig har udført, og derfor ikke er sundet at igjentage. Vilde man ikke tilstøde denne Frihed, saa kunde der ogsaa kun liden, eller slet ingen, Trykkesfrihed mere være til.

Men

Men det er mueligt, at saavel det første som det sidste Spørgsmaal kunde forstaaes i en anden Mening. Mueligt, at disse Spørgsmaale skulde sees saa meget: Maae det være tilladt skrifelig at opfordre sine Medborgere til ved fysisk Magt at skuldkaste, eller forandre den engang indførte Constitution; eller at modsætte sig med Magt den lovgivende, dømmende og fuldbyrdende Magts Handlinger? og dette Spørgsmaal troer jeg bør uden Indskrænkning besvares med Nei.

Aldrig kan man tænke sig det mueligt, at Statsborgerne, der kom sammen for at slutte en borgers Forening, der skulde sikke deres Liv, Frihed og Eiendoms ret ved Svange Love, og just sigte til at hindre den Voldsomhed og Uorden, som nødvendig maae tilbringe, naar enhver tager sig selv til Rette, vist kunde blive enige om den Sætning: Saa snart et enkelt Mand troer at Lovens og dens Organ ikke er retfærdige, saa har hver enkelt Mand Tilladelse at bruge Vold eller at modsætte sig. Et saadant Tilfælde kaar vilde ligesom ophæve Foreningens Bæsen; og vilde være en Modsigelse i den almindelige Villie.

Uden Tvivl kan det da aldrig i noget Land, der har en Regjeringsforfatning i Verden, være tilladt at nægte den bestaaende lovlige Ovrighed sin Ovrighed, eller med Vold at modsætte sig dens For-

skættninger. Hvad heller man kaldet en saadan Opsætsighed Opstand eller Oprør, bliver den uden Tvivl altid strafværdig.

Naar Stuve, i sit Skrift om Oprør og oprørskriftige Skrifter, kalder Oprør: „voldsom Opsætsighed af Folket, eller en Deel af Folket, imod sin lovlige Ovrighed;“ saa kan man vel bifalde ham, men naar han lægger til: „og dennes lovlige Befalinger, eller for saavidt som den befaler lovligen“; saa kan jeg ingenlunde bifalde ham. Enhver voldsom Modsigelse mod Loven og Ovrigheden, er uden Tvivl, og uden al Indskrænkning, Oprør.

Derfor det endog var nogen høiere Domstoel, for hvilken man kunde indstævne Kongen, Raadet, National-Conventet og Directoriet, eller, med eet Ord, Landets høieste Regjering, saa vilde jeg endda ikke give ham Ret, at Borgerne, naar den høieste Ovrighed befalede ulovligt, havde Ret til at nægte den Ovrighed, eller at modsætte sig; indstævne den for den høiere Domstoel, vare de beføiede til, ligesom de endnu burde kunne indstævne denne høiere Domstoel selv ved Trykkefriheden for Publikums Tribunal. Men saalænge indtil Sagen var paakiendt ved denne høiere Domstoel, saalænge Ovrighedens Beslutninger der endnu ikke vare underkendte; saalænge var den og deres retmæssige Ovrighed, Lovens, den almindelige

Willies Organ, som de ubetinget maade underkaste sig, saalange var det endnu deres Pligt at adlyde.

Dog, dersom man endog havde et saadant høiere Tribunal, saa vilde dette dog kun saare liden hjælp. Mueligt var det, at ogsaa dette Tribunal var uretfærdigt. Man maatte da, for at standse dets Uretfærdighed, atter have et høiere Tribunal, og videre fort i det uendelige.

Der er altsaa intet andet for, (skal Retten til sidst bestaae i Epydstagen, og at hindre dette, egentlig Statens Hensigt) end at der, i enhver Stat nødvendig maade være et høieste Tribunal, fra hvilket Kiendelse det ikke er tilladt at appellere.

Og ligesaa liden kan det være tilladt at imodsette sig dets Kiendelse. Dersom det altid var retfærdigt afgjort, naar det handlede ulovligt eller uretfærdigt, at ingen Skygge af Modsigelse fandt Sted, saa kunde det endda nogenledes gaae an at modsette sig dets uretfærdige Kiendelse, naar dette aabent og afgjorte Tilfælde indtraf. Men dette Tilfælde trafer kun høist sjeldent, eller aldrig. Sædvanlig kan siges meget baade pro og contra; og hvem skal domme dette høieste Tribunal og en Deel af Folket eller enkelt Mand imellem, naar det ikke skal have Forblibende ved dets Kiendelse?

Skulde enhver kun være forpligtet til at adlyde Dyrigheden, naar den befalede det, som i hans Tanker var Ret; men derimod besværet til at modsætte sig, naar den befalede noget, som i hans Tanker var Uret, saa vilde Staten blive en Tumleplads for evig Uorden og Anarchie. Naar to stridte, saa troer eller trobinder enhver af de Stridende sig, at han har Retten paa sin Side; naar da Regjeringen dømtes dem imellem, saa kunde Dommen umuelig blive lige fordelagtig paa begge Siderne. Den, til hvis Fordeel Dommen var udfalden, vilde da vel troe sig forbunden til at lyde; men hans Contrapart, til hvis Fordeel Dommen ikke var falden, vilde troe sig besværet til Ulydighed og Modfættelse, og Følgen deraf var, at Dyrighed og Regjering ingensinde vilde være i Stand til at opfylde sin Bestemmelse.

Det hjælper altsaa intet, at Struve, i sit forresten ypperlige Skrift, gjør Forskiel paa Oprør og Opstand, og paastaaer, at den sidste er retfærdig og tilladelig, men den første ikke. Man kalde det hvad man vil, Oprør eller Opstand, Navnet er ligegyldigt, saa er dog altid voldsom Modfættelse, ja blot Ulydighed imod enhver retmæssig Dyrighed, strafværdig Forbrydelse.

Forunderligt er det, og et nyt Beviis paa den menneskelige Tilbøielighed at forfalde til Uderligheder,

at see en saa fornuftig og klartseende Skribent, i Stuve, saaledes at deraisonnere, som han virkelig gjør i dette Tilfælde.

„Kun en sær ussel Dømmekraft, forbundet med Despotism og Slave-Mand, siger Stuve kan finde noget for den borgerlige Roe og Ordre farligt i den Paastand: at det i Nødsfald er Uderisatterne tilladt, med Magt at modsætte Øvrighedens lovsidige Befalinger, eller Befalinger.“ Saa haardt dette end klinger, og saa jeg end veed mig selv for Despotism eller Slave-Mand, saa vil jeg dog hellere udsætte mig for den Ubetydelighed at blive tilkiendt en sær ussel Dømmekraft, end tale mod min Overbeviisning; og imod min Overbeviisning maatte jeg tale, hvis jeg med Stuve paastaar, at det intet farligt indeholdt for Statens Lovene, naar Borgerne i Nødsfald havde Tilladelse til at modsætte sig Øvrighedens lovsidige Handlinger. Thi hvem skal bedømme, naar dette Nødsfald indtræffer; hvem bedømme, om Øvrighedens Handling virkelig er lovsidig eller ikke?

„Opstand kan kun stelden indtræffe.“ Den stelden, eller ikke stelden indtræffer, gjør i sig selv intet til Sagen. Er den uretfærdig, saa er den allerede for meget, naar den eengang indtræffer, og derimod retfærdig; saa siger det intet, om den

traf nok saa hyppig. Hvad der eengang er Ret, maatte i lige Tilfælde altid blive Ret, om det saa skeete eengang hver Dag.

„En Opstand, sager han fort, er enten retmæssig eller ikke.“ Uden Tvivl vil han sige: har enten retmæssig Grund, det er: virkelig Uretfærdighed til Årsag, eller ikke. Han maatte ellers forudsætte, hvad dog først skulde bevises, at Opstand kan være retmæssig. „Har det første Sted, saa er derved Uret og Ondt afvendt, den Øvrigheds-person, der vilde misbruge sin Magt, har faaet en nyttig Lærdom, og vil i Fremtiden handle visere.“ En Feilslutning, der har sin Grund deri, at man vil udlede en Handlingens Nødvendighed af dens tilfældige Følger og Gavnlighed, og ikke af almindelig gyldige Retts-Principer. Det er dog et ganske andet Spørgsmaal, om den eller hiin Handling er retfærdig? og om den er nyttig, og maaskee kan have gavnlige Følger? At stæle min rige gnteragtige Nabos Penge, kunde være meget nyttig for mig, og kunde, dersom jeg havde Forstand og Held at anvende dem bedre end han, maaskee have mangfoldige gavnlige Følger for mange Mennesker; at bedrage en uordentlig og Fiendesløs Regnskabsfører kunde have den gavnlige Følge, at han derved blev opvakt til Orden og Paapasselighed. Men vilde disse Handlinger for

deres gavnlige Følgers Skyld, derfor være retfærdige. Men, er Opstand i og for sig selv uretfærdig, saa bliver det ikke, at man viser, at den maaske kunde have gavnlige Følger.

„Den høieste Lands: Øvrighed faaer deres Leilighed til at drage den uretfærdige Statsbetjent til Ansvar.“ Uter en gavnlig Følge, der sig saagodt, og uden at berøve Lovene og deres Organ den nødvendige Agtelse, kunde opnaaes ved at denunciere den uretfærdige Statsbetjent til den høieste Lands: Øvrighed, der bør standse hans Uretfærdighed og straffe den, eller og, skald denne er ligesaa uretfærdig ved at denunciere dem begge, ved Trykkesfriheden, og Publicitetens Tribunal.

„Har det sidste Sted, har Opstanden en maaske Grund, saa opstod den af en vildfarende Mening, ikke af ond Villie, thi da var den Øvrighed; man maae da betage Folk deres Vildfarelse og undervise dem bedre om Tingene.“ Oprøret ogsaa, selv efter Styves Forklaring, ikke altid grundet i ond Villie, det er: den skeer ikke altid imod den Øverbeviisning, men er meget tidt, og som oftest en Følge af Vildfarelse. Gandske vist er det Øverbeviisningens Pligt at undervise den Vildfarende bedre om Tingene; men dette beviser dog ikke, at Handlinger der begaaes af Vildfarelse, ikke derfor tillige kan være

strafværdig, naar nemlig Vildfarelsen forleder til at begaae virkelig strafværdige Handlinger. Det tilkommer Gud, Hierregrundskæren allene at dømme om Gierningernes sande Moralitet, og at straffe dem efter deres Moralitet; Øvrigheden maae ingenlunde anmasse sig denne Guddommens Forrettighed. Dens Straffe maae være Midler til at affholde Folk fra Handlinger, der ere skadelige for Selskabet, og denne Skadelighed, ikke Handlingens egen Moralitet, bør være den Maalestok efter hvilken den bestemmer Straffen. En Handling maae være saa moralsk ond, som den vil, den maae være en Følge af nok saa moralsk onde Maximer: skader den ikke Selskabet, saa har Øvrigheden intet med den at bestille. Og en Handling kan være nok saa undskyldelig, saa kan den dog fortjene Straf, ja endog haard Straf, naar den medfører betydelig Skadefor Selskabet. Jeg har i min forrige Afhandling anført et Exempel. Tobakskrygen ved Armeens Krudt-Magazin i Ufreds-Tider, er en Handling, som meget tiere har Ligegyldighed, Ubetænksomhed o. d. l. til Uarsag, end virkelig ond Villie, men som dog, uden Uretfærdighed, kunde belægges med den haardeste Straf *).

§ 4

„Der

* Naar det, som i dette Tilfælde, først er afgjort, at en Lov er retfærdig, det er: maae være den almindelige Villie, da først

„Der lader sig ingen borgelig Orden og Frihed, ingen Persons- og Eiendoms-Sikkerhed tænke, naar ingen Opstand er tilladt.“ Iverts imod, der lader sig ingen borgerlig Orden, og siden disse beroe paa borgelig Orden, heller ingen Persons- og Eiendoms-Sikkerhed tænke, hvor det er tilladeligt at jeg opfatter mig mod Lovens Organ, saasnart jeg troer mig skeer Uret.

„I hvilken Fare vil ikke, især et stort og splittet Land svæve, naar troe- og samvittighedsløse Befalingsmænd ikke maatte frygte for, at deres Uretfærdighed og Undertrykkelse kunde opvække offentlig Opstand?“ Gandstke vist maatte de frygte derfor, men dette beviser endnu ikke, at Opstand er tilladeligt. Selvhavn er altid utilladeligt i det borgelige Selskab, og dog maatte den Ondskab falde, der driller en anden, frygte for at denne kunde opbringes til at udøve Selvhavn paa ham. Der gives desuden et andet, for den borgerlige Orden ingenlunde frørlige, Middel, hvorved den troeløse Befalingsmand kan bringes til Fornuft: man kan nuncere hans flette Opførelse i Memorialer til

forst maatte man beregne Handlensens gaarlige eller stadige Folger for Selskabet, men ikke omvendt. Dette er indlysende, for at ikke nogen skal paahjærpe mig Modsigelse mod mig selv.

høieste Lands-Regiering, eller i trykte Skrifter til Publikum. Men, bliver Stuve ved, „have vi ikke Exempler, at uværdige Ministre ved alle Slags Uret af List og Vold, gjorde Appellation til Regenten saa godt som umuelig? Jo, besværre! Men derfor bør der være lovsfast, urokkelig, ikke tilladte Trykkefrihed, ved den kan deres onde Gierninger bedst stilles for Dagens Lys, uden at de have Magt til at hindre det.

„Mennesket skal og kan aldrig i noget Forhold nedværdiges til en aand- og villieløs Maskine.“ En evig Sandhed, men ved den Lydighed og Underkastelse, som han viser Dyrigheden, det er: den almindelige Villie, som han forestiller, og som ogsaa er hans Villie, for saavidt han er en Deel af det Hele, nedværdiges han ingenlunde, med mindre Mennesket skulde nedværdiges ved at handle efter Fornuft og Moral. Moralen byder ham at handle saaledes, at den Maxime, efter hvilken han handler, kan være almindelig Lov for alle fornuftige Væsener. Men den Maxime at tage sig selv til Næste, naar man maatte sige af Vildfarelse, troer, at Dyrigheden forsværer Uret, kan ingenlunde være en almindelig Lov; thi dersom den blev det, var Dyrigheden gandske unyttig, og idel Worden vilde opkomme i Staten; hvilket var en reen Modsigelse mod den fornemteste Accus af den

almindelige Villie, der, for at undgaae Uorden, selv underkastede sig Evangs-Love og Dyrighed. Først da, naar Mennesket paa ingen Maade havde Tilladelse til at ytre sin Misforstaaelse ved de i det Dine foretagne, uretfærdige Handlinger, naar det maatte lide og tie til alt; først da kunde man sige, at det blev nedværdiget til en aand- og villieløs Menneske; men hvor der er lovfast, urokkelig Trykkesfrihed, der kan dette Tilfælde ikke indtræffe.

Regenten kan, hvor Opstand er tilladt sig, bedre forlade sig paa hans hele Folks Fornuft, Samvittighed og Troestab, end paa nogle enkeltes; Hvad Stuve egentlig herved vil sige, indseer jeg ikke tilfulde; egentlig bør Fyrsten ligesom liden forlade sig paa Folkets, som Folket paa Fyrstens Fornuft og Samvittighed, naar det kommer an paa almindelig Sikkerhed og Retfærdighed, begge bør forlade sig paa Lovens, Constitutionens Godhed og den viselig indførte Balance af Magt, som Constitutionen har fastsat.

"Skulde Menneskene først lade sig plyndre, fængsle, mishandle, vanære, myrde, og først bagefter indstille Klager paa høiere Steder?" Man kunde med lige saa stor Føie spørge, skulde Menneskene først lade sig bestiale og fornærme af andre, og siden efter indgive Klager over Fornærmelser

for Dyrigheden? Eller var det ikke meget bedre, selv strax at tage sig selv til Brette? Den uretfærdige Dyrigheds Fornærmelse er ligesaa fuldt en Fornærmelse, som den man lider af enhver anden. Man maae derfor ogsaa søge Tryghed for hans Fornærmelser, som for enhver anden, paa den ved Loven fastsatte Maade. Men Selvhavn og Opstand er en Fornærmelse mod Lovene selv, den sætter Mennesket ud af det borgerlige Selskab, hvis Hensigt just er at hindre Selvhavn og Opstand, tilbage i Naturstanden igien.

For at oplyse sin Mening, understøtter Stuve de anførte Grunde med tvende Forcellinger, den første om nogle Traadspindere i Tydskland, "som af Landets Regiering havde erholdt Frihedsbrev" paa at være fritagne for Krigstjenesten, og som, paa Grund af dette Brev, voldsomt modsatte sig en despotisk General, der vilde udtage dem til Soldater; den anden, om nogle Bønder, som ligeledes af Regieringen havde erholdt den Erklæring, at de skulde erholde den til deres Præst, som Menigheden forlangede, og som voldsomt modsatte sig Superintendenten og Amtmanden, der vilde paatrænge dem en anden. Til Slutning gior han det Spørgsmaal: naar et heelt Corps d'Armee overtyder sig om, at dets Anfører er en Forræder, eller en Fæstnings Commandant af

af Feighed eller Forræderie vil overgive Fæstningen til Fienden, have da de Underordnede ikke Ret at sætte sig imod?

Man kan besvare dette Spøgsmaal med Ja, man kan billige baade Traadspinderne og Bøndernes Opførsel, uden derfor at indrømme Sætningsens Nødvendighed: at Opstand er tilladelig.

I de tvende anførte Begivenheder var jo baade Traadspinderne og Bønderne, af den høieste Regiering selv berettiget til deres Handling; de modsatte sig ikke dens Villie, ikke Loven eller dens Organ, men en uberettiget Person, der uden Lovens, eller dens Organs Autorisation, vilde gjøre voldsomt Indgreb i deres Rettigheder.

Det samme er og Tilfældet med de Militære; saavidt jeg troer, er det den næstkommanderende Officers Pligt, i siige Tilfælde, at tage Commandoen fra den Feige, eller Forræderen; den næstkommanderende gjør sig da i dette Tilfælde heller ikke skyldig i nogen Opstand mod den høieste Regierings Villie. I al Fald kunde man, dersom man var fuldkommen overbevist om, at den øverste Befalingsmand virkelig handlede af Feighed eller Forræderie, heller ikke siges at gjøre Opstand, eller at modsætte sig Regieringens Villie, naar man imodsatte sig den, som aabentbart handlede imod dens Villie. Dersom man var

fuld

fuldkommen overbevist derom, siger jeg; thi mueligt var det, at den Undergivne, drevet af et halstøvt, forvovent Mod, ansaae det for Feighed eller Forræderie, som virkelig ikke var andet end en fornuftig menneskekierlig Omsorg, for ikke uden Nytte at udøse Mennekesblod.

Den subalterne Dyrighed, Generalen, Amtmanden, Superintendenten, Commandanten o. s. v. have ingen Magt i Staten, uden den, som er bleven dem overdragen, og for saa vidt som den er bleven dem overdragen af Landets høieste Regiering, den nævne sig med hvad Navn den vil, han er denne Regierings Fuldmægtig, der kun fortjener at respecteres for saa vidt som hans Coammitterers Fuldmagt strækker sig. Har han denne Fuldmagt for sig, og alle Lovens Formaliteter paa sin Side, saa bør den gode Borger i ham agte Lovens Organ, og uden Modstand underkaste sig, enten saa den Befaling, han fremkommer med, synes ham retfærdig, eller uretfærdig; men har han ikke disse vedtagne Formaliteter paa sin Side, ingen tilstrækkelig Fuldmagt fra den høieste Regiering at opvise, saa er man ingenlunde forbunden til at vise ham den Lydighed, som kun tilkommer den almindelige Villies, Lovens udtryffelige Organ, Regieringen.

Rom:

Kommer Politiet ind i mit Huus, viser det mig sit Politie-Tegn, forelægger det mig en lovmæssig Ordre til min personlige Hæftelse, saa gjør jeg mig strafværdig, dersom jeg bruger Magten imod det; Arresten maae saa forekomme mig, eller virkelig være, saa uretfærdig som den vil. Men kommer det uden Politie-Tegn, uden Ordre ind i mit Huus for at hæfte mig, saa handler jeg ikke uret, ikald jeg behandler det, som enhver anden Uberechtiget, der vil forstyrre min Huusfred, og kaster det paa Døren.

„Utsaa, siger Stuve, skal man i alle Tilfælde tie og lide, og om man end bliver behandlet nok saa uretfærdigt, og despotisk, dog aldrig oplukke Munden, eller tillade sig et Mord? Nei, man skal blot lyde, men finder man den subalterne Dyrigheds Handling uretfærdig, saa besværer man sig over ham ved den høieste Lands-Regiering kan man ikke det, veed Bødselmanden at affikere Afgang til denne, eller vil den høieste Regiering ingen Ret give os: nu saa indseerne man den subalterne Dyrighed, sa den høieste Regiering selv, ved Trykkefriheden for Publicitetens Domstool.

Selv de Franskes første Constitution, (hvi er det udtrykkelig nævnes i den sidste, mindes jeg ikke) er i dette Stykke enig med mig. Man skal aldrig sige den, ved den blotte Modstand gjør man sig

ogde strafværdig, men man kan besvære sig siden esker over det, som man troer at være uretfærdig Indgreb i sine Rettigheder.

Ingen troe, at jeg ved disse mine Indvendinger imod Stuve vil tale Despotismens Sag. Nei, ikke Despotismens, den borgerlige Noeligheds og Lovens Sag er det, som jeg her vil tale. Agter den høieste Regiering ikke Retfærdighed og den almindelige Villie, driver den sin Undertrykkelse og Despotisme for vidt, nu saa vogte den sig for Frankerigs, vogte sig for saa mange andre Landes Exempel, som Historien frembyder os, hvor Folket egenmægtigt afskaffede de paalagte Lænker og eftertrykkelig giennemsatte sin Villie; men saalange den ikke gjør det, saalange den bestræber sig for, at dens Love udtrykke Fornuft og den almindelige Villie, saalange den ikke uden Nødvendighed paalægger Lænker, men snarere efter Muelighed afløser dem, saa længe kan den og være sikker; Den største Hob frygter alt for meget Anarchiets Ulykke, til at den skulde vove dette farlige Experiment, hvor kun lidet eller intet var at vinde; først da vover den det, naar Fortvivlelsen, som fordam i Frankerig, driver den dertil, naar den ser, at denne Tilstand ved Anarchiet ikke kan blive værre end den alt var ved Despotismen.

Og er altsaa i alle Tilfælde Opstand, i en ordentlig indrettet Stat, utilladelig, saa maae det og være utilladeligt, at opfordre til en saa utilladelig, og for Staten og Lovens Anseelse saa farlig, Handling. Her er altsaa et Tilfælde, hvor Trykkefriheden burde indskrænkes. Imidlertid maatte denne Indskrænkning kun anvendes, naar Skriften virkelig direkte opfordrede til at bruge fysisk Magt til at forandre Constitutionen eller modsatte sig Lovene og Regjeringens Befalinger, og direkte kan kun et Skrift da siges at opfordre til, naar denne Opfordring ligger klarlig og utvetyklig i Ordene selv, ikke naar den først ved Raisonnement og Følgeslutninger uledes af dem. Det er altsaa nødvendigt at gøre denne Anmærkning. Tillader man sig først at gøre Følgeslutninger, saa er ingen Forsikring mere sikker for at blive sigtet for at opfordre til Opstand; saa vil leiede Juristers Consequenzmagt vide at udrage Gift af de uskylde Plommesker og saaledes gandske at eludere Trykkefrihedens Højhed.

Efter at jeg har besvaret disse Spørgsmaal, kommer jeg mig nu til det tredje Hovedspørgsmaal. Maa det være tilladt at skrive imod, det er: at skrive Ting, som afvige fra, eller stride imod den bestående Religion?

For at besvare dette Hovedspørgsmaal, er det nødvendigt atter at opstille følgende Spørgsmaal:

1) Er Staten overhovedet berettiget til at forbyde almindelig mindskrænket Meningsyttring i Religionsager?

2) Ere Følgerne af den frie Religionsyttring saa farlige, at man derover skulde ønske, at Staten var berettiget til at hindre den?

3) Kan Staten virkelig ved Forbud og Tvangslove hindre Giering i Religionsager, enten den saa alt er ubrudt eller ikke?

4) Er det klogt i Danmark ved Tvangslove at ville hindre den nu begyndte religiøse Giering?

Det allerførste Spørgsmaal her maae gøres, er nimodsigeligt dette: om Staten er berettiget til at forbyde frie Meningsyttring i Religionsager? Naar dette Spørgsmaal er tilfulde afgjort og besvaret med Ja, er det først Tid at spørge om det er gavnligt, og om de valgte Midler svare til deres Hensigt? Det var daarlige at spørge, hvorledes det bedst var gjørligt at nedrive min Naboes Gavl, inden jeg først havde besvaret det Spørgsmaal, om det var gavnligt at nedrive den? og ligesaa daarlige at gøre dette sidste Spørgsmaal, inden jeg tilfulde vidste om jeg var berettiget til at gøre det.

Neppes behøves det her at erindres, at vi, vi tale om Statens Ret til at gjøre dette Skridt. Ingenlunde kunne beraabe os paa de positive Love, Staten selv har givet: thi om Staten var berettiget til at give slige Love? det er just her Spørgsmaal et Spørgsmaal, der ene kan besvares ved Henvisning til den første almindelige Lov, paa hvilken alle andre Love maae grunde sig: den oprindelige Fovening, Statsborgernes almindelige Villie til at udgiøre Stat.

Skulde det gøres nødigt imod Slutningen det attende Aarhundrede at bevise, at det udelukkende herskende Religion og herskende Kirke, i sig selv er en Fornærmelse mod Menneskeforstanden. Større Modsigelse kan der neppe tænkes end mellem Kirke og herskende ved Evangelove. Religionens Menneskets Forestilling, om sit Forhold til det høieste Basen, betragtet som Lovgiver og Dommer, og som en, et Samfund af slige Mennesker, der have samme Forestillinger om Gud og deres Forhold til ham. Men her er og kan ingen være Dommer Lovgiver, uden det høieste Basen selv; ingen Lov kan frembringe andre Forestillinger hos Guddommen; ja, jeg kan ikke engang selv frembringe dem. Kun Sandhedens Kraft, kun fornødfølgelig bevissende Grunde ere i Stand til at gjøre

Evangelove ere altsaa, i Forbindelse med Religion og Kirke, en aabenbar Modsigelse. En tydelig Folge deraf er: at intet Selskab, som ved Evangelove vil sikke sig sin almindelige Villies Fuldbgyrdelse, kan befatte sig med Religion og Kirke; Ting, som i Folge deres Natur, ikke kan være Objecter for Evangelove. Staten kan altsaa ikke befatte sig med Borgernes Religion; den har ingen Ret til at udelukke nogen af sit Samvæsen for Religionens Skyld, eller at berøve ham den Rettighed at bekiende sig til denne eller hiin Religion, og udøve den Religion, som han bekiender sig til.

Og har nu Staten ingen Ret til, ja formaader den ikke engang at hindre ethvert Individ's subjektive Religion; har den ikke Ret til at udelukke nogen af sit Samvæsen, eller indskrænke hans øvrige Rettigheder, fordi han bekiender sig til denne eller hiin Religion; saa vil det heller ikke være vanskeligt at bevise, at den heller ikke er berettiget til at forbyde noget Individ frit og offentlig at ytre sin Mening om ethvert Dogma i Religionen.

Sat, at den herskende Kirke, (det vil, efter Cantors celliens og den eneste fornødfølgelig Fortolkning, sige: den Kirke til hvilken de fleste af Statens Medlemmer bekiende sig), var romersk-katholsk; sat, at denne Kirke, eller dens Medlemmer vilde paastaae, den Ret frit og

ubehindret at yttre deres Kirkes Læresætninger, som et udelukkende Privilegium; saa vilde Statens protestantiske Medlemmer neppe rolig indrømme dem denne Forrettighed, de vilde uden Tvivl gjøre sig bring paa lige Rettighed til at yttre deres Meninger, og siden man ikke kan paastaae, at Bibelen er den eneste Kædesnor for Folkets Troe, uden tillige nægte Concilier, Paver, Traditioner ic. deres Ret at bestemme Troen: ikke paastaae, at det er Afgudsdyrkelse, naar man tilbeder andre Væsener end Guddommen, uden tillige at erklære Helgenes Tilbedelse for Afgudsdyrkelse, saa vilde Protestanterne ogsaa gjøre Fordring paa samme Ret at yttre Meninger, der vare modstridige mod Catholikernes, som tillode sig mod dem. Fordi Catholikerne vare mandstærkede, vare de endnu ikke berettigede til at forbyde dem denne Rettighed. Det vilde være en ikke Ret. Loven skal være den almindelige Villie, og følgende ogsaa hans, flyder ethvert Mand volds Forpligtelse til at adlyde Loven.

Kun to Udveie var der muelige, ifald Catholiker og Protestanter nogen Tid skulde blive enige: enten at begge Parter tillode hinanden frit og ubehindret at skrive, saavel for, som imod den andens Dogma

eller at begge Parter tillsagde hinanden, aldrig at yttre noget imod de Dogmer, om hvilke de vare uenige, men kun om dem, hvori de begge vare enige; at man hverken maatte skrive for, eller imod Paven, Conciliers o. s. v. Myndighed; hverken for eller imod Helgenes Tilbedelse, men blot om Bibelens Anseelse, Christi Person, Treenigheden og andre lignende Dogmata.

Freden var nu paa denne Maade sluttet imellem begge disse Partier, men det er endnu ikke nok, at den er bleven sluttet imellem dem; Mahomedaneren har samme Ret at fordrø, og skal Catholiker og Protestanter og de øvrige kristelige Secter blive enige med ham, saa maae man, hvis man ikke vil tillade uindskrænket Ytring af sine Meninger, forandre Fredstraktaten, og fastsætte, at man hverken vil skrive om Treenigheden, eller Christi guddommelige Natur, hverken for eller imod Alforanen eller Mahomed.

Men nu kommer Jøden, som hverken vil erkende Kristus eller det nye Testamente, hverken Mahomed eller Alforanen; skal man enes med ham, maae man hverken yttre sine Tanker for, eller imod nogen af disse Sætninger, man maae indskrænke sine Undersøgelser til det gamle Testamente og den mosaiske Lov, saavidt som de Christne og Mahomedanerne erkende deres Gyldighed.

Dog, hermed er Naturalisten endnu ikke ansiet, han forkaster det gamle, saavel som det Testamente og Alforanen, Christus, saavel som Moses og Mahomed. — Her er atter ingen anden vei: Vil man erholde hans Samtykke; saa man afholde sig fra al Ytring for eller imod den stridende Religion, og kun indskrænke sig til den naturlige Religion allene.

Men endnu er man ikke færdig. Den spekulative Atheist har og sin Stemme, ogsaa han kan dre, enten Frihed til at fremsætte sit System, umueligt kan bestaae med de andres, eller at de skal bekvemme sig til lige Oposseelse som han; og at gjøre de te, og erholde almindeligt Samtykke uden hvilket ingen retmæssig Lov kan være til, man, hvis man ikke vilde indrømme uindskrænket Frihed, til at skrive for og imod alle ReligionsMeninger, ja for og imod al Religion, gandske forbyde al Udtalelse og offentlig Ytring om Religionen, det er: maatte sanktionere en Lov, som Mennesket, som moralsk Væsen, aldrig bør sanktionere: en Lov, at af sig fra at skrive om, og altsaa tillige fra offentlig undersøge, de Emner, som have den vigtigste Betydelse med Menneskers Moralitet og Noelighed. Lov, der vilde standse Menneskets Fremrykken til

afseelse, og gvalde deres Stræben efter Fuldkommenhed, som dog er en hellig Moral-Lov.

Saa vidt jeg troer, har jeg nu besvaret det første Spørgsmaal, og godtgjort, at Staten ingenlunde er berettiget til at forbyde een eneste af sine Medlemmer frit og offentlig at ytre sine religiøse Meninger, og hermed var allerede nok sagt; dog, i saa vigtig en Sag er det bedre at gjøre for meget end for lidt. Vi vil et Diebit sætte, at Staten virkelig havde Ret til at forbyde det, og da spørge:

Hvilke ere de Farligheder, som Staten kan berygte af en frie Menings-Ytring i Religions-sager; hvad Skade kan den religiøse Giering, som denne Ytring kunde foraarsage, vel medføre?

Den Uroelighed, som opkommer af offentlige Meningers Ytringer, der stride imod den almindelig vedtagne Religions Lære-Form, kunde enten være væsentlig, eller tilfældig forbunden med denne Ytring. Til det første Slags regner jeg den Uroelighed, som det foraarsager, naar nogle forkaste den gamle, og antage den nye Mening; andre, som fremture i den gamle, stæde sig over Lærdommen, ansee dens Forkyndelse som et ryggesløst Attentat, og berygte, timelig eller evig Fordervelse deraf, for dem af deres Medborgere, der antage den, (for sig selv kan de,

faa længe de blive faste i Troen, ikke frygte) og at andre blive tvivlraadige, og vide ikke hvad de skulle gjøre, om de skulle antage det nye, eller beholde det gamle.

Til de med Meninos:Ytringer tilføielig forbundne følger, regner jeg, naar nogen af disse skulle gaa paa egen Haand gaa videre, og ved deres, ved denne Anledning opvakte, Tvivlelyst forledes til andre, maaske stabelige Meninger, forskellige saavel fra den gamle vedtagne, som fra den nye udbredte Lærdom.

I begge Tilfælde kan den nye Lærdom enten være af det Slags, at den virkelig ophæver Moralitet og Troe paa et evigt Forson, Gud og Udødelighed, eller den angriber ikke lærefrem Hovedfundamentet for al Moralitet og sand Troelighed, men den forvirrer dem, eller og den gjør ingen af Delene, men angriber kun visse Tilfætninger, hvormed disse Religionens Grundsandheder, med Rette eller Urette, er blevne forbundne eller udsmykkede.

I det første Tilfælde kunde en saadan Lærdom helst naar den var forbunden med Sværmerie, vel for en Tid være farlig og forlede Menneskene til adskillige illegale Handlinger, men med den Grad af Oplysning, hvortil Menneskeslægten nu er kommen, vilde den neppe være det længe. Moralitet, Gud og Udø-

delighed ligge saa dybt rodfæstede i det menneskelige Hjerte, at de vel for en Tid kunne lade sig fordunkle, men ingenlunde gandske udslukke deri. Ved Sophistrier kan Mennesket blive bragt til theoretisk Arbejdsrie og Immoralitet, ligesom det kan blive bragt til at nægte udvortes Tings Tilværelse; men lige Sophistrier kunne umuelig gribe vidt om sig. At frygte for, at en saadan Lærdom skulde blive almindelig, er i Grunden det samme, som at frygte for, at empirisk Idealismus skulde blive herskende Folkemening. Robespierre kunde ligesaa godt have begaaet den Sortise, at lade Guds Non-Existens og Sielens Dødelighed decretere, som han begik den anden, at decretere det imodfætte. Moralitet, Gud og Udødelighed vilde gandske vist inden kort Tid have vundet Seier over alle Decreter.

Større Fare var der, ifald ved den nye Lærdom, vel Moralitetens Grundpiller ikke bleve angrebne, men Mennesket dog mislede i sit moralske Omdømme, ved at sætte falske Moralitets Principer oven for, eller ved Siden af det ægte, eller holde det som kun er betinget Pligt, for saavidt, som det ikke strider imod Moral-Loven, for ubetinget Pligt. At nægte al Moralitet, er at ville indbilde Menneskene, at de med aabne Dine intet see; at mislede deres Omdømme, er at stille Gienstanden for dem i et falsk bedrageligt Lys,

at foraaftage et optiſt Bedragerie, og det kan længe, inden man kommer efter, at et optiſt Bedragerie virkelig er Bedragerie.

Indtraf derimod det tredje Tilfælde ved den Lærdom, angreb den ikke, men tværtimod lærte ſe Moralitet, Gud og Udbøielighed; ſaa kunde de ſentlige Følger af dens Nærelſe ikke være farlige. Moralitetens og Menneſkets ſande Koelighed; hvortil for dem, ſom beholdte den gamle Troe, (forudſat denne gamle Troe virkelig lærte det ſamme, thi den var Farligheden allene paa dennes Side) eller for dem der antog den nye, heel og holden. Farligheden maatte allene indtræffe for dem, hos hvilken den ſædvanlige Følge indtraf, at de paa egen Haand gik videre, forkaſtede den gamle, ſaavelſom den nye Lærdom, og tilligemed dem, Grunden for Moralitet og Menneſkets ſande Koelighed.

Diſſe, ſiger man, kunde løbe Fare for, at Grundvolden for deres Moralitet rystedes, ſorbede frareed dem nogle, hvorpaa den ſtættede ſig. Indtraf for Moralitet, burde man her nok ſætte, Legalitetens Handlingernes udvortes Overeensſtemmeſe med Moral-Lovens Bydende. Den ſande Moralitet har ſin egen ſte Grotte, hvorpaa den enten maae ſtaae eller falde, og den er: Agtelſe for Moral-Loven ſelv. Sværmen Frygt for Skierſild eller Tartarus, Haab om

Haab, eller et Mahomedaniſt Paradiſes Glæder kunne vel afholde Menneſket fra udvortes Onde, og opmuntre det til udvortes gode Handlinger; kunne vel bevæge det til at indrette ſin Vandel overeenſtemmende med Moral-Lovens Bydende, men at gjøre Menneſket til et virkelig moraliſt godt Veſen, at indgive det ſand Agtelſe for Moral-Loven ſelv, det kunne de ikke, og fortjene derfor ikke at kaldes Moralitetens Grunde.

Selv, naar man af Lydighed for noget, ſom man med Herte eller Urette, holdte for Guds Villie, afholdt ſig fra det udvortes Onde, eller gjorde det udvortes Gode, kunde man endnu ikke beſtemt ſige, om dette var en Moralitetens eller blot Legalitetens Grund. Man kan lyde Gud af Frygt, af Egennytte; man kan og lyde Gud af ſværmende pathetiſt Kierlighed; men det er dog unegteligt, at kun den Lydighed, der har ſin Grund i hans Befalingens indvortes Hellighed, er den enefte, der kan kaldes moraliſt Lydighed, og er man ret giennemtrængt af denne, ſaa falder den ikke bort, om den ſaa ogſaa blev berøvet den Grotte, at denne Lydighed grundede ſig paa en overnaturlig Handling. Thi Befalingens indvortes Hellighed, er og bliver evig den ſamme.

Og nu Menneſkets Koelighed; den ſande Grund for denne Koelighed, er den ſamme ſom Jeſus lærte Menneſkene: Tilſid til et evigt, viiſt, kieriſt

ligt

ligt og retfærdigt Forsyn, der bestyrer alle Livets Begivenheder, og et andet ubadeligt Liv, hvor enhver skal erholde den Grad af Lyksalighed, hvortil han ved sin Opførsel her nedent har gjort sig værdig. Imidlertid er det dog sandt, at en Lærdom, som i sig selv ikke angriber disse, den sande Noeligheds Støtter for Menneskene, dog kan gjøre denne eller hiin iblandt dem uroelig, fordi den berøver ham andre Grunde, hvorpaa han byggede sit Sindes Tilfredshed. Spørgsmålet er kun, om dette virkelig er skadeligt eller gavnligt for hans Moralitet?

Overhovedet er det nok for den største Deel af Menneskene mere gavnligt end skadeligt, at man berøver dem disse falske Støtter for deres Noelighed. Som oftest har denne falske Noelighed skadelige Følger for deres Moralitet og Forbedring, eller dog i det mindste for deres Legalitet.

Sat, at et Menneske grundede sin Noelighed paa den Tanke, at han kunde afkøbe den Straf, som han indsaar, han havde forient, med Penge, ved at betjene Kirker, Kloostre, Fattige, ved udvortes andægtige Handlinger, ved at læse sin Rosenkrands, bede til Helgene, læse og synge, eller ved dødens Stund at indsvøbe sig i en Munkelæppe; saa vilde den der lærte ham, at alt dette var uden Virkning, rigtig nok forstyrre hans Noelighed.

men var det ikke godt, at han blev forstyrret i en Noelighed, der aabenbart vilde skade hans Moralitet, og maaskee forlede ham til illegale Handlinger? Troer Mennesket, at han med Penge eller Hovreie-Tjeneste kan tilkøbe sig Frihed at efterhænge sit Hjertes Lyster og Begjærigheder, saa vil han som oftest staae til, skulde endog Dommeren inden i hans Hjerte gjøre Indsigelser mod RidsmandsRabet, saa smigrer han sig dog med, at han engang kan og vil forbedre sig, og altsaa tilfredsstille baade sine Lyster og sin Samvittighed. At berøve Mennesket en saadan Noelighed, er en sand Velgerning; den Uroelighed man volder ham, er ham selv gavnlig, den er, at jeg skal betjene mig af Skriftens Ord, en Bedrøvelse til Livet, som man ikke fortryder.

Disse Grunde for Menneskets Noelighed ere forskellige fra dem, som Fornustroen viser os; men der gives andre, som i Grunden ikke ere forskellige, som blot under en sandfælig Indklædning, indeholde det samme som denne; for saavidt de indeholde de sande Grunde til Menneskets Veroeliggelse, kunne de ingenlunde være skadelige; det vil endog for Menneskenes Sandfæligheds Skyld, ofte være gavnligt, at fremvise Fornustens nøgne Grunde under en sandfælig Indklædning. Skadeligt vilde det imidlertid være, ifald Mennesket saa stærkt hængte ved den sandfælige Ind-

Subkladning, at han glemte Legemet over Subkladningen, og endnu skadeligere vilde det være, hvis han, som vel var mueligt, misforstod det sandfælle Billedes Betydning, paa en Maade, der kunde have været felige ufordeelagtige Følger for Moraliteten.

En saadan sandfælle Forestilling, som, ret forklæret, har den praktiske Fornufts Medhold, er ved Kirkes Lærdomme om Jesu forsonende Død. Ingen kan nægte, at den almindelige Forestilling, at man blot ved at tilegne sig Jesu Død, kan blive værdig til en evig Lyksalighed, jo i Grunden er ligesaa skadelig, som Tillid til Fransiskaner Kappen i Dødens Stund, og Tillegelse af Helgenes overflødige Gjerninger; ingen kan heller nægte, at Menneskene ved at hænge for meget ved det sandfælle Udtryk, at forledes til Sværmerie, og over den sandfælle Subkladning glemme Sandheden selv, som den skal tilflade; ligesaa lidet som man kan nægte, at de almindelige Forestillinger, som endeel af Palæologerne *) vilde lade sig om en forbitret Gud, der ikke kunde forson-

*) Palæologer, dette Navn ønskede jeg man vilde bruge den for Orthodoxer; at være Orthodox (Retværende) betydningsfuldt være et Spottenavn, selv i den sædvanlige Betydning, hvori det bruges, bør det ikke være det; thi det bør spottes, fordi han sælger sin Overbeviisning. At være Orthodox bør være Menneskets højeste Værdighed; men en givellig Stolt og Umæssig er det, naar een eneste eller een eneste Kirke, udelukkende påstået at være de-

uden ved Blod, - og det ved Blodet af en uskyldig Mand; om Straffe, som andre end de Straffskyldige, i deres Sted maatte lide *) for at forsones Gudsdommens Vrede o. s. v. bidrage til at misfede Mængdens moralske Omdømme, og forestille det højeste Væsen, som en blodtørstig uretfærdig Mand; men dog kan man heller ikke paa den anden Side nægte, at denne Lærdom, hvori saa mangen Christen sætter sin Høielighed, naar den rigtigt forklæres, og afklædes sine, og Christens uvedkommende, jødiske Billeder, jo indeholder en Sandhed, som ingenlunde kan være anstødelig for Fornæsten. — Tvende Spørgemaale kan denne

See

*) Naar det kommer an paa Hænge eller Arbejde, som jeg holder andre, saa kan det være det samme, om jeg, eller en anden i mit Sted betaler Pengene, eller gjør Arbejdet; thi det kommer an paa Tingen, der skal gøres, ikke paa Personen, som gjør det. Men at opfulde Morals Lovens Bøddene og at lide Straf for en anden, om end begge Parter godvillig samtykke det, lader sig ingenlunde gøre. Det er her ikke nok, at Loven bliver opfyldt, ikke nok, at her bliver straffet; men den, som Loven forpligter, maa selv opfylde den; den Skyldige selv straffes og erholde hvad hans Gjerninger have fortjent; kunde endogsaa et saadant Vikariat finde Sted i Staten, som det virkelig ikke kan, saa kan det dog ingenlunde gaae an for Guds hertebrandfænde Domstol; for Høielighedens og Retfærdighedens evige Domstol, hvor enhver skal erholde hvad han ved sin Vandel har gjort sig værdig til, gæner den Uretfærdighed ikke an, at fritage den, som virkelig har fortjent Straf, og at belægge den Uskyldige med den Straf, som ikke han, men en anden, har fortjent.

Betragtning over Følgerne af religiøse Meningers
Utreng lede os til, det første er, hvad bør og kan
Skriventerne selv, og det andet, hvad bør Staten
tagtage ved Skriverternes Utrenger i Religionens
Sager?

At Moralitet maade være hellig for enhver Skri-
bent, saavelsom for ethvert Menneske, er en Sag,
som ikke behøver at erindres. At den fornuftige og
sterke, saalange det uden Moralitetens Skade kan
gaae an, bør skaae den eenfoldige og svage, at man
saavidt som muligt og loovligt er, bør stræbe at fore-
komme, selv mulige skadelige Følger af sine Handlinger,
og derfor ikke, uden moralsk Nødvendighed, til-
støde sine svagere Medborgere, eller bære dem Stra-
fer for deres Noelighed, som ere uskadelige for den
Moralitet og Forædelse, alt dette troer jeg, ere de
gjorte Sandheder. Spørgsmaalet er kun: er man
hvor Skaden ikke er væsentlig, men kun tilfældig for-
bunden med Lærdømmens Utreng, forbunden til
tie med det, som man holder for Sandhed, for Mo-
ralitet og Menneskets sande Forædning gavnlige Sand-
hed; tie, blot fordi det var muligt, at een eller anden
kunde misforstaae den, forledes paa Afveie, eller for-
styrres i sin Noelighed?

Jeg troer Nei. For tilfældig Skade kan ingen
staae inde. Var Sandheden i vore Dine, virkeligt

for Moralitet og Menneskets Forædning gavnlige Sand-
hed, og om dette kan kun Hjertergandsfæren domme;
saa er det unægteligt Pligt at bidrage alt hvad vi
kunne til vort Rikens Forædning og Moralitet.

Vel sandt, man maade, selv ved at gjøre en god
Handling, stræbe at bruge Forsigtighed og forekomme
mulig Skade, men for Skriverenten er det ikke mulig-
ligt, gandske at forebygge al Skade af dette Slags.
Han maatte ellers evig tie, og derved overtræde en
anden af sine helligste Pligter; den Pligt, efter Evne
at bidrage til sit Rikens Oplysning og Forædelse. Af
Folkelæreren er det egentlig man bør og kan fordræ
denne Klogskab *) at afpasse sit Foredrag efter enhver
Fattes

*) Jeg vil ikke påstå at Folkelæreren, uvertimod sin egen
Overbestisning, skal lære og bestyrke det, som han selv
troer er Wildfarelse, for at berøeligg andre, der er egentlig
at tyde for Almueen, og selv at bidrage til Wild-
farelsens Udbredelse og Modfæstelse, der maade være tungt
for hver arlig Mand. Høer Folkelæreren seer, at en lærer-
dom medfører umiddelbar praktisk Skade, der er det hans
hellige Pligt, at tale frit og aabenhjert imod den; hør han
ikke seer det, behøver han blot at forebygge den tilfældige
Skade. Wildfarelsen selv, som han seer ikke forårsager
umiddelbar Skade, og som han, uden at sætte sin Villid i
Høde hos Menigheden, ikke ligefrem tør gaae i Møde, be-
høver han hverken at angribe eller at forsvare. Hans umid-
delbare Pligt er det, at stræbe at styrke og berigtigg sine
Tilhøreres praktiske Fornuft, og at forøge deres Ugtelse for
Dyd og Moralitæten. Den Wildfarelse, der ikke hindrer
ham

Fatte: Eene; ikke just for at forekomme Siæring, det altid er ønskeligere end Ligegyldighed, men for at vedligeholde sin Tillid og sin Embedsforelsses Gavnlighed. Af Skribenten kan man derimod ikke forde-

det, ham i denne sin yligts Opfyldelse, kan han lade Raad være den, og stræbe efter, alt meer og meer at forberede dem til at modtage den hele Sandhed. Det er jo dog ikke Pligt at bestræbe alle Wildfarelser. Ingen klog Mand vil give sig af med at forklare de Kepler'ske og Newton'ske Love, for som mange de fornødne Forkundskaber, der behøves for at fatte Forklaringen. Sæt nu, at en Folkelærer var i sit Hierte overbevist om, at Bibelen ikke, i den Forstand som Dogmatikerne lære det, var Guds Ord; saa vilde han handle uredelt, isald han, tværtimod sit Hiertes Overbeviisning, vilde bevise denne Sætning med alle Dogmatisk Grunde. Men han vilde, isald hans Menighed ikke kunde høre sligt uden Ansigt, handle hoist uklogt, vilde berøve sig selv al Tillid, og sit Embede al Gavnlighed, hvis han aabentlyst vilde modsig det. Forudsat, at det var en Wildfarelse, saa var det dog ingenlunde en af de Wildfarelser, som umiddelbar hindrede ham i at opfyde sin Embedepligt. Den eneste virkelige Skade, der kunde stude af denne, i hans Tanker vildfarende, Mening, var, at Menneskene maaskee kunde indbilde sig, at en Ting var moralsk god, fordi Gud havde befaleet den, og ikke omvendt; og saaledes, isteden for Agtelse for den indvoortes Helligheds Befalingen, blot have Agtelse for Bogstaven. Men dette kan den kloge Folkelærer let forebygge, uden at stude sin svage Menighed, eller berøve sig dens Tillid, naar han aldrig grunder sit moralske Foredrag blot paa Bibelen alene, men som han ogsaa i alle Tilfælde bør, altsid viser den indvoortes moralske Grund til denne Guds Villie, der ikke er en orientalsk eller occidentalsk Despot's selvtraadige Laster, men altid grunder sig paa Moralitetens evig hellige Love, som Mennesket finder hos sig selv.

det; han skriver for alle, ikke for enkelt Mand, eller enkelte Menighed allene. Taler han ærlig efter sit Hiertes Overbeviisning, er hans Hensigt virkelig at gavne, stræber han efter Eene ikke selv at give Anledning til Misforstaaelse, saa er han angerløs. Alltsaldig Skade kan han umuelig afværge, saalange han ikke gandske vil tie, og saaledes forraade det, han efter sin Overbeviisning troer at være den gode Sag; eller vil man maaskee, at den, som har opfundet et gavnligt Legemiddel, skal fortie dets Opfyndelse, blot fordi det i en Quaksalvers Hænder, eller hos en Sogder paa egen Haand usforstandigt fuskede paa sin Helse bredelse, maaskee kunde giøre Skade? Det vil man dog vel neppe.

Den gang Jesus optraadte i Jødeland, opvakte hans Lærdom unægtelig Siæring og Uroelighed. Mange forargede sig over ham, ansaae hans Lærdom for Nyggesløshed og Guds Bespøttelse, og meget mueligt var det og, at mangen Jøde, der saa hvorlibet han i mange Stykker rettede sig efter deres Love og Traditioner, og hørte hvorledes hans Disciple siden efter, forkastede den hele Ceremonial Lov, der ved kunde blive gjort vækende i sin Troe paa den mosaiske Lov, som maaskee var den vigtigste Støtte for hans Legalitet; mueligt at mangen Jøde, der grundede sin Huelighed paa de mosaiske Ceremoniers strenge

Opfyldelse, paa Offere og Tiender og udvortes andægtige Handlinger, fandt sin Noelighed forstyrret ved Jesu Prædiken, der aabenbar betog disse Ting den Værd de havde i Mængdens og Pharisæernes Øine.

Ogsaa over Luthers Prædiken forargedes mangen ivrig Catholik, tabte mangen Catholik sin Legatitets vigtige Støtter, og forstyrredes i sin Noelighed, som han havde bygget paa Afslad og Siælemesser. Men, skulde da Jesus og Luther, for disse tilfældige Følgers Skyld, have tiet; skulde de evig have ladet Verden forblive i dens, for den sande Moralitet saa skadelige, Overtro og Uvidenhed?

Enhver, der opstaaer for at tale imod det, som han troer er Bildfarelse i Religionen, er, (isald han ikke drives af umoraliske Bevæggrunde, som Gud, Hjertelighederen allene tilfulde kan bedømme,) i sine egne Øine, hvad Jesus og Luther vare, en Reformator; og er det da ikke den allerstørste Inkonsekvens af Verden, at paastaae, at Jesus og Luther gjorde Ret, og de andre, som dog i Grunden, i det mindste efter deres egen Overbeviisning, træde i deres Fodspor, i lige Tilfælde gjorde Uret?

Om det virkelig er Sandhed eller Bildfarelse, hvad den nye Reformator fremkommer med, det maa først prøves, og kan først prøves naar det offentlig bliver fremsat, og her er det da Tid for dem, som

fale

fåle Kalb til at forsvare den angrebne Lærdom, at gøre deres bedste; seer dette, saa kan den svage, dens som søler sig foruroeliget ved de opkastede Tvivl, tyen hen til disse, for at see sine Tvivl opløste; gjør han det ikke, saa er Skylden hans egen, han viser da, at det er ham ikke om at gjøre, at blive befæstet i sin Troe, og Feilen ligger da i hans Villie.

Saavidt om det første Spørgsmaal: Hvad bør og kan Skribenten iagttage ved at ytre Meninger, der afsøge fra den herskende Lære-Form? Nu og et par Ord om det andet: hvad kan Staten gjøre ved slike Skribenters Utræller?

De Farligheder, Staten kan befrygte af en Religions Menings Udbredelse, ere enten umiddelbare, isald disse Meninger aabenbare angribe Statens for den borgerlige Noelighed, nægte Lovens Lydighed, og lære, at det er tilladt med Magt at forstyrre Staten og modsætte sig Dyrigheden; eller midledbare, isald de vel ikke gjøre dette, men dog indeholde Sætninger, som ere skadelige for Moraliteten; thi ligegyldigt kan det ikke være Staten, om dens Lemmer have Ngt for Moraliteten eller ikke; siden Moralitet altid er et tryggere Værn om den borgerlige Sikkerhed, end alle Evangelove af Verden.

I det første Tilfælde er det Politiets Sag at have et vaaget Øiet over en saadan Lærdoms Bekien-

dere,

dere; og Uret gjorde Staten ikke, at forvise sig en, for den offentlige Noelighed farlig, Menings Tilhænger af sit Gebeet. Folk, der erklære, at de ikke ville underkaste sig Lovene, erklære med det samme, at de ikke ville være Lemmer af Staten, og ikke gjøre Forbring paa dens Beskyttelse. De ere at ansee som Statens erklærede Fiender, og Staten er ingenlunde forbunden til at beholde Fiender, som kunde blive den farlige, i sit Skiod.

I det sidste Tilfælde kan Staten egentlig intet udrette. At gjøre Mennesker til moralske gode Væsen, det formaae ingen Tvangelove; det eneste, den i dette, saavelsom i andet lignende Tilfælde kan gjøre, er blot at sørge for, at der ikke mangler Leilighed til Oplysning, og intet selv at foretage sig, der kan forbærve Borgernes Moralitet, og dette leder os da til det tredie opklarede Spørgsmaal:

Kan Staten virkelig ved Forbud og Tvangelove hindre Giering i Religionsager, enten den saa er udbrudt, eller ikke?

Sæt, at der endnu ingen Giering var udbrudt, Menneskene gif endnu hen i ligegyldig Dorstshed, uden at bekymre sig om, at undersøge Nødvigheden af de Dogmer, som vare overantvortede dem af deres Forfædre, men at en Negierring, der saae ud i Fremtiden, havde gjort hvad saa mange og de fleste Negierringe virkelig

have

have gjort: ved Normer, Forbud og Tvangelove søgt at afholde enhver, der fordriftede sig til at ytre det allerringeste imod det engang antagne og hævdede System.

Ewig kunde vel saadan Døstighed og blind Kulsviertsøe dog ikke vare; tidlig eller sildig vaagner et eller andet ualmindeligt Genie, fremstøde ved Tilfælde uden fra; han begynder at undersøge, om ogsaa alt det han fra Barndommen af har hørt, og paa Troe og Love antaget, virkelig er Sandhed og Evangelium. Her findes meget, som han nu ikke kan bilige, og føler en uimodstaaelig Drift til, at meddele denne sin Opdagelse til andre.

Mennesket har altid Tilbøielighed til at meddele andre sine Opdragelser, og i dette Tilfælde bliver denne Tilbøielighed endnu forhøiet, enten ved den høie Forestilling om Pligt at arbejde til Menneskets Forbedlings og Moralitets Fremme, ved den store Tanke, at have tændt Lys i Mørket, som kan oplyse og vederbygge mangfoldige Medmennesker; eller ved den Forsængelighed, at man smigrer sig med at opnaae et stort uddadeligt Navn, som sin Tidsalders og Eftersverdenens Lærer; mueligt virke maaskee alle disse Grunde tilhobe og sætte Mennesket i den høieste Grad af Selvsølelse og Enthusiasme.

Trækker nu dette Menneske, der er opfyldt og besat af denne Enthusiasme, paa Forbud, Normer, Evangslove, saa er det saa langt fra, at disse Forbud og Evangslove kunne standse ham i sin Fart, at de meget mere ere den heftigste Spore for ham til at gaae videre. Forsølgelse og Tvang have altid været det virksomste Middel til at bringe enhver Enthusiasme paa det højeste. For den, som troer, at han er sin Tids og Efterverdens Lærer; for den, som troer, at han taler Sandhedens, Dydens og Menneskeheds Sag, er enhver Forbud, hver Tvang og Forsølgelse en ny Opmuntring; et nyt Trappetrin, som han gladelig bestiger, for at naae den straalende Martyrkrone, der er henlagt for ham i Evigheden, eller den uforvisnelige Laurbærkrands, hvormed Efter sligten engang vil ombinde hans Tindinger.

Hvad Lucretius saa skönt synger om Epikur, passer sig paa enhver, der i lige Tilfælde er besat af Epikurs Aand:

*Qvem nec fama deum nec fulmina nec minitanti
Murmure compressit Coelum, sed eo magis acrota
Virtutem irritat animi, perfringere ut arta
Natuæ pimus portarum claustra cupiret.*

Og har han nu, som han gandske vist vil, ifald han ellers er besat af den rette Enthusiasme, alle rede, trods alle Forbud, offentlig ytret sin Mening:

saa

saa gior man gandske vist ondt værre, naar man tænker at standse ham ved Forbud, Evangslove og skjulte Forsølgelser. Derfor Dyrigheden forholdt sig roelig, saa var det vist, om han med sin nye Mening vilde gior synterlig Opsigt, eller vinde Tilhængere, men gior den det ikke, betiener den sig af Magten, tilstærker den og straffer ham, saa arbejder den ham gandske vist lige i Hænderne, isteden for at forstyrre hans Arbejde. Den opdækker da selv Opmærksomheden paa ham og hans Lærdomme, forskaffer ham, ifald han, trods alle Forsølgelser endnu ikke lader sig affrække, Menneskenes Beundring, ja selv, hvis han skulde mangle dette Mod, deres Medlidenshed. Af begge Sindslidelser avles Inceresse for hans Person, der let gaaer over paa hans Lærdomme. Og herved er nu alt et stort Skridt færet til dens Udbredelse. Den Enthusiasme, af hvilken han selv er besat, griber om sig; (thi Sværmerie siger Wieland, smitter ligesom Snue.) andre, der ere ligesaa lette til at fatte Tid, som han, blive anstakkene af hans Enthusiasme, og inden man veed et Ord deraf, har den Gnist, der, hvis man ikke havde purret ved den, maaskee var gaaet ud af sig selv, eller i det mindste havde brændt stadigt og ordentligt, udbredt sig til en høj og farlig Flamme, som man nu forgieves stræber at udslukke.

Ja sely, hvis det skulde være mueligt ved Evangelie-love at hindre den, som først fremkom med en nye Lærdom, fra at udbrede den i enkelte Skrifter; hvis den Tid, der befalede ham, endnu ikke var stærk nok til at hyde Frygten og Egennyttens Trods, troer man da ogsaa, at han vil tie, fordi han ikke mere tør skrive? Mon han ikke ved Samtaler og Omgang vil stræbe at indhente det forsmættede, og at tilvende sig Profelyter? Faren er her større, siden han taler ene, uden at nogen imodsigter ham, eller blotter hans Feilslutninger, hvilket aldrig kan være Tilfældet, naar man skriftelig ytrer sine Meninger.

Aldrig har der været en Tid, da Troen var mere omgierdet med Evangelie-love og verdslige Rådser, end just den Tid, da Luther traadte op med sin nye Lærdom i Sachsen. Forgæves væbnede Hierarchiet sig med sin hele forfærdelige Vælde; forgæves optændte den Baal, raslede med Lanter og slingede sine frygtelige vatikanske Lynstraaler paa denne og hin Side af Graven. Ingen Vælde, intet Baal, ingen Lanter eller Lynstraaler skrækkede Luthers modige Aand; intet var i Stand til at svække det elektriske Stød, som han meddelte sin Tids- og de følgende Aldere. Og hvad nu Hierarchiet, med alle sine Forsædelsler ikke var i Stand til at udrette, det vilde vi bilde os ind at udrette med Normer, Forbud og skikselte Til-

taler? Ligesaa let kunde man tænke paa at standse en brusende Flod, der i sin Fart nedkaster Huse og Dæmninger, ved at holde et Bredt for dens Strøm.

Kuns et Diekast paa vort Lands og vore Dages Historie vil være nok til at overbevise os om, hvor lidet slige skikselte Angreb og Evangelie-love ere i Stand til at opfylde den Hensigt, hvorfor de blive foretagne; Stephansens Piece opvakte aldrig den allermindste Opmærksomhed eller Interesse; den var allerede død den litterariske Død, og dens Minde udslettet af Jorden, da Generalskikalen fremstod og opmaaned dens Maner, der allerede søvtede ved Lethes Bredder, til at drive sit Uvæsen iblandt Menneskene. Nu først bleve alle nysgierrige; nu først maatte enhver eie eller dog læse Piecen, nu først, helst da den personlige Hæftelse tillige opvakte Medlidenshed hos nogle og Harm hos andre, begyndte man at interessere sig for Forfatteren. Steenstrups Apologie, der indeholdt Grunde, som Generalskikalen ikke var den Mand, der skulde igiendrive, suldsførte hvad Stephansens usle Piece, naar man havde ladet den forblive i Ro, aldrig havde kunnet udrette. Meer end eet Sted hørte man den Anmærkning: det maae dog ikke hange saa rigtigt sammen med det, Præsterne prædike, siden de ere saa bange for at blive modsagte; og gandske vist var denne Udbredelse heller ikke uden Grund. Den som

som veed, at han har en retfærdig Sag, frygter aldrig for at lade Modstanderen komme til Orde, han forlader sig paa sine Grunde og sin gode Sag; han veed, at hver Modstand kun tiener til at forhøje Sandhedens Triumf. Først naar man føler sin egen, eller sine Grundes Svaghed, kan man ønske Modstanderen paalagt Taugshed.

Det er utroeligt, hvor meget Cancelliet og Generalstaben selv hjalp til at udbrede den religiøse Gjæring, just i det de vilde standse den, og hvad har disse Bestræbelser vel gaaet siden? ere andre blevne afskrækkede fra samme og endnu lange værre Angreb? Opstode ikke just da mangfoldige andre og langt farligere Fjender, end den uskyldige Stephansen.

Nei, det hører upaatvivelig til Naturens Gang og Forsynets Plan, at religiøs og moralsk Sandhed skal udbredes ved Gjæring; altid naar en ny Sandhed, der heftig interesserer os, bliver bragt paa Banen, maae den nødvendig forarsage Gjæring; og Skam for Menneskeligheden, et særgeligt Beviis paa dens dybeste Forsald var det, dersom religiøs og moralsk Lærdommes Udbredelse ingen Gjæring forarsagede; et Beviis for, at den alt var saa dybt nedstunken i falsk Dørstthed, eller Sandselighed, at de høie og vigtige Sandheder om Gud, Dyd og Udbødelighed ingen Interesse mere havde for den. Umueligt er det, at

Sand

Sandheden kan udfindes, umueligt, at man kan blive enig om, hvad der er Sandhed og hvad der er Bildfarelse, saalænge man ikke strider derom, ikke tør anføre sine Grunde for og imod, og umueligt er det igien, saalænge Dyrigheden ved Evangeliets, isaldet var mueligt, paalægger det ene Partie en evig Taugshed, og kun tillader det andet at tale; ligesom i den physiske Verden, ved Gjæringen Slagger og Ureenligheder afføndres, saaledes afføndres ogsaa i Fornuftens og Mændernes Verden, ved Gjæring allene Sandhed fra Bildfarelser, og Mennesker, det svage forsynede Menneske vil modsætte sig denne Forsynets evige Plan; vil stække den menneskelige Forskellens evige Binger; vil sige til Manden, som Staberens bød at søve omkring i det vide Uendelige, saavidt dens Binger finder noget at støtte sig paa: hidtil skal du komme og ikke videre!

Dog nei, det vil man ikke; i det mindste stammer man sig ved at tilstaae, at man vil det. Man vil ikke paastaae, at Menneskene ikke kunne komme videre end de ere; ikke videre end Luther og Zwinglius bragte dem; man tilstaaer, at der kan være Bildfarelser, som disse Menneskehedenes sande Oplysere ikke have sinet og opdaget, og disse Bildfarelser maae det være tilladt at blotte; kun ikke i trykte Skrifter, som ligge for hver Mandes Dine, kun ikke i Modersmaalet.

let.

let. Ved Ungdommens Undervisning i Skolens skal man udrette det usformærkt; man skal, uden at bestride Wildfarelserne, blot fortie dem, befæste hvad der er Sandhed. Man skal strides om Sandhedens, men kun paa Latin.

Unægteligt har disse Forslag ved første Biekast et meget fornuftigt og sindigt Udseende; men undersøger man dem næriere, saa vil man uden Tvivl snart finde, at de mere have Sandhedens Skin end dens Kraft, mere Glæde end virkelig Gehalt.

„Paa Ungdommen allene skal man virke, ikke paa de Gamle;“ de Gamle have dog unægtelig ligesaa megen Nær til at vide hvad der er Sandhed og Wildfarelse, som Ungdommen. Praktiske Wildfarelser ere for den nærværende Generation, ligesaa skadelige som for den tilkommende, og ere de det, nu saa maas det ligesaa meget være hellig Pligt at stræbe at udrydde alt hvad der kan medføre praktisk Skade hos den nærværende, som hos den tilkommende Generation.

En Generation vil man opofre, een Generation vil man, uden at gjøre mindste Forsøg paa at rette Wildfarelser, der have Indflydelse paa dens Mortalitet og sande Noelighed, lade gaae hen i Blindhed. Naar man derfor kun tillæber sig den tilkommende Generations Oplysning, saa troer man ikke, at dette

Risik

Risik er for dyrt. Nu, de maas forsvare det, som kunne og ville; kun dette vil jeg erindre, at maas ifald Sagen ellers skulde være giørlig, uden Tvivl faaer at lade endnu een Generation, eller maaskee flere Generationer gaae med i Risik.

For virkelig at kunne udbrede gavnlig praktisk Oplysning blandt Ungdommen, maatte man have forbedrede Skole-Anstalter, og fordomsfrie, fornuftige, talentrige og oplyste Skoleholdere. Vel misliker jeg ikke Regjeringens gode og vise Foranstaltninger til dette Niemeed, men meer end det første Skridt er der neppe gjort endnu: Anstalter ere søiede, hvor fordomsfrie og oplyste Lærere, Lærere, som kunne gjøre Almuen engang til fordomsfrie Mennesker, der ikke blindt hen, men efter egen fornuftig Overbeviisning vidste hvad de troede*), kunne dannes. Men dersom

*) Der behøves virkelig ikke saa meget til at gjøre dette, som man nu og da hører raabis paa. Ingen dybsindige filosofiske, metaphysiske og psykologiske Insigter; ingen Kundskab om Sammenhængen mellem dette og det tilkommende Liv, som desuden ikke er Menneskene givet, og som overhovedet kun er Genie: Svung i det romme Rum, som en heed Indbildningskraft anseer for Fugt i den oversandfælsige Verden. Intet af alt dette — kun almindelig, sand Menneskeforstand, kun Øvelse i at bruge sine egne Evner og Opsættelse paa sit eget Hjerte. Den viise Skaber vilde ganske vist, hverken have handlet viist eller klægt, hvis han ikke havde lagt Sandheder, der ere Menneskene saa vigtige,

med et Bæret langt fra endnu ikke sat i Gang. Det store Hovedspørgsmaal, hvor faae vi Penge fra til at besolde oplyste, talentrige Folk, der ikke behøve at sulke som Skolelærere, naar de ere i Stand til at ernære sig paa anden Maade? er vel ikke endnu tilfulde besvaret, og fra Besvarelsen til Iværksættelsen vil der maaskee endnu medgaae een eller flere Generationer

tige, saa nær for alles Pine, som mueligt. Eller kunde det behøves stort Genie og dyb Lærdom for at kende den Sandhed, som Naturen og Menneskets Hjerte selv saa tydeligen prædiker: at der er en Gud, et Fjort og Uadelslighed? Skulde der behøves altsaa Visdom for at overbevise vise Menneskene, at det er deres Pligt, ikke blot deres Interesse, at være redelige, fredsommelige og godgjørende? Maa det behøves der virkelig ikke, til at mislede Mennesket til det simple og naturlige til at debitere Paradorer, høret det Genie og Kunst; men ikke til det, som af Naturen selv læser Menneskene lige i Pinene. Naar man horer disse, og andre slige Tyringer, maatte man snare troe, at de, som tillade sig dem, ansaae den menige Mand for et vildt Dyr, en Art af Durang: Durang, der kun havde Stikkelsen, ikke Fornuft og Moralitet tilfælleds med Menneskene. Derfor det virkelig var sandt, hvis var da Skylden? Men det er det ikke. Hvem der har erfaret og veed hvor megen Sandhed og Agt for Moralitet, man, under al deres Eufemidighed og Fordomme, som deres Bæret burde have bestaaet det sig for at udrydde, ofte finder hos dem, maaskee harmer i sit Hjerte, ved at see en saa agtværdig og talrig Menneskes Klasse fremstillet i et saa foragteligt Lys. Dog, man maaskee være villig: af Folk, som i Folge af deres Stands Punkt i Verden, kun kan have havt Omgang med de høiere, ikke med de lavere Menneskes Klasser, kan man hebre ikke fordrø den Slags Menneskes Kundskab.

ner, beregnede efter Menneskenes Skolegangstid, *) og hvo er os da Borgen for, at tilkommende Statsstyrere ligesaa ivrigt ville bekymre sig om Ungdommens Oplysning, som de nuværende? Hvo veed hvor mange eller hvor store Forhindringer den mørke Fremtid skjuler i sit Skød, der kunde forhale eller maaskee veent tilintetgøre det tilsigtede Gode! Statsstyrerne ere ikke udødelige; Conjunkturer staae ikke altid i vor Magt. Nei! Lad os virke, siger Jesus, medens det er Dag; kun det nuværende er tilfulde vores; naar Natten paafalder, saa virke Menneskene ikke længere, og vi veed ikke, det fortsynede Menneske veed ikke hvorkænge Dagen vil være; maaskee Natten overfalder os inden vi formode det, og da skalle vi gjøre Regnskab for den forsmættede, ilde anvendte Dag.

Dog, sæt at alle disse Indvendinger endnu intet havde at betyde, sæt, at det intet vilde sige, om Oplysningens Dag oprandt strax, eller først efter et par Generationer; sæt, at vi ligesaa sikkert kunde beregne Oplysningens Soels Dvalen over Horizonten paa vor Polshide, som vi kan det, i Henseende til den naturlige. Hvorledes vilde det da være mueligt at udrydde Bildfarelser, og udbrede Oplysning ved en

3

blot

*) De Indretninger, som Brodrene Neven og Løve paa deres Godser i Fjort og Løstund have gjort, ere istandsatte ved private Personers ædelmodige Opofferelse af egen privat Formue, ikke for Statens Begning.

blot passiv Fremgangsmaade; ved blot at lære Sandhed, og at fortie Bildfarelser, uden at bestride dem; helst naar dette skulde være den eneste tilladelige Maade, paa hvilken Oplysningen maatte udbredes?

Ja, hvis Ungdommen kun havde een eneste, eller flere eenstændige Lærere, saa kunde dette meget vel være gjørligt; det vilde da endog være ufornuftigt at bestride Bildfarelser, som de maaskee aldrig herte tale om, og som gandske vist, isald de først fik dem at høre, naar Forstanden var kommen til Modenhed, kun lidet, eller intet Indtryk vilde gjøre. Men dette er ingenlunde Tilfældet; foruden deres ordentlige Lærere, har denne Ungdom Forældre, Slægtninge og andre vorne Mennesker, som de omgaaes; og disse Lærere, som efter Forudsætningen ere opvorne i Bane kundighed og Bildfarelser, ville deels forsætlig, deels uforsætlig ved Samtale og Omgang, ofte bibringe dem Lærdomme, som ere gandske modsatte dem, som de høre af deres ordentlige Lærere; Følgen deraf vil blive, at Bildfarelserne enten aldeles ikke blive udsyddede hos Ungdommen, eller at de Unge blande disse gandske heterogene Lærdomme sammen, og derved enten blive gandske forvirrede, eller danne sig et saa broget vidunderligt Heelt, der maaskee kunde være ligesaa farligt for deres Moralitet, som den gamle Bildfarelse.

Sæt,

Sæt, at det endelig blev fastsat, at Diævelen var intet uden en Jodist Fordom, saa vilde Læreren med Laugehed reent forbigaae Lærdommen om Diævelen og hans Virkninger; men Forældre, Slægtninge ic., som vare opdragte i Troe paa Diævelen, vilde derfor ikke glemme eller fortie den, og Følgen blev, at Børnene ligesaa fuldt troede paa Diævelen og hans Virkninger, som deres Forældre og Slægtninge; thi den ene af deres Lærere, Skolelæreren, havde ikke nægtet, og de andre, Forældre o. s. v. havde bekræftet den. Sæt, at Læreren underviste Børnene, at Guds Beslutninger vare Følger af hans evige Viljeborn, at han derfor ikke, som Menneskene, der ofte seile, kunde forandre disse Beslutninger, eller være svag nok til at give efter, som disse, imod bedre Overbeviisning. Sæt, at Læreren lærte Ungdommen alt dette; men Forældrene lærte dem derimod, at man ved at hænge idelig i med at bede, nok kunde bevæge Gud til at forandre sin eengang sættede Beslutning: saa vare her to Meninger, som ikke kunde bestaae med hinanden, og maatte ikke Børnene, naar nu Læreren ingenlunde bestreede Forældrenes vrangre Begreber, da blixe gandske forvirrede?

Sæt, at Læreren underviste Børnene om Guds Godhed, Kiærlighed, Retfærdighed og andre Egenskaber, men Forældrene lærte dem tillige, at Gud var vrede

S 2

vrede

vredagtig, straffede i Brede for personlig Fornærmelse, kunde ikke forsones uden Blod og Taarer; hvilket Chaos af modsigende Begreber vilde ikke dette frembringe i deres Hoveder!

Og dette vilde ikke allene være Følgen med en Generation; nei, de samme Følger vilde upaarvørlig indtræffe ved enhver Generation, og saaledes, ifald dette skulde være den eneste Naade at fremme Oplysningen paa, gjøre Oplysningen umuelig i al Ewigheid. Thi disse saaledes opdragne, med Bildfarelser og Modsigelser opfyldte Mennesker, vilde igjen forplante deres egne vrangte Begreber paa deres Børn, og disse, atter igjen paa deres, og naar nu Lærerne bestandig blot med Taughed skulde forbigaae Bildfarelserne uden at bestride dem, saa maatte Bildfarelserne, der aldrig fra Grunden af bleve udryddede, forplante sig i al Ewigheid.

Nei! Skal der virkelig udrettes noget, saa maae her anvendes Kraft mod Kraft; skal Bildfarelserne, som Forældre o. s. v. positivt udbrede, udryddes, saa maae man ikke gaae negativt, men positivt til Værk; man maae gaae lige løs paa Bildfarelsen, og da faaer det komme an paa, hvor den stærke Kraft befindes sig, enten paa Lærernes eller Forældrenes Side. Men gjør man dette, saa opvækker Skolelæreren gandske vist lige saa stor, ja større Gnarving end Skribenten, om

ikke hos Børnene, dog hos disse Forældre, som vist ikke ville blive ligegyldige, naar de troe deres Børn mislede og forførte paa, i deres Tanker, farlige Afveie.

Men een Hoved-Bandselighed er der endnu tilbage. Skalde Læreren kun fremsætte og stadfæste hvad der virkelig var Sandhed, og afholde sig fra hvad der virkelig var Bildfarelse, saa maatte det nødvendig først være afgjort, hvad der virkelig var Sandhed, som han skulde lære, og Bildfarelse, som han skulde holde sig fra. Men dersom vi end nogen Tid kunde med Sikkerhed faae dette afgjort *), saa ere vi dog tilforlæbeligt endnu ikke komne saa vidt. Ingen af Parterne vil endnu rømme Pladsen, og der vil maaskee endnu forløbe nogen Tid, inden man kan see hvilket Partie der skal beholde Seieren.

Og aldrig kunne vi heller komme saa vidt, saa længe det er forbudt offentlig i Skrifter at prøve og fremsætte Tvivl og Indvendinger mod det hævdede System, saalænge det ene Partie kun har Lov at tale, og det andet evigt maae tie. Det er intet Slagsmaal, siger Plautus, hvor Du pygler, og jeg faaer Hug. Hvor kun eet Partie har Lov til at ytre sin Mening, kan der aldrig være Strid; og uden Strid,

§ 3

uden

*) Og hvor kunne vi det? Hvo er competent Dommer om hvad der er objektiv Sandhed? Ethvert Menneske kan kun sige hvad der, efter hans subjective Overbeviidning, synes ham at være Sandhed.

uden at begge Parter lige frit kunne fremsætte og videresætte Grunde for og imod, er det umueligt at prøve hvad der er Sandhed, og hvad der er Bidsfarelse. Den offentlige Strid og Debatting maade altsaa endnu gaae i Forveien, inden dette Forslag til Oplysningsens Udbredelse i Skolerne kan blive sat i Værk.

Ja, svares der, strides maade man; sine Grunde saavel for, som imod, maade man fremsætte, kun ikke i Moderemaal; paa Latin skal man skrive, naar man vil skrive noget, der afviger fra den engang fastsatte Læreform.

Uretfærdigheden af dette Forslag lyser strax i Lignelse. Hvor ubilligt at forlange af det ene Part, hvad man ikke selv er findet at tilstaae det igien! eller er man maake saa billig, at man vil indrømme det, hvad man paa sin Side forlanger af det? Nu, saa maade uden Forskiel alle trykte Skrifter, som handle om Religionen, selv afoetiske Skrifter, selv Prædikener og Bønnebøger skrives paa Latin, og saa var da det latinske Sprog igien i den protestantiske Kirke blevet ophøjet til den Værdighed, som det saa længe har havt i den romerske catholske Kirke; og fra hvilken Luther ved sin Reformation nedstyrtede det!

Man indvende ikke, at hine Skrifter, som afvige fra det hævdede System, forstyrre Folket. Dette er en Vebredelse af samme Slags, som den Ahab

gjorde Elias: „Er Du den som forstyrret Israel?“ og paa hvilken man altid kan gøre sig Regning at faae det samme Svar som Elias gav Ahab: „Nei! jeg forstyrret ikke Israel, men Du og din Faders Hus.“ Pataologer og Neologer beskylde hinanden vovelvildt for at forlede den menige Mand, og hvofskal domme dem imellem? Den offentlige Mening maake? men saa maade ogsaa Sagen først debatteres for den offentlige Menings Domstol.

Unægteligt er det i Grunden det samme Koncept, hvoraf den catholske Kirke en Tid med Held be-
tiente sig, for at holde Menneskene i Bunkundighed, at forstaae sig bag det latinske Sprog; et Sprog, som den store Hob ikke forstod, og siden at meddele disse lege, ulatinske Mennesker, saa meget og saa lidt af sin Oplysnings Forraad, som man selv fandt for godt og fordeeltigt.

Dog, alt dette vil jeg ikke beraabe mig paa, jeg vil blot bede dem, som har gjort dette Forslag, at overveie, om vel Hensigten, hvorfor Forslaget er stæet, derved kunde blive opnaaet. Aarsagen, hvorfor man ikke skulde skrive paa Moderemaal, men paa Latin, var, fordi den menige Mandes Moralitets- og Legalitets-Grunde ikke derved skulde røffes, og deres Noelighed forstyrres.

Derfor nu disse udvalgte latinske Mennesker altid vare fordomsfrie, oplyste og selvtenkende Mennesker, derfor Kornust og Overlæg ogsaa tilligemed det latinske Sprog altid sikker blev indpodet Menneskene; og derfor de Mennesker, med hvilke denne Operation ikke var foretaget, heller ikke kunde gjøre Fordring paa den Forstand og Styrke, at de uden Skade for at forvildes, kunde læse alt, saa vilde Forslaget være pperligt. Men dette er nu ingenlunde Tilfældet. Hvor mangfoldige af disse latinske Mennesker staae i sand Oplysning og Selvtenksomhed langt under andre u'atinske Mennesker; hvor mange af disse sidste, som ingen Koleret videnskabelig Cultur have modtaget, have dog ved egen Flid og Efferanke, bragt det langt videre; ere virkelig langt mere selvtenkende, fordomsfrie, og i egentlig Forstand oplyste Mennesker, end mange ere iblandt de første, som have gaaet alle Skolens Klasser igiennem, ja endog ved Akademierne ere blevene hædrede med Grader og Udmærkelser! Disse sidste altsaa, som maaskee virkelig kunde have Skade af at høre Sandheden debattere, maatte tilstedes at høre, og hine, som derved ingen Skade havde at bef'ygte, som maaskee derved kunde ledes til gavnlige Efferanke, maatte ikke tilstedes at høre det store, for alle Mennesker interessante Spørgsmaal afhandlet? Og dette blot af den Aarsag, fordi de ikke forstode Latin! Latin!

Endnu

Endnu mere, det er ikke nok at sørge for hvem der skal høre og læse, man maae, ifald man ellers mener det ærligen med Sandheden, og der skal komme noget ud af den hele Strid, ogsaa fornemmelig spørge, hvem der skal tale og skrive? Uden Tvivl, den som taler grundigt og bedst. Men findes da dette Fortrin altid, og udelukkende iblandt de latinskrievende Menneskers Tal? Hvormegen ciceroniansk Vølsnak, og giirrig Nonsens kunde man ikke her opvise; og hvormegen sund Sands af Folk, som havde Møde med at sætte conjunctivus og indicativus paa behørig Steder? Meer end nogen Tid er dette netop i vore Dage Tilfældet; nu, da det latinske Sprogs Skrivning næsten maae regnes iblandt de unyttige Konster, som i det daglige Livs System ikke kan anvendes, og hvis hele Brugbarhed indskrænker sig til dem, hvis Kald, eller andre Omstændigheder nærer dem til at skrive Disputationer og Programmer; eller dem, hvis Embede medfører, at de maae lære andre Mennesker denne Kunst, som de skal vise paa en Examens-Dag, og siden som oftest aldrig mere udøve. Og nu skulde da saa mange Mennesker, som enten aldrig have besødet, eller som formodentlig Mangel af Dvælske, atter igjen have tabt den Styrke og Færdighed i at skrive det latinske Sprog, som de engang forstode, blot af denne Aarsag forbydes at give deres Bidrag til en, for hele

S 5

Men

Menneskeheben saa vlgtrig, Sag; Kulde, endskiønde de maaskee skrey lange bedre, grundigere og moderatere, dog udelukkes fra al Stemmerettighed, fordi de ikke kunde give deres Stemme paa Latin, og formes en Frihed, der blev tilstaaet andre, maaskee langt flertere Skribentere, som havde det, i sig selv ikke saa vigtige, Fortrin for dem, at de kunde udtrykke deres Tanker paa et Sprog, som maaskee undertiden var barbarisk nok, og som den beskædede Forfatter, der føler, at han ikke er i Stand til at gjøre det bedre, af Agt for Publikum heller lader uskrevet, og tillige med det, ogsaa de Sandheder, for hvilke dette Sprog Kulde være det eneste Behøvel!

Derfor Forslaget nogen Tid Kulde kunde svare til sin Hensigt, saa maatte det forandres saaledes: alle religiøse Stridigheder skal herefter afhandles paa et Sprog, som ingen forstaaer, uden de Forstandige, og ingen kan skrive, uden de, som forstod at skrive grundigt og moderat; dog selv, dersom man var i Stand til at opfinde et saadant Sprog, vilde det endnu være høist hensigtsstridigt at sige til den store Hob: vi ville herøfter afhandle Ting, som ere af den yderste Vigtighed for Eder, Ting, hvorpaa Ederes Sinds Nøelighed, Forbedring og evige Lykkeligbed heroe, paa et Sprog, som I ikke maae forstaae. Neppe vilde man derved oprække en gunstig Jordom

om

om sin egen Sags Godhed. Lofets Stæringer ere aabenbare; hvo som er overbedtist om sine Grundes Vagt, frygter ikke for at lade alle høre dem, han er ikke lyfeskke, han støeler paa Sandhedens uimodstaaes lige Magt over alle menneskelige Hjærter.

Det sidste Spørgsmaal er endnu tilbage: Er det for nærværende Tid raadeligt og gavnligt, at Regjeringen ved Forbud og Tvangsløve søger at standse den allerede opvakte Giæring? Er Særligheden for Staten og Moraliteten saa stor, at man virkelig Kulde ønske, at Regjeringen var berettiget til dette Skridt?

Den Giæring, som paa nærværende Tid er opvakt, er egentlig Naturalismens Strid mod den positive Religion. Væsentlig farlig kan denne Strid hverken være for Staten, eller Moralens, eller Menneskets sande Nøelighed. Ingen af de stridende Parter paastaer, at det er Det, med Magt at forstyrre den borgerlige Orden, eller at modsætte sig Loven og Dyrigheden; ingen af dem angriber Moraliteten selv; ingen af dem behøver heller (er ved sit System tvungen) at mislede Menneskets praktiske Fornuft; giøres de det, saa er det deres personlige, ikke Stridmæretens Feil; ingen af dem nægter endelig de sande Stærker for Menneskets Nøelighed: Gud, Forsyn og Udødelighed.

Faren

Faren kan her kun være tilfældig. Ifald een eller anden, der saar flige, i hans Dine vigtige, Sandheder omtvistede, paa egen Haand sturte, at alt andet, ligesaa vel som det Omtvistede, kunde bestrides, og derved fandt Græsterne for sin Moralitet eller Legalitet rokkede, eller sin Sinderøelighed forstyrret.

Men, som sagt, denne Fare kan ikke gandske afhjælpes, med mindre man vilde reent ophøre at strides om de vigtigste, og for hele Menneskeheden interressonteste Spørgsmaal, og derved tillige opgive ethvert Middel til at udfinde og befæste Sandheden; og dog kan ved denne Strid, Faren for Menneskets Moralitet og Røelighed heller ikke være saa stor, som der i Almindelighed taales paa. Begge stridende Partier bevidne den dybeste Uerfrygt for Moralens Lov, for Hørsyn og Udødelighed. Ifreden for at forvirre, maatte snarere disse Punkter, hvori hine ofte saa heftigt, og desvære saa bittert, stridende Partier, dog begge ere enige, meget mere tiene til at befæste den menige Mands Troe, og bibringe ham den Overbevisning, at dog disse Punkter maatte være urokkelig visse; selv, hvis hans eget Hjerte og den menneskelige Natur inden i ham, ikke saa kraftigt talede til disse Sandheders Forsvar, som de unægtelig gjøre.

Og

Og hvad har Regjeringen da i dette Tilfælde at gjøre? hvad kan den gjøre? Intet, uden roeligt at see til, og ikke at blande sig i Striden. Vilde den betiene sig af den verdelige Nem, af Forbud, fiskalske Tiltaler og Straffe, saa vilde den, som jeg alt har anmærket, og Erfaringen tilfulde beviist, sikkert gjøre ondt værre. Den vilde endnu mere forbitte Gemytterne, befordre Gieringer, og opføre sig paa en Maade, som aldrig kan sømme sig for en christelig og protestantisk Dyrktighed, der bekiender sig til Jesu og Luthers Lærdomme.

Den gang, den store Jesus blev fremstillet for Pilati Domstoel, erklærede han tydeligt: „Mit Rige er ikke af denne Verden; thi dersom mit Rige var af denne Verden, da skulde mine Tjenere stride for mig, at jeg ikke skulde overandrvoordes Dig. Mit Rige er Sandheds; for at vidne Sandheden er jeg kommen til Verden, og hvo, som er af Sandheden, skal lyde min Røst.“ Og dette Guds Rige, dette Sandhedens og Dydens Rige, som, i Folge dets Stifters egne Ord, ikke ligner de jordiske Riger, eller som disse forsvares ved Magt og udrustede Tjenere, dette Rige, som ene kan bestaae og forsvares ved Sandhed, vil Mennesker, der opkaste sig til Jesu Tjenere, tværtimod hans egen Villie, forsvare ved Evangélove og verdelig Magt, isteden

den for med Sandhedens Vaaben, med Overbeviisning og Grunde!

Og nu Luther? Meppe har nogen heftigere end han tvoret mod den Ufkl, at den verdslige Dyrighed indlader sig i Religionen. Iblandt mangfoldige Steder, hvor han paataaler den, vil jeg blot anføre følgende, som staaer i hans Ermahnung zum Frieden auf die Artikel der Bauerschaft in Schwaben.

„So ist doch das die Summa. Man soll ihnen das Evangelium lassen predigen, darüber kann und soll kein Obrigkeit; ja, Obrigkeit soll nicht wehren was jedermann lehren und glauben will, es sey Evangelium oder Lügen. Ist genug, daß sie Aufruhr und Unfried zu lehren wehren.“

Er Baal Gud, sagde fordem Jøderne, saa Hævner og forsvare Baal sig selv. Consequent vilde de have handlet, hvis de ogsaa altid havde lagt til: og er Jehova Gud, da hævne han sig selv og forsvare sine Rettigheder og sin Tre.

Og visstelig, han vil forsvare den; det svage Menneffe behøver ikke at væbne sig for hans Tre; behøver ikke at rulle sine Kobberlugler og lype med sit Semen lycopodii, hvor hans evige Torden tier. Al Gierning, siger den vise Jesus, som den himmelske Fader ikke haver plantet, skal med Rod oprykket,

rykkes, men evig fast og urokkelig skal og al Gierning, som han haver plantet, al Sandhed og Dyd blive bestaaende indtil Verdens Ende. Han, som med uendelig Magt og Viisdom bestyrer det Hele, Andernes saavel som Legemernes Verden, vil ogsaa gandske vist styre alt i begge Verdener til hans evige Riges, til Dydens og Sandhedens Forherligelse iblandt Menneffene. Evig urokkelig er min Troe til hans evige Forsyn, at Menneffer skal gaae frem til det Hedre; at selv denne Staring skal befordre den gode Sag; at Sandhed evig skal blive bestaaende, og at selv Helvedes Porte intet skulle kunne formeene mod dens sitrende Kraft.

Vi vende os nu til det fjerde Hovedspørgsmaal: Maae det være tilladt, offentlig i trykte Skrifter at prøve, eller dadle enkelt underordnede Ørigs heds, Persons eller Embedsmands Forhold? Maae det være tilladt at dadle den høieste Regjerings Agenter, eller Statens Tjenere: Ministere, Amtmænd, Distrikter, Regnskabsførere, Præster, o. s. v. for virkelige, eller formeente Feil i deres offentlige Embedsførelse?

Saavidt jeg troer, har jeg allerede ovenfor saamydeligt forklaret min Mening, at ingen kan falde paa at troe, at jeg ansaae det for tilladeligt, naar den Undergivne virkelig mødsatte sig den underordnede Ørige

Dorigheden, i Tilfælde, hvor denne virkelig har at byde og raade, eller nægte ham Lydighed, hvor han har Regjeringens Fuldmagt og alle fastsatte Formaliteter paa sin Side. Man kan lyde, og dog alligevel i Breve eller trykte Skrifter besvare sig over det, som man troer er Uet. Ligesaa lidet er det og min Mening, at enkelt Mand, eller flere, som ikke udgiare denne lovmæssige Dorighed, skulle have Tilladelse til at hindre Embedsmanden, der ikke er Dorigheds-Person, i sit betroede Embede, og kræve ham egenmægtig til Regnskab for sin Domstol. Hverken den underordnede Dorigheds-Person, eller Embedsmanden behøver at stande enkelt Mand til Rette for sin Opførsel, eller at ansee ham for sin Overmand; men det hele Publikum bør han stande til Rette, og forsvarer sin Opførsel, naar han i offentlige Skrifter bliver denunceret for dets Domstol, som en uduelig eller uefterfærdig Embedsmand.

Og dette er da her egentlig Spørgsmaalet: maa det være tilladt at denuncere Feil, Bildfarelser, Uredeligheder eller Uretfærdigheder, som enkelt Mand begaaer i sit offentlige Embede, i trykte Skrifter, for Publikum?

Der som det, som vi troe at have aodegfort, ingenlunde strider mod den oprindelige Forenings Natur og den almindelige Billie, naar man i trykte Skrif-

ter prøver eller badler den høieste, lovgivende, dømmende og sølbyrdende Magts Handlinger; saa skulde man synes, at dette saa meget mindre kunde være Tilfældet med den underordnede Dorigheds-Persons og Embedsmands Handlinger. Man kan, som jeg allerede har erindret, ingenlunde troe, at alle ville borge give eller indskrænke flere af deres naturlige Rettigheder, end der for Statens Tilværelses og Vedligeholdelses Ford var uforbigaaeligt fornødent. Uden Modstand at underkaste sig den almindelige Billie, Lovven og dens Organ, var uforbigaaeligt fornødent, saa længe der skal være Etat og Lov. Men uforbigaaeligt fornødent var det ikke at seafsig sig den Retsfrit at ytre sin Mening om, hvorledes de offentlige Sager, der som offentlige angik alle og enhver, i Særdeleshed bleve forvaltede.

Altid maatte det ogsaa for Staten og det Heles Bestyrelse være gavnligt, at virkelige Feil og Bildfarelser i Embedsmandens Fremgangsmaade bleve paa-seet og paaankede, altid maatte det være gavnligt, at Uduelighed, Uredelighed, Forsømmelse og Undertrykkelse i det Offentliges Bestyrelse bleve blottede og fremstillede i deres sande Nagenhed.

Uden Tvivl vil man tilstaae mig dette; kun i Henseende til Maaden vil man formodentlig være uenig med mig; man vil ikke tilstaae, at sligt bør

See i trykte Skrifter og for det hele Publikums Vind, man bør, saa vidt som mueligt, understøtte og vedligeholde Embedsmændens Agtelse og Myndighed; gior derfor nogen Dyrigheds-Person eller anden Embedsmand sig Skyldig i Forsømmelse, Uredelighed, Undertrykkelse o. s. v., saa besvære man sig over ham ved hans Forum, eller i skrevne Memorialer til den høieste Lands-Dyrighed, eller og man sagsøge ham ved Lands Lov og Ret, og lade den dømme ham.

Man bør, siger man, understøtte Embedsmændens Agtelse. Saa rigtig som denne Maxime, i sin sande Mening, i og for sig selv er, saa kan den dog ved Anvendelsen blive høist fordærvelig. De fleste Voldsomheder og Undertrykkelser, hvorover saa mangt et Lands Undersaatter sukke, ere sædvanligt ikke saa meget den høieste Lands-Regierings umiddelbare, men snarere underordnede Smaa-Despoters Værk; og dog tilregner det undertrykte og mishandlede Folk, der seer, at det er umueligt, eller dog høist vanskeligt at reddes fra disse Tyranners Udsuelser og Tryk, den høieste Lands-Regiering sædvanlig det, som det egentlig burde tilregne dens Agenter. At det Had, den Forbitrelse og Misfornøstelse, som disse paadrage sig, falder saaledes ikke sjelden tilbage paa den høieste Regiering, der understøtter dem, og kan maaskee være Anledning til de farligste Siaringer.

Saa

Saalidet som man ogsaa kan se i den høieste Regiering i Frankrige, før Revolutionen, før Undertrykkelse og despotisk Fremgangsmaade; saa er det dog gandske vist, at mangfoldige af de Dyrder, som Foster den gang søgte saa tungt at ligge paa det Skuldre, mere var det paalagt af hine mangfoldige underordnede Smaa-Tyranner, end af den høieste Lands-Regiering selv.

Den sande Agtelse, som bestaaer i vore Medmenneskers fordeelagtige Mening om vore personlige Værd og Fortieneste, kan ingen Regiering enten give eller understøtte, den maae enhver, hvad heller han er Embedsmand, eller ikke Embedsmand, ved sin egen Opsørsel forskaffe sig selv. I en falsk Nimbus af Hellighed kan den, saalange Fordomme og Uvidenhed endnu beherske Menneskene, indhylle deres Personer og Embeder; med Mærke og Trældoms Frygt kan den omgiarde deres Embede, og dette er uden Tvivl det, som mangen Embedsmand saa gjerne ønsker *).

R 2

Men

* Uden Tvivl ligger den sande Grund, hvorfor mange Embedsmand saa meget iore imod den Frihed, offentlig at tørde undersøge Regieringens Handlinger, just i denne Omstændighed. Tilfølgemed det hellige Mærke, der omgiver den høieste Regiering, trøe de ogsaa, at det Mærke, der omgiver dem selv og deres Handlinger, istilgode vil forsvinde. Det er en bekendt Sag, at man i Mærke roeligt kan søve og roeligt staae, og at enhver, hvis Uttraae staaer til disse tvende Ting,

Men en saadan Nimbus maae, og skal dog engang forsvinde, naar Uvidenheds og Fordommens Taage, der forarsagede denne falske Straalebrækning, engang adspredes. Naar Menneskene engang komme saa vidt, at de see Tingene i deres sande Lys, saa maae ethvert Blændeværk og optisk Bedrag forsvinde, og Menneskene vilde da ærgre sig over, at de saalænge have kunnet lade sig giække af et falsk Skin.

Den Afgjælse, som er grundet paa Fornuft, som enhver Regiering bør forskaffe sine Agenter og Embedsmænd, og som enhver fornuftig Mand og god Borger ogsaa villig vil yde dem, er Lydighed og Uoverkastelse, naar de handle i den høieste Regierings og Lovens Navn, og en saadan Afgjælse kan Regieringen sikkert forskaffe dem, saasnart enhver fysisk Modstand og Ulydighed mod underordnet Overigheds Person, i alle Tilfælde altid uforbigaaelig og alvorlig bles straffet, naar den blotte Modstand, selv i Tilfælde, hvor Overigheden virkelig havde Uret, altid paadrø sig Lovens Hævn, saasnart denne kun havde Lovens Fuldmagt og Formaliteter paa sin Side. Dette

ting, ugierne seer Dagens Lys. Dog dette er neppe Grunden hos alle; utierligt var det, at antage det. Men altid smigret det dog Menneskenes Forkængelighed, naar de kunne ansee sig selv for saa heilige Personer, at ingen uden Bortror vove at undersøge deres Handlinger, og pttre det til sig selv om deres Fremgangsmaade.

gindrede ingenlunde, at man jo derfor ligesuldt, siden efter, kunde lade den Undergivne beholde den Ret, som tilkom ham, og afstraffe Overigheden, isald han fortiente det, og det burde man, uden Skaansel altid, saasnart han fortiente det. At give ham Medhold, at lade, som han altid havde Ret, og i det høieste give ham en hemmelig Trettesættelse, som den Forurettede aldrig fik at vide, frembringer nødvendigt een af to onde Virkninger: enten gjør man derved Folket reent slavisk og fæst; eller, hvis man ikke kan det, forbittrer man det i høieste Grad, og lægger maaskee Grund til høist farlige Gemytters Stæringer.

Ønskeligt var det i denne Henseende, at det ganske usigtigt og tydeligt var bestemt, hvor og naar, underordnet Overigheds Person har Ret at befale, og hvor han ikke har det; ønskeligt, at Almuens overhovedet fik et tydeligt Begreb om dette, saavel som om de øvrige borgerlige Forhold, hvori de staae i Staten. Meget tiere end man troer det, er Opsætsighed hos den menige Mand ikke saa meget en Folge af ond Villie, som af Uvidenhed om hans sande borgerlige Forhold; han føler at han seer Uret, men den rette lovmæssige Maade at modsætte sig den paadrø Uret paa, veed og kiender han ikke, og griber derfor i sin Uvidenhed, ikke sjelden til ulovlige Midler. Bedrøvelig er virkelig Almuens Forsatning i denne

denne Henseende; saa let begribeligt som Bondens Forhold til Gods:Eieren, som Leiere til Eiere, virker sig i og for sig selv er, saa kan man dog trefte mange Bønder, som ikke engang have noget tydeligt Begreb om en Ting, der er dem alle saa magtpaaliggende. Af denne deres Uvidenhed reiser sig da ogsaa flige urimelige Formodninger hos dem, at Regieringen skulde begaae den Uretfærdighed, at ophæve alt Hovorie og Afgift til Gods:Eieren, uden at denne derfor erholdt noget Bederlag *). Hvor let det er at overbevise dem om flige Vildfarelser, naar man stiller Sagen i sit sande Lys, veed jeg af egen Erfaring. I Skolerne burde dette skee, og meget let kunde det ogsaa skee, naar

*) Ingen tror, at jeg hermed vil tale Hovoriets og overbeviser det. Proprietair:Weseners Sag. Jeg er temmelig overbevist om, og enhver, der som jeg, har haft Leilighed til at sammenligne den frie Holsteenske med den Siællandske Bondes Kaar, vil maaskee være det med mig: at Proprietair:Wesener er den største Hindring for Bondelandets sande Velkomst. Kun ønsker jeg ikke, og det har man da vel bemærket i Danmark nedigt at fringte for, at det maatte ophæves ved Despotisme og Uretfærdighed. At opmuntre, som alt er skeet, til de store Godsets Parcellering, og at underrette hvert Forsøg, hvorved Bonden kan komme til selv at kjæbe sig sin Gaard og sine Jorder, er uden Tvivl den rigtigste Vej. Et saadant Forsøg skeer der, for ikke ret længe siden, her i Egnen, da et heelt Godsets Bønder vare bleven enige med Gods:Eieren, at tilkjæbe sig deres Gaarde og Jorder, men desværre! det gik over Stør, og tilsligemed det der gavnlige Exempel, som denne Handel maaskee vilde have givet for flere.

naar man, isfleden for den sædvanlige jammerlige Catechismus:Ramsen, lærte Ungdommen foruden praktisk Religion, (som rigtigt lart, ikke skulde medtage mangeAar) ogsaa andre i Livet nyttige Kundskaber. Publikum skal nedflyttes. Dog førend dette tilfulde kunde skee, maatte ogsaa det, som saalange blot har været et *pium desiderium* engang opfyldes: man maatte have en kort, bestemt Lovbog, hvoraf der kunde gøres et fatteligt Udtag til Ungdommens Brug. Hidtil har det for enhver, som ikke er Jurist *ex professo*, næsten været umueligt, i den uhyre Sværm af Reskripter og Forordninger, som forandre Loven, at komme til nogenledes fuldstændig Kundskab om, hvad man skal gjøre og lade, en Sag, som det dog for enhver Statsborger er yderst nødvendigt at vide.

„Gjør Vvirighedsperson eller Embedsmand sig skyldig i Uredelighed, Uretfærdighed o. s. v., sag denunciere man ham for det Forum eller Collegium, hvorunder han hører.“ Men set nu, hvad meget let kan være Tilfældet, og hvad, desværre! saa ofte her i Verden har været Tilfældet, at den uretfærdige Embedsmand har magtige Forbindelser, Fætttere, Svogere, selv i det Collegium, for hvilket man skulde besvare sig over ham, og set, at disse Fætttere, Svogere o. s. v. ikke tænkte retskaffent nok, til at foretrække den Pligt, som de skyldte Staten, for deres pri-

private Forbindelser; sat, at dette Collegium havde den Mynde, at man paa alle Maader burde understøtte Embedsmanden og give ham Medhold, og sat, at de af disse, eller andre Aarsager, ikke reflekterede paa Klagen, undertrykte den, saa den aldrig kom den høieste Regiering for Øinene, eller naar de ikke kunde, eller vilde dette, dog forestillede Sagen i et falsk Lys, eller, til Trods for alle Forestillinger, paabød den Klagenes Taugthed, og hævdede den uretsfærdige Embedsmand i hans lovstridige Handlinger: hvad bliver da tilovers for den Undertrykte, despotisk behandlede Undersaat? Enten at tie, sukke og tabe al Mod, eller inderlig at harme sig, og i sin Harme maaskee at gjøre sig Skyldig i lovstridige Handlinger.

„Man denuncere, vil der svares: den Skyldige ved Memorialer umiddelbar til den høieste Lands-Regiering selv.“ Men er det her ikke igjen mueligt, at magtige Forbundne kunne hindre disse Memorialer fra at komme den høieste Regiering for Øinene? Eller, ifald det ikke lod sig gjøre, da forestille dem Sagen fra en vrang Synspunkt? Er det ikke mueligt, at denne høieste Regiering selv kan have Gindlinger, og for disse Gindingers Skyld tillade sig Uretsærdigheder? Enhver af disse Mueligheder kunde, om det gjordes nødig, belægges med Beviis af alle Landes Historier. Vilde vel alt dette være mueligt, ifald

ifald det var enhver tilladt i trykte Skrifter at paakunde Embedsmandens Uretsærdigheder? Vilde det være mueligt, at magtige Forbundne kunde undertrykke, eller afvise Klager? Mueligt, at de ved urigtige Forestillinger kunde sætte dem i et falsk Lys for Publikum? Nei, det vilde det vist ikke. Undseelse og Frygt for at udsætte sig for offentlig Skam, vilde da kraftigst afholde, saavel det uretsfærdige Collegium, som den uretsfærdige høieste Regiering fra, at hævde Undertrykkeren og at stoppe Manden til paa den Undertrykte; ja, dette sidste vilde, hvor der var lovsætt og kraftig Trykkefrihed, ikke engang være giørligt.

„Nu saa sagsøge man den uretsfærdige Embedsmand ved Lands Lov og Ret, og lade den dømme ham.“ Jeg skulde være fuldkommen enig i dette Forslag, hvis det tillige var tilladt, offentlig at prøve Dommerens Fremgangsmaade; og hvis det ikke i de fleste Lande i Europa var en sand Straf, selv naar man har den tydeligste Ret af Verden, at søge den ved Lands Lov og Ret. Er Retten, som i de fleste Tilfælde, ikke saa gandske aabenbar klar og tydelig, saa er det endnu dobbelt farligt at søge den paa denne Maade *).

R 5

Det

*) Jeg mistænker ingenkunde Regieringens vise og gode Forsanstaltninger med Forligelses-Commissionen og saa mange andre Indretninger, som sigte til at lette og forkorte Processers

Det er en aabenbar vittetlig Sag, at enhver fornustig Mand langt hellere maae bortgive sin Ret, eller

effernes Eneglegang. Men, saa vldt jeg troer, er endnu en radikal Cuur hoist fornoden. Een af Statens forste Fornodenheder er det, i mine Tanker, at faae en fort, bestemt Loosbog; saa man ikke i 100 Aar maae eftersoge hvad der er Ret og Uret. En anden Fornodenhed, ligesaa stor og paatrængende som denne, er: at Retten maatte forvaltes uden Betaling; at Dommer, Procuratorer, Skribere, og andre for Rettens Pleie nødvendige Personer bleve salares rede af Statens Kasse, og strængt straffede, naar de kunde overbevises om, at have raget det allerringeste af Parterne; at alle Utrer, Domme o. s. v. uden Betaling af Parterne, skulde afskrives og udstædes. At erholde Ret ved Lovene var dog unægtelig en af Statsforeningens fornemteste Beskæftigelser, som Staten ligesaa lidet bør lade enkelt Mand betale, som den lader ham betale den Beskæftigelse, han finder for Overfald. Staten bør derfor ingenlunde hindre Borgere i at søge sin Ret ved Domskolen, men at opdygge Børns Skoler og Omkostninger, er virkelig at hindre ham. Meget smukke Forslag paa Papiret, vil man maafee sig; men hvor tager man Penge fra til disse forogede Stats-Udgifter? Mit Svar er: man bør og skal gjøre Udveie: skulde det end ske ved at indskrænke Ting, der kun kan henføres til Statens Luxus og udvortes Glæde, og, som i saa mange Europas Lande, høre til de betydeligste Stats-Udgifter. Forst da er det Tid at sørge for Luxus og udvortes Glæde, naar man har tilovers, og veed fuldkommen Udveie til sine sande Fornodenheder; men ligesaa urimeligt som det vilde være for enkelt Mand at anskaffe sig en glimrende Equipage, rigt Klæde og lønede Laquais og anden Overdaadighedstilberedelse, imedens han selv savnede Brødet, maatte lade Konen sulte, og Børnene mangle Opdragelse, ligesaa urimeligt er det og, naar man seer saa mange Stater at holde et glimrende Hoff, og dog mangle anstændigt lønede Skolelærere og en Rettens-Pleie, der intet koster den, som

eller lide Fornærmelse, end underkaste sig alle de Chikaner, den fortærende Tids-Spilde og de uhyre Omkostninger

skal søge Retten. Disse sidste ere Statens sande, uundværlige Fornodenheder; ere hvad Foden og Børnens Opdragelse er for den enkelte Mand. Denoglede, bestierede Hofffolk; Embeds-Mænd, der trække en stor Løn for et Arbejde, som den forste, bedste Skriverkarl kunde forrette for langt ringere, og som ogsaa den forste, bedste Skriverkarl, i den store Mandes Navn, der trækker Lønnen, maae forrette for langt ringere, en kostbar Jagt-Stald og Theater-Stat, en glimrende Livvagt, kostbare Operaer, Fyrvarterier o. s. v. kan man ikke regne for ander end Luxus og udvortes Glæde, og dog seer man, saa mange Steder i Europa, den hoieste Hoff-Glæde parret med den elendigste Omførsel for Statens sande Fornodenheder: Ungdommens Oplærelse og Rettens Pleie. Min Hensigt er herved ingenlunde at stille paa vor Regiering, der udmærker sig, fremfor mange Hoffer, ved ræsonnabel Tænselighed. Om herved endnu er mere at gjøre, veed jeg ikke, jeg kiender dertil Sagen for lidt, og om det man ikke tilfulde kiender, bør man heller ikke domme. Imids tertiid er jeg overbevist om, at en Regiering, der trodser Fordomme og falsk Glimmer, en Regiering, der veed, hvad saa mange andre Regieringer ikke veed, at sætte Priis paa Livets sande husslige Glæder, og derfor heller ikke, som hine, behøver at erstatte Savnet af disse Livets sande Glæder, der dog aldrig kan erstattes ved tom Pral og Glimmer, ogsaa i Fremtiden vil indskrænke, hvad der endnu kan være at indskrænke; den vil foregaae Europas Hoffer ved et ligesaa ræsonnabelt Exempel i at trodse hævdede Fordomme, som den gang den foregik dem med at afskaffe Slavehandelen, og derved aabne en nye Rilde til de sande Fornodenheders Bestridelse, til Almens Ungdoms Oplærelse og Rettens bedre Pleie. Overalt, dersom endog denne Rilde endnu skulde være utilstrækkelig; saa maatte man hellere gribe til ordentlige, efter Billighed og enhver Formue fordelte, Vaalag, fornemmelig paa Luxus; Wahre, end forsomme at sørge for det, som i alle Stater maae anses for at være een af de allerforste og meest paatrængende Fornodenheder.

fofninger, som Rettergangsmaaden, paa de fleste Steder i Europa medfører; at vinde sin Proces, er, som Ordsproget siger, altid at tabe sine Penge.

Og er det at tabe sine Penge, naar man vinder Processen, hvad maae det da ikke være, naar man taber den? og dog er det, selv naar man troer at have den største Ret paa sin Side (og det troer man, det Tilfælde undtagen, naar man af Raadhed eller Hængierrighed vil spille Hazardspil med en, som man troer at kunne sprænge, næsten altid) dog meget mueligt, at man kan tabe den, og mere end i mange andre Tilfælde maae dette være mueligt, naar man denuncerer en i sine Tanker efterladet, eller uretfærdig Embedsmand. Der hører saa meget til at bevise hans Efterladethed, Uretfærdighed o. s. v.; juridiske Udflugter og Procuratorers Konster ere saa mangfoldige, at man med den retfærdigste Sag, dog let kan tabe. Ijernemmelig er dette Tilfældet, hvis Dommerne maafee allerede skulde have optaget den Maxime: at man paa alle muelige Maader bør understøtte Embedsmanden, og saa lidet som mueligt vedgaae offentlig, at han har handlet uret. En Maxime, som Dommerne, der selv ere Embedsmand, af Egentierlighed, maafee uden selv tydeligt at vide det, let kunde optage.

Og

Og hvad bliver da Følgen, naar man af en eller anden af disse Aarsager skulde tabe sin Sag? Man idømmes Mulker paa 500 til 1000 Rdlr.; store nok til at ødelægge en Mand's og hans uskyldige Families hele timelige Vælfærd, eller underkastes endog vanærende Straffe. Nok til at affrakke enhver anden fralignende Forsøg, og Følgen af alt dette er: den Udergivne maae tie og lide eller indøde sin Harm.

Nei, skal det virkelig gavne, at man sagsøger den uredelige Embedsmand, saa maae man kunne gjøre det uden ødelæggende Omkostninger, og uden Fare. Det maae være Embedsmanden nok, at hans Opsørsel bliver frikendt for Lovens og Publikums Douktoel. Man behøver ikke at gjøre hans Straffhed, eller Hængierrighed det Offer, at affrasse den, som har besværet sig over hans Opsørsel, selv om det skulde befindes, at hans Klage var ugrundet.

Overalt er det en unyttig Indskrænkning, hvis man blot vilde tillade enhver at fremkomme med grundede Klager. Uden Tvivl troer enhver, der fremkommer med Klage, at hans Klage er grundet; om den virkelig er det eller ikke? er et Spørgsmaal, som først maae besvares ved det borgerlige eller Publicitetens Tribunal.

Gavnligt maae det altid være for Staten, at der uden Fare kan føres Klager og Anke over dens

Em

Embedsmand; mangfoldige Uretfærdigheder, uredelige og despotiske Handlinger gaar i Svang, helst hvor Embedsmanden troer sig procul a jove, hvorom den hædste Regering aldrig bliver underrettet, og naar den engang bliver underrettet derom, er det ubertiden for sildig, er Skaden ofte allerede saa stor, at den enten slet ikke, eller dog ikke uden Tab for det Almindelige eller enkelt Mand, kan afhjælpes. I den nærmeste Cirkel veed man sliq Embedsmandens uredelige, lovstridige Handlinger altid længe før, end skøndt de mangfoldige Vanskeligheder og Færligheder, man udsætter sig for, hindre dem, som maae lide berunder, fra at paaanke dem, og derved tillige betrygge Embedsmanden i sit rette Forhold. Vidste han sig derimod intet Dieblik sikker for, at hans Esterladenhed, Uredelighed eller Undertrykkelse blev fremdraget for Publikums Dine, og derved den hædste Landregering, som hans foresatte Dyrighed, gjort opmærksom paa hans Forhold, saa vilde han gandske vist i alle Tilfælde handle varsommere.

Endog i det Tilfælde, naar det befandtes, at Klagen var ugrundet, var der endnu intet tabt for Staten; med Glæde maatte den erfare, at dens Embedsmand intet Ondt havde begaaet, ja selv i dette Tilfælde vilde Exemplet gavne; den uredelige Embedsmand, der søgte sin onde Samvittighed, vilde

selv,

selv, hvor han ikke selv umiddelbar var sagsagt, ved den Retfærdiges Frikendelse, der efter hans eget Hjertes Vidnesbyrd ikke kunde blive hans Lod, kraftigst vakked op af Søvne.

„For Staten, vil man maaskee indvende mig, kan en saadan Fremgangsmaade vel ingen Glæde medføre; men desto mere for Embedsmanden, naar enhver uberettiget Person frit skal have Tilladelse til, offentlig at beskylde ham for Esterladenhed, eller slet Forvaltning. Er Staten forbunden til at betrygge Borgernes Væ, hvorfor skal da Embedsmanden allene være berøvet den Beskyttelse, som enhver Statsborger kan gjøre Fordring paa, hvorfor han allene være et Maalet for ærerørige Beskyldninger?“

Uberettiget kan, naar det kommer an paa det Offentlige og dets Forvaltning, ikke en eneste af Statsborgerne kaldes. Det Offentlige og dets Forvaltning angaaer alle, og altsaa ogsaa hver enkelt Person i Sædeleshed. Enhver er just ikke berettiget til at falde afgjørende Dom; men til at paaanke og paaanke Embedsmandens Forhold, er enhver berettiget. Eller skulde Menigheden ikke være berettiget til at paaanke og besvare sig over Præsens Esterladenhed; de Undergivne ikke berettigede til at besvare sig over Stiftamtmands o. a. despotiske Handlinger, hvorunder de enten selv virkelig lide, eller dog kunne komme til at lide, ligesaavel som andre? Em

Embedsmanden har en dobbelt Charakter, en offentlig, for saavidt som han er Embedsmand, og en privat, for saavidt han er Borger i Staten. Angriber nogen ham i hans private Charakter, angriber nogen de af hans Handlinger, som ingen Forbindelse have med hans Embede, men kun angaae hans huuslige Liv; saa har han unægtelig Ret til samme Lovens Beskyttelse, som enhver anden af hans Medborgere.

Anderledes forholder det sig med de Angreb, der gives paa hans offentlige Charakter. Som Embedsmand kan han ingenlunde gjøre samme Fordringer paa Staten, som enhver anden privat Borger; thi han vil ikke nøies med denne Beskyttelse, som enhver privat Borger erholder af Staten: han vil endnu have mere, Indkomster, Anseelse o. s. v. Staten er derfor ogsaa berettiget til at fordrø mere, meer Arbejde, meer Opoffrelse, end den er berettiget til at fordrø af sine øvrige Borgere. Uden at fornærme Villigheden, kan den altsaa for længe, ikke allene at han skal gjøre Arbejdet, som er forbunden med Embedet, men ogsaa, ifald dens Vel udfordrer det, at han skal stande enhver til Rette, som vil beskylde ham for slet Forvaltning. Det Herles Vel maae nødvendig have Overbalancen, naar det kommer i Sammenstød med enkelte Embedsmands Hæder og Anseelse.

Og dette kan den med saa megen mere Villighed fordrø, siden det egentlig kommer an paa hans frivillige, om han vil indgaae denne Contract med Staten, eller ikke. Naar jeg paalægger een Byrden, og fordrø Opoffrelser af ham, hvortil han ikke selv har givet sit Samtykke, saa kan han med Villighed besvare sig over mig. Forelægger jeg ham derimod Fordele og Byrder, som han enten paa een gang tilfammen maae tage imod, eller tilfammen maae lade fare, og overlader ham selv Valget; saa seer han ingen Uret, naar jeg paalægger ham Byrden, som han, for at vinde Fordelen, selv frivillig har taget paa sig. Og dette sidste er just Tilfældet med Embedsmændene. Staten tvinger ingen til at blive Embedsmand, den overlader det til hans frivillige Valg, om han synes, at de Fordele, den har forbunden med Embedet, kan opveie Byrderne og Besværlighederne. Finder han nu, at dette Ansvar, denne offentlig tilladte Paaanke paa hans Forvaltning, i hans Dine er saa stort et Onde, at han, for at undgaae det, heller vil lade Fordele og Indkomster fare; nu saa har han to sin frivillige; kun naar han vil nyde Fordelene, er han forbunden til at bære Byrderne.

Dog, dersom Staten endog var forbunden, som jeg troer den ikke er, til i lige Grad at betrygge Embedsmanden og den private Mand for Angreb paa

deres Opsørelse, saa kunde endnu følgende Spørgsmaal opkastes:

Er det raadeligt, at Staten understøtter denne samme Følelse for Æren, der troer sig paa det føleligste fornærmet ved den ringeste Mistanke og den ringeste Yttring om et slet Forhold; saa fornærmet, at den ikke kan see sig tilfredsstillet, uden ved Hævn over den Person, der har ytret Mistanken, eller Beskyldningen? Man har bestandig troet: ja; troet, at denne samme Følelse for Æren ogsaa skulde afholde Menneskene fra at begaae virkelig uretse Handlinger. Det var at ønske, at Udsaldet ogsaa altid svarede til denne Forventning; at ønske, at Menneskene ligesaa meget vilde tage sig i Agt for Uredelighed, Uretfærdighed o. s. v., som de virkelig føle sig fornærmede ved at beskyldes derfor; men desværre! Erfaringen viser just ikke, at denne Forventning træffer ind.

Dog, sæt, at dette ogsaa virkelig var Tilfældet, saa vilde det dog kun bidrage til at styrke Menneskene i dette vor Tidsalders forvandrede Sind, mere at stræbe efter hvad der falder i Øinene, end hvad det er virkelig, mere at vilse synes end at være; det vilde altsaa bidrage til at fordærve Menneskenes Moralitet; til at aabne urene Kilder for deres Handlinger, og at afvende deres Øine fra den sande Ære og Agtelse, der kun kan erholdes ved virkelig dydige Handlinger.

Det

Det vilde, siger jeg, bidrage til at fordærve Menneskers Moralitet. Den eneste rene Kilde til al sand Dyd, er allene Agtelse for Pligt og Morals Lovens Dydende. Af denne Grund bør Mennesket være stræbsom, redelig, retfærdig i sit Rald og Embede, og det er ogsaa fordeelagtigt for Staten, naar han virkelig er det af denne Grund. Enhver Handling, som Mennesket foretager sig, blot af Udsigt til timelig Ære, Fornøjelse o. s. v., ere kun egennyttige Handlinger, som ingenlunde kan bestaae for den praktiske Fornufts Domstol, naar den affiger sin Kiendelse over Handlingens indvortes moralske Værd.

Man maate, naar man taler om Æren, gjøre Forskiel paa to Ting, som almindelig blandes imellem hverandre, og som dog i sig selv ere ganske forskellige: vor egen Dom om vor personlige Værd, Selvsjælelse, og andres Domme over det samme, eller Agtelse. Den første er det altid Menneskers ubetingede Pligt at stræbe efter; den sidste, Agtelsen, er det kun betinget Pligt at eftertræge, naar vi nemlig kan naae den, uden derved at tabe den første; begge ere Mennesket naturlige, og ingenlunde forkæstelige, men begge kunne misledes, ved at gjøre Mennesker opmærksom paa glimrende Phantomer, istedet for Virkeligheder.

§ 2

Mene

Mennesket maae nødvendig stræbe at attraae sin egen Høiagtelse, nødvendig stræbe efter at have Værd i sine egne Dine, og dersom man ikke mislede ham, dersom man ikke gjør ham barnagtig og ufornuftig, saa vil han søge den, hvor Natur og Fornuft selv viser ham den, i det, som virkelig udgjør Menneskets sande Adel og Ypperlighed.

Men denne Point d'honneur, denne smukke Følelse for Eren, der ikke kan taale at beskylbes, og ikke beskyldes, uden at blive hævnnet, er gandske vist ikke noget, hvortil Fornuft og Natur henviser Mennesket; det er i Grunden et Phantom af falsk Ære, der ingenlunde kan bestaae for Fornuftens Domstol. Utvælskeligt er det for ethvert omfjølende Gemyt smerteligt, at blive miskiendt; men Fornuften vil ogsaa snart lære os, at vi ikke kunne forlange at alle Mennesker, uden at kiende os, strax skulde ansee os for gode; den vil lære, at den eneste Maade at berøve ugrundede Beskyldninger deres Kraft, er at giendrive dem ved sin Opførsel, og at der neppe kan være noget ufornuftigere og hensigtsstridigere Mittel, end at hævne sig over dem, der have miskiendt eller beskyldt os.

Neppe har der været et Folk, der mere brændte af Selvfølelse og mandig Dyd og Ægt for Eren, end Grækerne og Romerne, og dog finde vi ikke denne

Art

Art af point d'honneur hos dem. Det var tillade at anklage den ypperste Mand for virkelige Forbrydelser, og den eneste Fyldestgjørelse som han erholdt, eller attraaede derfor, var Frikiendelse. Net, denne falske Ære nedstammer, tilligemed dens Sødskende Adelskølighed, Rangskølighed, Dueller og de øvrige menneskelige Naragtigheder af samme Slags, fra hine raare barbariske Tider og Folkessag; den er en Green af den samme Ribberaand, der frembragte saa mange andre Daarligheder.

En Mand, opfyldt af Selvfølelse, af Følelse af sit eget sande Værd, og en Mand af Ære efter Verdens Talebrug, hvilke to høist forskellige modsatte Skabninger! Opfyldt af de, Sjælen ophviende Tanker, om den menneskelige Naturs, om Dydens høie Ypperlighed, anstrænger den første alle Kræfter, for i sin Person at realisere det store Ideal, hvoraf hans Siel er gennemtrængt. Stolt forkaster han hver nedrig, hver lastværdig Tanke, som uværdig den høie Standpunkt, hvorpaa han staaer som Menneske; tvrig skræder han ved mandige Dyder at gjøre sig den Post værdig, hvorpaa han staaer som Borger. Sine Næbborgeres Ægtelse forsmæder han ikke, men han stræber kun at tilvende sig den ved virkelig borgerlig Dyd; han indseer det, at kun han selv, og intet andet Menneske i Verden, er i Stand til at forstyre

§ 3

hans

Hans sande Værd; intet andet Menneske i Staaud til at fornædre ham, uden han selv, og kan ingenlunde indsee, hvorledes man ved en ufornuftig umoralisk Handling kan afvette den Skam, som ingen kan påføre ham; hans Værd er grundet paa Virkeligheder, Fornuften selv kan ikke nægte ham sin Agtelse; han er i det Lille, et Aftryk af Guddommen selv.

Hvor ussel, lille og barnagtig er ikke den Figur, som denne Sammensætning af Daarligheder, som Verden kalder en Mand af Værd, gjør ved Siden af dette i Sandhed opviede Væsen! Ligesom Varnet, der bryster sig i sin nye Klædning, bryster han sig af sin Dyrd, sine Forfædres Bedrifter, et gammelt, bestrøvet Pergament, en Plads i Rangsforordningen, et Silkeboand over Skulderen, eller en Guldgast i Kaarden, kort, af alle andet Fletterstads, end der egentlig tilhører ham. Og denne tilberede Værd, der ikke har den ringeste Grund i Menneskets sande Værdighed, troer han, kan fornærmes ved Ord, ved Mistænke, ofte ved ligegyldige Handlinger; troer, at det staar i ethvert Skærns, eller enhver Dømers Magt at bestemme den; troer, at en Plet paa den sande eller indbildte Værd ikke kan afvaskes, uden at han selv afvetter den med Blod, eller Dyrigheden udsoner den med Straffe. Hvilken Kiæde af Ufornuft, Daarlighed og Modsigelse!

Der:

Der som Adel, Rang og Staaudsfordom, indbildt Hædhed o. s. v. ingen anden Skade medførte, saa medføre de dog unægteligt den Skade, at de gjøre Mennesket barnagtigt og ufornuftigt, at de foremate ham et blendende Phantom af falsk Værd, som de opmuntre ham at eftertrægte, og derved afholde ham fra at søge Værd paa den sande Værd og Agtelse, som ganske vist, isald han ikke var saa slysselsat med det glimrende Spøgelse, ved sin egen naturlige Grædte vilde falde ham i Værdene og tilvinde sig hans Kierlighed. Der som det var umueligt at tilvinde sig en Slags indbildt Værd med disse blendende Daarligheder, saa maatte Mennesket, for at forskaffe sig den Værd i sine egne Værdene, som han ikke kan undvære, bestræbe sig for, at opnaae den sande Værd. Der som Glimmer, Staaud, Rang o. s. v. ingen Agtelse forskaffede hos den forblindede Mængde, saa maatte han stræbe, at tilvinde sig den ved Nædelighed, Virksomhed, Godgjærenhed og andre, der Almindelige gavnlige, Handlinger. Havde Embedsmanden intet andet at pukke paa, ingen indbildt Hædhed, ingen Staauds-Medhold, saa maatte han, hvis han vilde have nogen Værd i sine egne Værdene, bestrebe sig paa virkelige Dyder; kunde han ikke vente Agtelse fra sin Staauds Hædhed, sin Orden, sin Rang og deslige, saa maatte han søge at tilvinde sig den sande Agtelse, ved

L 4

at

at lægge Bind paa Redelighed, Virksomhed, Popularitet o. s. v. som er det eneste, hvorved han kunde tilvende sig den. Dersom det altsaa ikke allerede var streng Pligt, at Staten ikke selv burde bidrage til at fordærve Borgerens Moralitet, saa maatte selv dens egen Fordeel, den Fordeel den havde af at besidde due ige, virksomme og redelige Embedsmand, bevæge den til at udrydde alt, hvorved Menneket forledes til at efterhige falsk Ære, og at underholde falske Begreb om Æren, og derfor ogsaa den Art af falsk Æresfølelse, hvorved man troer sig og sin Person saa hellig, at man ikke uhaanet tør beffolges *).

Naar

*) Man kunde synes, at der for Soldaten ikke behøvedes anden Spore til Tapperhed, end den store Tante, der viste sig saa virksom hos Grækerne og Romerne, at han stred for Fædrelandet, stred for at værne om sine svage, værgeløse Medborgere; ligesom der for Embedsmanden ikke behøvedes virksommere Spore, end den Tante, at han virkede til det Heles Vel. Men Politiken saae dybere; den indsaae Klogeligen, at Mand, som beskyttes af denne store Tante, vilde være i Stand til at sejte med Levemod som Leonidas; vel i Stand til at opofre Liv og alt for Fædrelandet; det, som Fabricius, men vilde ikke være saa villige til, at tjene som udmærkede Medhjælper til at udbrede despotisk Magt; ikke saa villige til at undertrykke Medborgerens Frihed og at lade sig lemlestet eller dræbe, for at fremme Tyrkens Griske, at tilfredsstille hans Erobringslyste, eller befordre hans Familieanslagender. Politiken undertrykte derfor den sande Æresfølelse, som en Ting, der vilde skade dens Hensigter, og fremstillede i dens Sted et glimrende Phant

Naadeligt er det altsaa ingenlunde, at Staten understøtter denne falske Æresfølelse hos Embedsmanden; Selvefølelsen maae han søge i sit eget Hierte, og Ægtelse maae ikke hans Stands Hellighed, hans Rang, eller Færligheden ved at angribe ham, men hans egen gode Vandel forskeffe ham. Men dersom det endog var raadeligt, saa er det Spørgsmaal endnu tilbage: Kan Staten betrygge Embedsmandens eller nogen anden Statsborgers Ære, det er, deres Ægtelse, fuldkommen; Kan den betrygge den ligesaa fuldkommen, som Liv, Lemmer og Eiendom? og dette Spørgsmaal maae uden Tvivl ogsaa besvares med Nej.

Ligesaa lidet som Staten er i Stand til at bestemme Borgerens indvortes Dom om hans eget Værd, det maae berøve paa hans egen Tankemaade, ligesaa lidet er den og i Stand til at bestemme hans virkelige Ægtelse. Den kan ligesaa lidet forhøje, som formindsk

L 5

Med-

tom, Standsere, storselig Naade, Baand, Porteepee, point d'honneur, o. s. v. som det glimrende Naal, man skulde eftersjage, og naade ogsaa lykkelig sin Hensigt. Folk, der ikke mætte driest af Fornuft og sand Ære, men af Forsængelighed, lade sig med Glæde føre ad hvilken Vel man vil, naar det vændende Phantom, Maalet for deres Bestræbelser, idelig skæner dem for sine paa denne Vel. Saaledes fordærvede og fornedrede man Menneket selv, for at kunne bruge ham som et Redskab i sine Hænder, til hvad man selv vilde.

Medborgerens fordeelagtige Dom om hans Person og Opførsel. Over andres Meninger har ingen Dødelig Magt; ja Mennesket selv har ikke engang Magt over sine egne Meninger; kun Grunde og Overbeviensning formaae at indgive os Agtelse for en hidtil miskennt, og at berøve en forhen agtet Person, den gode Mening, som vi tilforn have havt om ham.

Er det Embedsmanden virkelig om denne Agtelse at gjøre, saa kan han neppe gribe til et mere hensigtsstridigt Middel, end at udvirke, at den, som har yttret fornærmelige Beskyldninger imod ham, bliver paalagt Taugshed, eller afstraffet. Mueligt er det, at han derved kan hindre andre lignende Ytringer, men han vil ikke derved tilvinde sig sine Medborgeres Agtelse, han vil sikkert gjøre Ondt værre, forbitte sine Medborgere, og isteden for at formere, formindste den Agtelse i hvilken han har staaet hos dem.

For en Mand, der virkelig stræber efter, at vinde denne sine Medborgeres sande Agtelse, maae det være langt ønskeligere, at see sig offentlig beskyldt for Feil og Uredelighed, end at det samme skeete hemmeligt; og dette sidste kan dog hverken han eller Staten nogen Tid forhindre. De hemmelige Angreb paa hans Ære blive ham som oftest ubekjendte, eller ere dog i det mindste saa ubestemte, at han ikke vet kan forsvare sig imod dem, eller betage sine Medborgere

den

den vrang Mening, de have fattet om ham. Først da er det mueligt, saasnart han beskyldes offentlig, da først kan han fordre Beviis for Beskyldningen, og isald den frembringes, offentlig giendrive den. Han vinder derved altid mere, end hvis han sagsøger Beskylderens til at lide Straf. Dersom han endog naaer denne sin Hensigt, saa faaer han kun sin Stolthed eller Hevngierrighed tilfredsstillet, hvortil Staten ikke burde være ham behjuelig; men han oplyser ikke sine Medborgere; overbeviser dem ikke om Beskyldningens Urigtighed; det eneste Tilfælde undtagen, naar Proceduren trykkes, og Sagen saaledes debatteres offentlig, og Følgen deraf er, den usfordelagtige Mening, som Beskyldningen har opvakt, bliver ikke udryddet. Den Straf, som hans Modstandere belægges med, rører Medborgerens Medlidenshed, og draager dem derved ligesaa meget over paa Beskylderens Partie, som de ved den Stolthed, Selvrigtighed og Hevngierrighed, Embedsmanden viser, opbringes og afdrages fra hans.

Nei, det være enhver tilladt, frit og uden Frygt for Straf at paaanke Feil, Esterladenhed, Uredelighed og Despotisme i Embedsmandens Fremgangsmaade. Dette vil ikke allene kraftigt opmuntre dem selv til Varsomhed, men det vil tillige være et virksomt Middel, til at befæste den gode Embedsmands

Agt-

Agteelse. Enhver ubevist, eller grundigt giendreven Beskyldning er en saakd Triumf, et nyt Skridt til at befæste hans Agteelse hos hans Medborgere og Regjeringen; men enhver beviist Beskyldning ogsaa en vel fortient Tugtelse og et gavnligt Exempel for andre; Straffen for den ondskabsfulde Beskylder vil vist ikke ubetvivle: alle Retskaffenes og Fornuftiges Misbilligelse og Foragt, den vil og kan han ikke undgaae.

For Egennytte kan man ikke besylde et Forslag af denne Natur, der gøres af en Embedsmand, endskiøndt af en Embedsmand, hvis Virkefreds, i Forhold til andre, kun er ringe og ubetydelig. Imidlertid erklærer jeg herved høitidelig, ifald det nogen Tid skulde falde nogen af mine Medborgere ind, at besylde mig for Feil eller Forbrydelse i mit Embedsforelse, aldrig at betiene mig af andre Vaaben, end blot Sandhed og Overbeviisning; aldrig at ville attraaie andet Vederlag, end blot det Vederlag, som mit eget Hjerte vil finde i at blive frikendt, og at see mig befæstet i mine Medborgeres Agteelse.

Saavidt om dette Spørgsmaal. Vi vil nu begive os til det femte, som var: Maae det være tilladt at skrive imod allerede fældede Domme?

Ved dette Spørgsmaal kan jeg være meget kort; thi jeg har næsten alt besvaret det. Den fældede Dom,

naar

naar den er fældet i sidste Instans, (thi ellers har man i hver Stat Lov at appellere til den høiere) maae sættes i Kraft, og ethvert Forsøg til, ved fysisk Mægt at hindre dens Fuldbrydelse, er Forbrydelse mod Staten, mod den almindelige Villie, hvis Organ Dommerne ere, og fortæner, som en saadan Forbrydelse, uforgiængelig Straf.

Men dette hindrer ikke, at man jo derfor ligesuldt siden efter i trykte Skrifter, kan prøve Dommen selv og dens Præmissers Grundighed og Retsfærdighed. Dersom det, som jeg troer at have beviist, maae være tilladt at prøve, ikke blot Embedsmænds, men selv den høieste Regjerings Fremgangsmaade; saa maae det og være tilladt, at prøve fældede Domme. Thi disse ere enten Underdommernes, og altsaa Statens underordnede Embedsmænds, eller den høieste Instanskes, det er, den øverste dømmende Magts offentlige Handlinger.

Og herved var altsaa Spørgsmaalet tilfulde besvaret, hvis jeg ikke endnu ved denne Anledning troede at maatte tilføie et Par Anmærkninger.

Den høieste Ret her i Danmark har den Forrettighed at den affiger Domme, uden at tilføie Præmisses og Dømmenes Grunde; uden Tvivl var det Tid at give Slip paa denne Forrettighed, som nedstammer fra hine uvidende Tider, da man ansaae det for

for noget stort, hvad der i Grunden er meget ussel, at den blotte Villie, det blotte sic volo, sic jubeo, fiat pro ratione voluntas, maatte være nok for Borgene. Jeg kalder det en meget ussel Forrettighed; thi for et fornuftigt Væsen kan intet ædlere tænkes, end at bestemmes af fornuftige Grunde; at bruge Magtsprog, at lade Villien gielde isteden for Grunde, passer sig bedre for et egenstændigt Værn, eller for en Despot, der byder over Slaver, end for en fornuftig Regiering, der hersker over friske Mennesker, og sætter sin Værelse i Borgernes Kierlighed. Jeg indser ikke, hvorfor man ikke ligesaa vel kunde give Slip paa denne, med Tidens Aand og Oplysning upassende, Forrettighed, som man i vore Dage viselig har givet Slip paa en anden ligesaa upasselig; den nemlig, at give Love, ligesom fordem i Frankrig, uden at tilføje Grunde. Et Forretin, som enhver fornuftig Regiering altid med Glæde overlader til de Regieringer, som enten ingen Grunde vide at anføre, eller som føle, at de maatte skamme sig, hvis de anførte de sande Grunde til deres Befalinger.

Uden Tvivl troede man i hine mørke Tider, at man, i at give Befalinger og sælde Domme, uden at tilføje Grunde, lignede Guddommen, om hvilken man troede det samme; daarlighede og formastelighede kan ingen Tante være. Guddommens Befalinger ere aldrig

aldrig blottede for Grunde; Guddommen kan aldrig befale, uden hvad der er helligt og godt; og det som er helligt og godt, har sin evige Sanktion i Menneskets praktiske Fornuft selv. Men saaledes er det ikke med Mennesket; det er mueligt, at han kan befale andet, end det, som er retfærdigt og godt, og det er derfor nødvendigt, at han deducerer hvad han befaler, af almindelig gyldige Retts Principer, og derved beviser, at det er godt og retfærdigt. At bestræbe sig for at handle ret, er den eneste Maade, paa hvilken det svage Menneske virkelig kan nærme sig Guddommen.

Endnu en Anmærkning ser jeg mig besøgt til at gjøre. Man kan erholde Domme beskrevne, man har Tilladelse til at lade dem offentlig trykke; men enhver enkelt Assessors Stemme erholder man ikke, og uden Tvivl vilde det være godt, ifald man erholde den; uden Tvivl vilde det bidrage til, at gjøre den ligegyldige, partiske eller uretfærdige Dommer varsommere i det vigtige Embede, som Staten har betroet ham, hvor hans blotte Stemme ofte kan gjøre Udsæger, og afgjøre hans Medborgeres hele rimelige Bønsø, Værelse og Livet selv; vidste han sig ikke sikker for, at hans individuelle Stemme offentlig blev fremført og drøftet, saa vilde han ganske vist handle meget forsigtigere med at give den, end naar han kan skjule sin egen Ligegyldighed, Uvidenhed eller Partiskhed under det hele dømmende Selskabs Firma. Neppe

Neppesfulde jeg troer, at nogen fornuftig, rettelig og ærefærdig Dommer kunde have det ringeste at indvende imod dette Forslag. Mueligt var det vel, at mangen Dommer, naar hans Stemme saaledes blev offentlig bekendt, kunde derved paadrage sig Siender, og at disse ved given Leilighed, maaskee kunde foraae sige ham privat Fornærmelse eller Skade; mueligt var det, at en og anden seig Dommer derved kunde forledes til, at give sin Stemme med mindre Dristighed, end han ellers vilde have gjort det; men er ikke det samme Tilfaeldet ved alle Underretter, hvor Dommen kun afgies af en eneste Mand? Vilde Skammen, for at blive offentlig anseet for en uredelig eller uvidende Embedsmand, ikke ligesaa kraftig virke, som Skammen for, at see sine Dommel underkionde ved hoiere Instans, virker paa Underdommeren? og vilde denne Frygt ikke overveie alle disse private Betragtninger. Er det endelig ikke næsten hver redelig Embedsmands Lod, at see sig udsat for privat Fiendskab, naar han som en ærlig Mand, upartisk vil giøre sin Pligt? Nødme af Skamsfuldhed maatte den Dommer, eller den Embedsmand, der kunde vedgaae, at personlig Høihed, Stoltthed eller private Fordelse, giældte mere hos ham end det offentlige Vel og den Pligt, han som Dommer, eller over

hove

hovedet som Embedsmand, skylder Staten og de Medborgere, som maae underholde ham.

Det stette af mig erkastede Hovedspørgsmaal var: Maae det tillades, at skrive mod enkelt Privatmand, for saavidt, som han er Privatmand, og hans Forhold ikke angaaer det Offentlige.

Virkelig kan endeel af det, jeg allerede har erindret, om Angreb paa Embedsmændens Charakter og Forhold, ogsaa fuldkommen anvendes paa de Angreb, der gøres paa den private Mands private Charakter og Handlinger. Den sande Ære, Selvsølelsen af eget sande Værd, og andre Menneskers uskrømtede Agtelse, kan Staten ligesaaletid give som berøvet enten Embedsmanden eller den private Mand. Den første af disse maae beroe paa hans egen, og den sidste paa Medborgernes Overbeviisning, og Overbeviisning kan ikke fremvirkes ved Tvangsløve, den staaer ikke under det borgerlige, men ene og allene under den frie Fornufts Forum.

Ligesaa rigtigt er det uden Tvivl, at denne point d'honneur, denne samme Følelse for Ære, der grunder sig paa Indbilledninger og ikke paa virkelige moralske Fuldkommenheder, og som troer, at den ikke kan tilfredsstilles uden Havn over den, der vover at mistænke eller beskylde den, er en falsk Æresfølelse

M

hos

hos Privatmanden, saavelsom hos Embedsmanden; rigtigt, at denne falske Ere, saavelsom al falsk Ere i Almindelighed, forleder den første, saavelsom den sidste fra, at eftertragte den sande Ere, og at det derfor ingenlunde er raadeligt for Staten, at fremme og nære dette Slags point d'honneur i Borgernes Druft.

Rigtigt er det uden Tvivl ogsaa, at Staten ingenlunde saaledes kan beskytte Statsborgerens Agtelse, som den kan beskytte hans Liv, Lemmer og Eiendom; rigtigt, at de farligste Angreb ikke ere de offentlige, men de hemmelige, mod hvilke Staten intet kan udrette, og at en Mand, som virkelig er om over sin borgerlige Agtelse, langt hellere derfor maae ønske at see sig offentlig end hemmelig angreben, siden han da deslettere kan forsvare sig.

Saa rigtigt som nu alt dette er, saa vilde man dog uden Tvivl slutte noget for rask, hvis man strax deraf vilde udbrage den Følge: Slurning: at Privatmanden, ligesaavel som Embedsmanden, i intet Tilfælde maae vente anden Betyggelse af Staten, intet andet Nederlag, end den blotte Frikiendelse.

Naar Menneskene ere ufornuftige, naar de endnu underholde Fordomme, troe at visse Ord, Handlinger o. s. v. som foretages af andre, saa føleligt kunns fornærme dem, at de ikke kunne give sig tilfreds,

freds, uden at see dem straffede, eller selv at straffe dem; kan da Staten vel tvinge dem til at blive fornuftige?

Det kan den ikke. At gjøre Mennesket fornuftigt, var aldrig Tvangsloves, det er ene og allene Oplysningens og Fornuftens eget Værk; efter Evne at bortrydde alt, hvad der kan hindre Oplysningen; at føie Anstalter til at Borgerne kunne blive fornuftige og oplyste, og selv at foregaae dem med et godt Exempel, er det eneste hvad Staten, eller dens Magthavere kunne gjøre og ere berettigede til at gjøre. Her staaer Grændserne for deres Magt.

Foruden at føie de fornødne Anstalter til Oplysnings Udbredelse, er der kun to Ting, som Staten kan gjøre i Henseende til falsk Begreb om Eren. Det første er, at den ved sit eget Exempel bestrider Fordommen, og det gjør den, naar den selv ikke hævner sig for gjorte Beskoldninger, men stræber at svække dem med Grunde alene; det andet er, at den ikke forsættelig føier Indretninger, der bidrage til at fordærve Folkets Moralitet, *) styrke det i For-

M 2

doms

*) Hertil kan, foruden de ovenfor anførte Indretninger endnu føies: Talletterier og Soldvæsen; Indretninger, der staae til at hindre Stræbsomhed, bringe alle Bindesynens Laster voer Menneskene, eller lære dem at spille med Eder, vænne dem til Lyst, Bedragerie, og bibringe dem den for

dommen, og gjøre Mennesket barnagtigt og forfængeligt; gjør den ikke dette, indfører og understøtter den selv Adels Rang og Embedshæder: Fordom, falsk point d'honneur, o. s. v. saa handler den gandske vist, hverken moralsk rigtigt eller klogt; men vil privat Mand ikke være fornustig, vil han, uden Statens Skyld, søge sin Værd i en eller anden falsk Glimmer, troer han sig fornærmet ved en eller anden, i sig selv ubetydelig Handling, saa kan Staten ikke blande sig i det, der ikke vedkommer den, uden at berøve Mennesket al Frihed. Til Skribentere, Moralister, Folkelærere, Satyre og ComœdieSkrivere maae den overlade det Arbejde, at gjøre Folk klogere, eller Daarlighederne latterlige.

Men saalænge dette endnu ikke er skeet; saalænge Mennesket endnu hylde denne ufornuftige Fordom; saalænge selv fornustige Folk for Omstændighedens Skyld, undertiden see sig nødte til at give efter for en Fordom, som deres Fornuft misbilliger; saalænge maae ogsaa Staten søge at betrygge Borgerne selv for dette Slags indbildte Fornærmelser, saavidt det kan bestaae med Statens Hensigt og det Heles Vel. Gjør
den

Staten fordærvelige Tanke, at det er rimadeligt at berøve Statens Kasse, og eludere Lovene, og som derfor enhver god Regjering, saasnart det er den uueligt, bør opheve sine Stater.

den ikke dette, hævner ikke Staten slige indbildte Fornærmelser, der sædvanlig pleie at opbringe Menneskene allerheftigst, og som selv for fornustige Mennesker, formedelst andre Menneskers Ufornuft, kunne have betydelige Følger, saa maae man befrygte, at Selvhavn, en Ting som det dog er Statens fornemteste Hensigt at forebygge, temmelig almindelig vil finde Sted. Man har indseet dette; indseet, at man bør lempe sig efter Menneskenes Daarligheder, endskønde man ikke bør understøtte dem, og derfor ogsaa ved afskillige tydske Universiteter, hvor Duel: Vasener gik i Svang, indført Vredretter, for der at afgjøre Tvistigheder over Lapperier, som formedelst Menneskenes indgroede Fordomme og Daarligheder, ellers vilde afføde alvorlige Forbrydelser.

Uf Embedsmanden kan Staten fordrø, at han skal affige sin Fordom, der kunde være skadelig for det Hele, eller opgive sit Embede. Men neppe kan den i alle Tilfælde gjøre samme Fordring paa Privatmanden. Det Forhold, hvori den private Mand staaer til Staten, er gandske forskjelligt fra det, hvori Embedsmanden staaer til den. Den private Mand har ikke, som Embedsmanden, en offentlig Charakter; hans Handlinger ikke den Indflydelse paa det Almindelige; Staten tilstaaer ham ikke Embedsmandens Fordøle, og kan derfor heller ikke fordrø de samme

Opførelser. Det er ikke for Statens Vel saa vigtigt, at den private Mand, som at Embedsmændens Forhold nøie paasees og offentlig prøves. Det staaer endelig ikke saa meget i enhver Statsborgers frie Villie, om han vil være Statsborger, som det staaer i Embedsmændens, om han vil være Embedsmand. Embedsmændene behøver blot at lade sit Embeds Fordele og Indkomster fare, og ernære sig paa en anden Maade, for at blive befriet for alle de, med Embedet forbundne Besværligheder og Opførelser. Den private Statsborger derimod, maae give Skip paa Lovens hele Bestyrrelse, udsætte sig, Liv og Eiendom for Usikkerhed, hvis han ikke vil være Statsborger. Sa, dersom han endog vilde dette, saa var det endnu et Spørgsmaal, om han ikke er forpligtet til at være det; og om de øvrige Mennesker ikke, for deres Sikkerheds Skyld, vare berettigede til at nøde ham til at indtræde i en eller anden borgelig Forening? Kant har paastaet dette sidste.

Hertil kommer endnu det vigtigste. Om Statens Embedsmand kan man sige, at enhver, for saa vidt hans offentlige Handlinger angaae det Almindelige, og altsaa og enhver i Særdeleshed, er berettiget til at paatale og paaankes hans begangne Feil; men dette kan man ikke i Almindelighed sige om Privatmanden;

kan da kun det siges, naar hans Handlinger ikke længer ere private, men have umiddelbar Indflydelse paa det Hele. Desuden er den Rettighed, ubehindret og upaaanket at kunne udøve sin Frihed, saalange man ingen fornærmer derved, en ganske billig og fornødig Fordring, som Statsborgeren kan gjøre paa enhver af sine Medborgere, og hvori Staten, saalange ikke høiere Vel derved lider, saalange det ikke kan være alles Villie at underkaste sine private Handlinger en evig Control af uberettigede Personer, ikke er beføiet at hindre ham.

Et af to: enten er den private Mand Handling, som man offentlig vil paaanke, en virkelig eller formeent Forbrydelse, som efter Loven er straffebidig, eller ikke; i det første Tilfælde er Forbrydelsen enten af den Natur, at det Hele umiddelbar lider, eller kan lide derved, eller det er kun enkelt Privatmand, som lider, eller kan lide under den.

Er Forbrydelsen af det første Slags; saa er ogsaa hvert Medlem af Staten berettiget til at paatale den Skade, der kan siges af Handlingen for det Hele.

Er Forbrydelsen derimod af den Natur, at kun enkelt Privatmand lider under den; saa er Domstolen det rette Sted, hvor Privatmand kan og bør besvære sig over Privatmands Fornærmelser. En anden Sag er det, ifald Dommeren, enten virkelig, eller

bog i den private Mand's Tanker, har dømt uret; det er da Dommerens, altsaa en offentlig Embedsmands offentlig Handling, der kan have umiddelbar Indflydelse paa det Hele, og ikke den private Mand's Handling, som maae paaankes, og at paaankte denne offentlig, maae, som jeg alt troer at have viist, altid være enhver tilladt.

Dersom en Kjøbmand, der er en Privatmand, giver sig Kjøb i Underflaak, ved svigefulde Contractflutninger, svigefulde Leverancer til Statens Tjeneste; dersom han opdynger Korn, for at tilveiebringe en kostelig dyr Tid o. s. v., saa ere disse vel en Privatmand's Handlinger, men Handlinger, som kunne have, og have umiddelbar Indflydelse paa det Hele, og kunne af den Aarsag offentlig paaankes af enhver. Men dersom den samme Mand besviger en anden Privatmand i Handel og Vandel, saa maae denne holde sig til Domstolen, der skal forkaste ham Det; først naar han troer, at han der ikke kan erholde den, er han besejret til at indstævne, ikke den private Mand, men den virkelige eller formeente uretsfærdige Dommer for Publicitetens Tribunal.

Ere endelig de Handlinger, man offentlig opholder sig over, ikke virkelig strafværdige Forbrydelser; er det virkelige, eller formeente Daarligheder, Underligheder og Lasterligheder; er det Laster selv, hvor

ved

ved man ikke umiddelbar skader det Offentliges Vel; eller private Forbindelser, huuslige Sager o. s. v., som ikke angaae Staten; saa er heller ingen berettiget til at blande sig i Nige, ham aldeles uvedkommende Ting. Saalange han ikke overtræder Statens Love, eller fornærmer andre, saa maae enhver have den høieste Frihed til at leve i sin private Cirkel, som han selv bedst vil og kan, den høieste Frihed til at spise og drikke og klæde sig som han vil, forlyste sig med hvad han vil, holde Selskab med hvem han vil, gifte sin Son, eller sin Datter med hvem han vil, forlyste med sin Kone og sine Huusfolk saa godt som han kan, ja, til at opføre sig som en vis Mand, eller som en Nar inden for sine egne Døre og i sin private Cirkel, uden at nogen Uvedkommende i mindste Maade er berettiget til at opholde sig over ham; uden at Tvivl er dette en Fordring, som enhver, hvis han blev adspurgt for sin Person, vilde gjøre; thi det kan være, og er tilforladelig ogsaa, den almindelige Villie, og altsaa en retmæssig Fordring, og som en saadan, bør Staten understøtte den.

Og herved har jeg da besvaret de vigtigste Spørgsmaal, som jeg troer kunde opkastes i Henseende til Skrifternes Materie, som ved Trykkesfriheds-Loven skulde tillades. Endnu er der et Par Spørgsmaal.

M 5

til

tilbage, der egentlig angaae disse Skrifteres Form, og disse vil jeg nu ogsaa stræbe at besvare.

De vigtigste Spørgsmaale, som i denne Henseende kunde opkastes, kunne, som jeg troer, henføres til følgende tre:

1) Maae det være tilladt at bødle Constitution, Regiering, eller Skrive noget afvigende fra den herskende Kirkes Lærebegreb o. s. v. i smaae flyvende Piecer, der kun koste lidet, og derfor lettelig kunne komme for menig Mands Øine, der maaskee ikke kunde taale at læse dem?

Jeg kan besvare dette Spørgsmaal ved at gjøre følgende Contra-Spørgsmaale:

a) Er den Handling, Misbrug, Forbrydelse o. s. v. man vil paaanke, altid af den Natur, at man kan skrive en stor Bog, eller i det mindste en Afhandling paa nogle Ark over den?

Sæt, at man vilde paaanke de Feil ved Constitutionen, som jeg i Begyndelsen af min Afhandling har paaanket, og gjøre Forslag til deres Afhjælpning; sæt, at man vilde paaanke Rettergangemaadens Bekostelighed, den Skik, at høieste Rer ikke søier Præmissen til sine Domme, eller sæt, at man vilde denuncere en eller anden vigtig Embedsmands Forføelse, eller Despotisme, saa vilde dette neppe give Stof til en heel Bog, eller en stor Afhand-

ling;

ling; og skulde det da være reent forbudet at paaanke Misbrug, eller at gjøre Forslag til gavnlige Forandringer, fordi disse Forslag o. s. v. ikke kunde opfylde meer end et eneste Ark!

b) Er Evnen til at kobe et Skrift altid en sikker Maalestok, hvorefter man kan bedømme, hvem der bør, eller uden Skade kan læse, hvad der udkommer? Er det altid en fornustig, sindig, oplyst og selvtaenkende Mand, der kan anvende en heel Nigebaler paa at kobe en Bog, og tvertimod er den, som ikke kan undvære den, den, som kun kan anvende et par Skilling til dette Brug, altid en indskrænket, ubesindig, svag Mand? Eller gives der overalt nogen sikker Maalestok, efter hvilken man kan bedømme, hvem der har Skade af, det vil sige: hvem der ved dette eller hiint Skrifts Læning kan forledes paa Ufveie, der ere farlige for Moraliteten, Legaliteten, eller den borgerlige Noelighed? Der gives der vel neppe.

c) Er den Fare, som slige flyvepiecer, eller overhovedet Skrifter kunne foraarsage, saa frygtelig for Moralitet og borgerlig Noelighed? Den store Hob af Almuen læser dem slet ikke, eller dersom den endog læser dem, saa er deres gamle Begreb og Fordomme, saa fast indgroede hos dem, at de ikke røkes ved slige Skrifteres Læning; iblandt dem, som læse

læse dem, og hos hvilke man kunde befrygte Fare af Læringen, gives der nogle, gandske fordervede Mennesker; Mennesker, som hverken føle Ngt for Moralitet eller borgerlig Noelighed, og disse blive ved Læringen neppe værre, og maae overalt holdes i Ase ved Evangelove og aarvaagent Politie, der gierne kan have Sted i en Stat, hvor Slyvepiecer trykkes og læses; der gives atter andre, der vel føle Ngt for Moralitet og borgerlig Noelighed, men som dog, formedelt deres Mangel paa ovet Dømmekraft, kunde befrygtes for at blive mislede ved eensidige Forestillinger. Hvad disse sidste angaar, da maae det gandske vist være den letteste Sag af Verden at giøre Ting, der af sig selv lyse saastærkt i Dinene, som Moralitet og borgerlig Ordensfordele, indlysende, selv for den allerenfoldigste; og hvad hindrer da, at dette ikke ligesaavel kan ske, og hine farlig synende Slyvepiecer, ligesaa grundigt og tydeligt blive besvarede i andre ligesaa korte og ligesaa lidt bekostelige Slyvepiecer?

Det andet Spørgsmaal er: Maae det være tilladt at skrive anonymt; eller skal enhver Forfatter være forbunden til at nævne sig?

Til Forsvar for denne sidste Mening, kunde der vel anføres: at Stribenten, naar han var nødt til at nævne sig, ogsaa vilde handle varsemmere, og bedre

bedre betænke hvad det var, han skrev, og at dette maaskee vilde holde mangt et vanskab, ubesindigt, eller ondskabsfuldt Foster fra at komme for Dagens Lys. Ved første Diekast synes disse Grunde at være vægtige; betragter man derimod de Grunde, der paa den anden Side kunde lægges i Vægtskaaen; saa maa jeg tilstaae, at disse sidste, ved nogle Efterveielse, forekomme mig saa tunge, at Overbalancen gandske er paa deres Side.

Ved alt det der skrives om Constitutionen, Regeringens Fremgangsmaade, Religionen o. s. v. kommer der egentlig kun an paa Sagen selv, og de gode eller slette Grunde, hvormed den understøttes. Forfatterens Navn er, hos tænkende Mennesker, hverken i Stand til at give disse Grunde mere Vægt, eller fratage dem den, de allerede have; hos utenkende derimod, kan Yndest give slette Grunde Vægt, ligesom Had eller Fordom imod Forfatteren er i Stand til at svække de vigtigste Grundes overbevisende Kraft. Er det ilde betænkt, ufornuftigt og uoverlagt hvad der skrives; saa er der jo Skrifter og Journaler, der kan, og som ogsaa uden Tvivl vil, blotte Grundenes og Fremgangsmaadens Uffelheder.

Derimod kunde der vel gives andre, fra Ondskab og Skam over at blive røbet, forskellige, i sig selv vigtige Grunde, der kunde afholde en Forfatter fra

fra at fremkomme med sin Anke eller sit Forslag, saa snart han ikke kunde det uden sit Navns Bekjendtgjærelse; hvorved da den Frihed at ytre sine Tanker, der tilkom ham, saavel som enhver anden, vilde blive ham betaget, og isald hans Anke eller Forslag virkelig var velgrundet, den gode Sag derover komme til at lide.

Sæt, at en Skribent opdagede, eller troede at have opdaget, Feil ved Constitutionen, ved en eller anden af Regjeringens Handlinger, ved en eller anden, af en mægtig Mand begyndt eller understøttet, Indretning, eller af ham under Maxime eller Forholderegelse; saa kunde det være mueligt, at denne mægtige Mand, som det maaskee ikke var klækkomt at se sine Yndlings-Ideer, Handlinger eller Indretninger angrebne, tænkte uædelt nok, til at lade dem, som vovede at dable dem, føle sin Misforholdelse; og det som nu denne mægtige Mand virkelig havde Indflydelse paa Forfatterens Befordring, eller timelige Lykke, ogsaa virkelig lade ham føle denne sin Misforholdelse eftertrykkelig nok; Frygt for dette, for den der kiender Verden, ikke saa gandske usandsynlige, Tilfælde, vilde da naturligtvis hindre Forfatteren fra at fremkomme med det, som ellers maaskee torde have været gavnlige Sandhed.

Endnu

Endnu et andet Tilfælde. Sæt, at en offentlig Religionslærer fandt et eller andet i det vedtagne System, som han efter sin Overbeviisning, ansaae for urigtigt, fornuftsfridigt og anstødeligt; sæt, at han, for at faae Sagen bedre oplyst, eller fordi han selv troede derved at kunne bidrage til Sandhedens Udbredelse, besluttede at fremsætte sine Tvivl, eller de i hans i Dine afgjorte Sandheder, i offentlige trykte Skrifter; saa kunde dette skee gandske uden al Ansød for hans Menighed, saalænge hans Navn var ubekjendt, men sæt nu, at han ikke kunde gjøre dette Skridt, uden tillige at tilføie sit Navn, og at hans Menighed endnu ikke var kommen saa vidt i Oplysningen, at den kunde fordrage det, sæt, at den forargedes over hans Frihed, og at han altsaa derved tabte sin Tillid, og hans Embedsførelse sin Gavnlighed, saa burde denne Betragtning være nok til at afholde ham fra at bekjendtgjøre en, maaskee ellers for Oplysningens og Moralitetens Fremme, gavnlige Sandhed; selv hvis han endog besad Mod nok til at trodse alle Kiettermageres, Inkvistorers og theologiske Jureres Forfølgelser, der, som bekjendt er, ere de bitterste og grusomste af alle Forfølgelser.

Mangfoldige andre kunne endnu de Grunde være, der kunde afholde en Forfatter fra at ytre sine Tanker med sit Navns Underskrift; jeg vil iblande disse

diffe kun navne Beskedenhed, Frygt for Kritik, Frygt for at gjøre unødvendig Opsigt, Frygt for at støde en eller anden, som man vidste, ikke kunde fordrage Sandheden, og som man dog af Venkæb, eller andre, ligesaa anstændige, Aarsager nødigt vilde støde; alle disse, som blot af disse og lignende Grunde ønskede deres Navne fordulget, skulde da tillige berøves den Rettighed at kunne meddele deres Tanker offentlig; og mangfoldige gavnlige Sandheder maaffee derover aldrig blive bekendte.

Dog, naar det nu ikke er Ting, men virkelige Personer og deres Handlinger, som angribes; naar en underordnet Vordighedsperson, eller anden offentlig Embedsmand denunceres for Forseelser, eller Forbrydelser i sit Embedsforelse; skulde da den, som denuncerte en anden personlig for Publicitetens Tribunal, ikke være forbunden til, ved sit Navns Bekjendtgørelse, selv personlig at fremstille sig for det samme Tribunal?

Altid er det just ikke Tilfældet, at den, som personlig anklager en anden, ogsaa selv personlig skal fremstille sig. Angiverens Navn forties ofte; ja, hvor det er Regjeringen meget om at gjøre at faae Forbrydelsen opdaget, loves endogsaa, fra den Side, udtrykkelig Navnets Fortielse.

Hvor

Hvor Mytten paa den ene Side enten er stængen, eller dog ubetydelig, den muelige Skade derimod vigtig, der vil Vagtskaalen, hvori den muelige Skade ligger, nødvendig synke; og dette er uden Tvivl Tilfældet i det oplastede Spørgemaal. Mytten af Navnets Bekjendtgørelse er enten ingen, eller ubetydelig; Skaden, den kunde forvolde, kan derimod være vigtig.

Derfor det skulde være den beskylde Embedsmand tilladt at tiltale og see sin Anklager affraffet, saa var det nødvendigt, at han maatte vide, hvem han i dette Tilfælde skulde holde sig til, men denne Rettighed vil vi jo ikke tilstaae ham; ifølge vort Forslag, skulde han, selv naar Beskyldningen befandtes ugrundet, ingen anden Fyldestgørelse kunne vente, end blot den Triumf at blive frikendt. Den eneste Mytte, som Navnets offentlige Bekjendtgørelse i dette Tilfælde altsaa kunde medbringe, var, at Personen, naar hans Klage befandtes aabenbar ondskabsfuld, kunde ydmyges og straffes ved den, i dette Tilfælde naturlige, Straf, Publikums Foragt, altsaa dog kun i det høieste personlig Fyldestgørelse eller Hævn for Embedsmanden allene.

Skaden derimod kan træffe det Almindelige. Mueligt var det, at en meget formaaende Embedsmand, dersom Klageren var ham underordnet, kunde

h

have

Hævne sig paa en følelig Naade; mueligt endog at han selv hvis Klagen befandtes grundet, kunde ved en anden passelig Leilighed vide at betale ham for sin Forvoenhed: og dette var i dette sidste Tilfælde, saa meget rimeligere, siden Mennesket aldrig opbringes mere, end naar han føler han har uret, fornemmelig naar denne Uret offentlig bliver bekendtgjort, og han derved beskammeret. Ogsaa vilde da Underlæg, Ubertrykkelse, Tyrannie, som det altid var godt blev paataalt og hammet, just ved denne Frygt, til det Almindeliges Skade, blive hævdet, og det værste var endda, at dette Tilfælde just ikke vilde indtræffe saa gandske seldent.

Adlere og modigere er det altd, naar man med oplaget Vist, møder sin Modstander paa den aabne Mark, end naar man kryber i Skjul i Busken, og der affyrer sit Gevær paa ham, eller som desværre! ofte er Tilfældet, indhyller sig i en Bandit-Kappe, for at bibringe ham et Stød i Mørket. Enhver Forfatter, der føler, at han har Mod nok til at trods Faren, handler gandske vist adlere, naar han offentlig viser sin Person i Stranken, og træder sin Voldemand lige under Dinene, end naar han angriber ham under Anonymitetens Skjul; men alle ere ikke saa modige, og fordi man ikke er saa modig, derfor behøver man dog ikke gandske at forholde sig lidende, naar man

ud:

udplyndres eller sømlastes. Hvo som føler, at han ikke har Styrke nok til at maale sig med den ove legne Røver, som han ikke kan undløbe, paa den frie Mark, han gjør ikke uret at krybe i Busken, og der affyre sine Pistoler paa ham. Der er alt nok vundet, naar man selv undgaaer Faren, og sætter Voldsmanden ud af Stand til at skade andre sine Medborgere. Overalt er her ikke Spørgsmaalet om hvad der er adelt og modige; ikke engang Spørgsmaal om, hvad Skrifterne, efter deres egen Samvittighed, burde gjøre? Men om, hvad Staten burde befale dem at gjøre? Der gives ikke saa Pligter, som ingenlunde ere, eller kunne være Objekt for Evangslove.

En gandske anden Sag er det, hvor Angrebet stæer paa den private Mand, paa hans private Charakter og huuslige Liv *). Da slike Angreb ikke bør

N 2

taa:

*) Embedsmanden, ja Regenten selv er, hvad hans private Charakter og huuslige Liv angaaer, en Privatmand. Ingen er derfor berettiget til at opholde sig over hans værs forskellige Roder, eller at betynde sig om hvorledes han lever i sin huuslige Cirkel med sine Vorn og personlige Tjender, om han forvalter sin Formue adfælt eller huusholderisk; dog dette sidste har egentlig kun Sted, hvor Forsken har sin Civil-Kasse, sin bestemte Lon; hvor han derimod ikke har det; hvor Statens Kasse ikke er adskilt fra hans Kasse, og hvor den første umiddelbar maae forsøne ham med alt, der er hans Sværsmhed, eller Udsethed ikke længere en privat Sag; men en Sag, der har umiddelbar Indsindelse paa det Hele, og kan altfaa offentlig paatales.

taales, saa maade man ogsaa vide, hvem man i slige Tilfælde har at holde sig til, og Bogtrykkeren maade da i dette Tilfælde, saavel som i hiint af mig forhen berøret Tilfælde, naar en Skribent fulde formaa sig til direkte at opfordre til physiske Vold og Modsetelse imod Regieringen, stræbe at betrygge sig selv, ved at erkyndige sig om sin Forfatters Navn, da han i manglende Fald, selv maade være ansvarlig for hvad han trykker. — Endnu een Anmærkning seer jeg mig paa dette Sted besjæret at gjøre: Bogtrykkeren slipper sædvanligt med at betale en vis bestemt Pengemulkt, uden at han behøver at navngive Forfatteren. Dette er uden Tvivl u vigtigt. Publikum giætter almindelig ved slige Leiligheder paa flere, og det er af den Aarsag meget mueligt, at Publikums Foragt, den naturlige og ofte føleligste Straf for ethvert ondskabsfuldt Angreb, kan ramme den Ukyldige. Overalt er Pengemulkt neppe den passeligste Straf for dette, eller maaskee for nogen Slags Forbrydelse, da en og samme Straf, som i Grunden ødelægger den Fatige, neppe er følelig for den Rigere, og Forbryderens ukyldige Familie føler Straffen ofte tungere, end Forbryderen selv. Man har i Engelland Willors for laade og ondskabsfulde Forfattere; en Straf, der (den engelske Pøbels umenneskelige og sæderfordærvende Mishandlinger fraregnet, som i ingen Stat kunde

taar

taales,) maaskee var en passeligere Straf, end den høist vakkende, ofte uretfærdige og uvirksomme Pengestraf.

Det tredje Spørgsmaal er: Maade det tillades at betiene sig af Haan, Spot og Persiflage, naar man skriver om Stat, Regiering, Religion o. s. v. eller ikke?

For at besvare dette Spørgsmaal, maade jeg først søge at bestemme Betydningen af disse tvende, ofte saa vakkende og ubestemte, Udtryk: at haane og at spotte.

Tvende Hovedvirkninger frembringer altid andre slette og usornustige Handlinger, enten Afstøje, eller Foragt; ingen af disse Sindslidelser kan bestaae med Høiagtelse for den Person, eller den Handling, som opvækker dem. Den første af disse, Afstøjen, er aldrig, den sidste, Foragten, kan være forbunden med Latter. Det Affyeltige er aldrig latterligt; det Foragtelige kan være latterligt, men det er det ikke altid; det behøver ikke nødvendigt at være det.

Naar Harpagon udsuer Enter og Faderløse, naar han berøver dem den sidste usle Skier, og kaster dem nøgne ud paa Gaden, for der at forsmægte i Elendighed, saa opvækker han og hans Handling Afstøje; naar han derimod for en ussel Bindings Skyld begaaer Nederdrægtigheder, kryber for en Us-

N 3

ling,

ling, tilføjer en Velslytlig sin Egetesælle o. s. v., saa foragter man ham, men man leer ligesaa lidt ad ham, som man loe den gang, han kastede Enken med sit sporde Varn paa Gaben. Naar han derimod, som hos Moliere, for at spare Pengene, lader Kudffen tage sin Mad, klamres med Koffen, fordi han ikke laver Mad uden at bruge Penge, naar han puster Lyfene ud og putter dem i Lommen, saa leer man kun ad ham, men man foragter ham tillige. I det første Tilfælde, føler man en inderlig Lyst til at see ham ofstraffet; i det andet, anseer man ham som et Menneske, der er vort Samqvem og nærmere Forbindelse uverdige; i det sidste Tilfælde, foragter man ham vel, men man morder sig tillige over ham, hvilket ikke var Tilfældet i det første og andet.

At haane Folk, er uden Tvivl at fremstille deres Handlinger paa en Maade, at de blive foragtelige; at spotte: at fremstille dem saaledes, at de blive latterlige. Ligesom nu det Latterlige ikke altid er foragteligt, thi et vittigt Indfald, en pudseerlig Handling giver ikke den, der fremkommer med den, foragtelig; saaledes er heller ikke det Foragtelige altid latterligt. Jeg kan haane Folk paa en gandske alvorlig Maade, jeg kan ogsaa haane dem paa en Maade, at den Følelse af Foragt jeg opvækker, tillige er forbunden med Følelse af det Latterlige. Det er altsaa ikke der samme

samme, at spørge: er det tilladt at haane Constitution, Regjering, Religion, Embedsmænd, o. s. v.? og at spørge: er det tilladt at spotte, at gjøre Constitution o. s. v. latterlige? Jeg vil stræbe at besvare begge Spørgsmaale.

En Handling kan enten, som Harpagon's, være saaledes beskaffen, at den virkelig forziener Foragt, eller den er det ikke i sig selv, men fremstilles kun, ved at tilfærte, fratage, eller forandre Omstændighederne, i et falsk, foragteligt Lys.

Regjeringens og Embedsmændenes Handlinger kunne, lige saa vel som alle andre dødelige Menneskers Handlinger, være af den Natur, at de virkelig i og for sig selv forziene Foragt. Spørgsmaalet er her: tør man fremstille en saadan Regjeringens, eller Embedsmændenes virkelig foragtelige Handling i sit sande foragtelige Lys? Eller skal man i dette Tilfælde udelade eller formilde de virkelig foragtelige Omstændigheder, naar man vil paaante Handlingen?

Dette Spørgsmaal kan neppe besvares med ja. Naar man berøvede en saadan virkelig foragtelig Handling det Foragtelige som var forbunden med den, saa blev der neppe nogen Grund tilovers, at paaante den mere; dersom man i det ovenanfærte Exempel vilde udelade den Omstændighed, der virkelig var foragtelig, at Harpagon tilfærde en Velslytlig sin Egetesælle

refælle; dersom man vilde forandre den saaledes, at Harpagon, for at forkiene Penge, viiste en Vellystling en Høielighed, saa var der slet intet at udsætte paa hans Forhold.

I Afhandlingens Begyndelse paastod jeg, at Trykkefriheden skulde være et Børn om Borgernes Sikkerhed fra den høieste Regjerings Side; at den, ved Frygt for Skam, som den slette Regjering udsatte sig for, skulde afholde den fra at begaae slette Handlinger; men denne Skam, og tillige med den, alt det Børn, Trykkefriheden ved den, skulde forstærke Borgerne, vilde reent falde bort, naar man ikke mere havde Frihed at fremstille virkelig skammelige Handlinger i deres sande skammelige Lyse.

Ligesom det er mueligt at fremstille en virkelig foragtelig Handling under formildende Omstændigheder, som gjøre, at det Foragtelige ved Tingen forsvinder; saaledes er det ogsaa mueligt, at fremstille en virkelig god og uskyldig Handling med flige forfalskende Omstændigheder, at den derved maas synes foragtelig. Spørgsmaalet er her atter: burde dette ikke paatales og straffes? burde det taales, at en af Regjeringen virkelig uskyldig udsøvet Handling blev sat i et foragteligt Lyse?

For at afgjøre om dette virkelig var Tilfælde, om Handlingen virkelig var uskyldig eller ikke, maatte Sagen

Sagen nødvendig først ventileres og undersøges. Og her ere nu tvende Veie at undersøge den paa, muelige, enten for Landets borgerlige, eller for Publiciterens Domstol; den første af disse kan kun tilkiende virkelig positiv borgerlig Straf; den Straf, hvormed den sidste belægger lastværdige Handlinger, er naturlig: Vidsbag, Affrye, Foragt for den, der taber Sagen. Ved de borgerlige Domstole var det neppe raadeligt for Friheden, at denne Sag blev debatteret; eller at der for dette Slags Forbrydelser blev dikteret positive Straffe. Enhver Sag kan betragtes fra flere Sider, mueligt er det, at jeg, endog efter bedste Overbeviisning, er truffen paa at betragte den just fra en Side, hvor den forekom mig foragtelig; mueligt at jeg, uden min Skyld, ikke har fundet den rette Synspunkt, ikke vidst de rette Omstændigheder, der vilde have hævet denne Foragtelighed, og sat den i et fordeelagtigere og blidere Lyse; men det er ogsaa mueligt, at jeg med frit Forsæt, evertimod bedre Vidende, og af blot Ondskab, sætter en Sag, om hvis Uskyldighed jeg er selv overbevist, i et foragteligt Lyse. I det første Tilfælde fortæner jeg ingen Straf; jeg fortæner ingen Straf, fordi jeg efter min bedste, skønde vildfarende Overbeviisning, til det Heles Vel, har paatalet en foragtelig Handling; kun i det sidste Tilfælde er jeg virkelig

straff-

strafværdig; men hvo, uden han allene, der prøver Hjertet og giennemskuer dets Dyrheder, er i Stand til at bestemme med Visshed, om det første, eller det sidste, virkelig var Tilfældet.

Overalt var det i dette Tilfælde at befrygte, at Dommerne, som, fornemmelig i en monarkisk Stat, ere umiddelbar afhængige af den høieste Regiering, som derfor kunde frygte for at støde den for Hovedet, eller for deres egen Fordeels Skyld, gierne vilde indsmigte sig hos den, Kulde være alt for tilbøielige til at erklære i Sagen til dens Fordeel; helst da det for den Døede, just ikke falder saa vanskeligt at forestille en i sig selv uretfærdig Sag i et falsk og blændende Lys. — For de borgerlige Domstole var det altsaa neppe raadeligt, at Sager af dette Slags debatteredes, de maatte overlades til Publicitetens Domstol.

Næsten alt det samme, jeg har anmærket om haanende Angreb i Almindelighed, kan med lige saa god Føie anvendes paa de spottende i Særdeleshed. Saalidet jeg for min egen Person ynder den Maade, at behandle Stat, Regiering, Religion, o. s. v., de alvorligste Ting af Verden, med Latter; saa var det dog mueligt, at Regieringen, Embedsmanden o. s. v., kunde gjøre sig Skyldige i virkelig latterlige Handlinger; ja dersom dette end ikke var saa; at jeg, uden min Skyld, af blot Bildfarelse, ansaae en alvorlig

Hand-

Handling fra en latterlig Side. Kun naar jeg, mod bedre Vidende og af Ondskab, fremstillede en forauftig Handling i et latterligt Lys, var jeg virkelig strafværdig; men dette Tilfælde er, som sagt, umueligt for Mennesket at bestemme med Visshed.

Ridentem dicere verum quid vetat? siger Horace, og Lord Shaftesbury har endog i sine Characteristicks påaastaaet, at det latterlige er Sandhedens agte Prøvesteen. Saalidet jeg og, hvad Hovedsagen angaaer, er enig med ham, i at antage en saa usikker Maalestof for Sandheden; saa kan det dog ikke nægtes, at det jo meget tit er den kraftigste Maade at gjøre en Maximes eller en Handlings Urigtighed indlysende paa, naar man viser dens Urimelighed, og Urimeligheden kan meget ofte være saa stor, eller af den Natur, at den kan opvække Latter.

Exempler ere forhadte; og jeg vil derfor tage Exemplet hos mig selv. For at vise, at vi i Grunden ingen Trykkesfrihed have at rose os af, har jeg i denne Afhandling netop stræbt at vise det Modsigende og Underlige i Regieringens Indbydelse til at paatale Misbrug. Mueligt var det nu, at denne Modsigelse og Underlighed kunde forekomme en eller anden saa stor, at den hos ham opvakte Latter; thi dette er virkelig hændtes mig med en af mine Venner, som læste dette Sted. Imidlertid var det dog ingentunde

min

min Hensigt her at vilde opvække Latter; denne Hensigt gif kun ud paa at vise Trykkefriheds Reskripterens Modsigelse, og dette troede jeg ikke at kunne gjøre paa en bedre og mere indlysende Maade, end ved at samle dem alle tilsammen i een Lov.

Og dette er da ogsaa et indlysende Exempel paa, hvor let man uden sin Hensigt eller Villie, kan vorder mistænkt eller beført for at have villet gjøre Regjeringen og dens Handlinger latterlige i sine Medborgeres Dine.

Og lige saa let, som man, imod sin Hensigt, kan blive beført for at vilde gjøre Regjeringen latterlig; ligesaa let kan man og imod sin Hensigt beføres for at vilde haane den. Jeg vil her igien laane Exemplet fra mig selv. For at vise Urimeligheden af den falske Hellighed, hvormed man saa gierne vil omgierde Constitution og Kongemagt, har jeg i nærværende Afhandling lignet denne Hellighed ved en Theater-Blorie, der hentede sin Glans fra Lamper og malede Lapper. Det kan ikke nægtes, at jo denne Lignelse ingenlunde forestiller Sagen, den skal betegne, i et hæderligt, men snarere i et foragteligt Lys. Min Hensigt var det dog den gang ikke, at jeg vilde haane Dingen; Grunden, hvorfor jeg anførte denne Lignelse, var blot æsthetisk; jeg troede, og Andre styrkede

med mig i denne Troe, at disse Billeder vare stærke og passende.

Min eget Hjerte er mig Borgen for, at det i denne hele Afhandling, ingenlunde har været min Hensigt, at gjøre Stat, Regjering eller Religion foragtelige eller latterlige; men det er mig ingenlunde Borgen for, at jo en eller anden udlært Conseqventsmager, af et eller andet Udtryk, der maaskee i Barme er sluppen mig af Pennen, kunde udlede den Hensigt, at jeg vilde gjøre det. Med hvilken Vengstelighed maatte ikke enhver, der vilde gribe Pennen, for at skrive om Stat, Religion o. s. v. veie ethvert Udtryk, isald foregivet Hensigt at vilde haane eller spotte Regjeringen o. s. v. skulde qualificere til Nertens Tiltale og borgerlig Straf; og vilde denne Vengstelighed ikke bevæge mangen duelig, og for dengode Sag tvrig Skribent til at tie, hvor han til Gavn for det Hele, ellers kunde og burde tale. Saa strengt man bør holde over, at paasee og straffe enhver virkelig Opsætighed og physisk Modstand mod Lovene og deres Organ; saa alvorligt man bør paa tale enhver Opfordring til Modstand og Oprør; saalidet bør man og hindre Borgerne i at gte deres Tanker om det Hele og dets Forvaltning. Enhver Indskrænkning i denne Frihed, er, som enhver Indskrænkning i de naturlige Friheder, der ikke er usorgbiigtængelig fornøden for at opnaae Statens Hensigt, Mod-

Modsigelse mod den almindelige Villie, og følgerigen uretmæssigt og despotisk Indgrib i dens Rettigheder.

Foragt og Latter ere Følelser, og Følelser have aldrig nogen vis bestemt og sikker Maalestof. Om Smag og Følelser — siger derfor et gammelt Ordsprog — maa man ikke strides. Saa let, siger Hume i sin Essay on Criticism, som det er at sige, om en Gienstand er latterlig, eller ikke, saa vanskeligt, om ikke aldeles umueligt, er det at bestemme en almindelig Charakter, efter hvilken dette Slags Gienstande kan stilles fra andre. Naar vi see en enkelt Gienstand, er det meget let at sige, om den er snar eller hæslig, stor eller liden; men skulde vi forsøge at fastsætte almindelige Regler, for at ordne Gienstande, efter disse deres Egenskaber i forskellige Classer, da vilde vi snart befinde os i Forlegenhed. Den Vanskelighed, at bestemme latterlige Gienstande ved en almindelig Charakter, bliver endnu forstørret ved en anden Omstændighed. Alle Mennesker blive ikke lige stærkt rørte af det latterlige; ja det selv samme Menneske er til een Tid meere oplagt til at lee, end til en anden Tid. Naar vi ere ret opvante, kan en Ting bevæge os til at udbryde i lystig Latter, som i et afvrigere Lune neppe vilde afvinge os et Smil. Vi maae derfor lade den Tanke fare, at danne os almindelige Regler, efter hvilke

„vi fuldkommen bestemt kunne adskille latterlige fra andre Gienstande.“

Hvo er uvidende om, at det ene Menneske ofte anseer en Ting for latterlig eller foragtelig, som det andet Menneske ikke anseer derfor? At der gives Mennesker, som ere tilbøielige til at optrage de alleruskeligste Ting for Spot; Mennesker, hvis Spot man skulde troe var Alvor, og atter Mennesker, hvis Alvor man skulde fristes til at optrage for Spot og Ironie? Hvo seer ikke af alt dette, at der i dette Tilfælde, ingen faste, bestemte, tydelige og almindeligt giældende Regler kan gives, til at afgjøre, om et Udtryk virkelig er haanende og spottende eller ikke?

Og faste, bestemte, tydelige og almindelig giældende Regler maae der endeligen kunne gives; en skarp, bestemt Grændse-Linie maae der kunne drages mellem haanende, spottende og andre Udtryk; hvis ikke al Trykkesfrihed, ved Despotismens Vælde og Juristernes Chikaner, Fordreininger og Consequentsmagerier, skal eluderes og gaae forloren. Grændser mellem Daddel over Constitutionen, den lovgivende, dømmende og fuldbyrdende Magts Handlinger, og direkte Opfordringer til fysisk Modstand; Grændserne mellem private og offentlige Handlinger, ere bestemt og tydeligt dragne. Men ikke saaledes Grændserne mellem Alvor, uskyldig Vittighed, Haan, Spot,

Spot, Verfskage. Disse Grændser kan ikke nøltagtig drages. Vil man derfor ikke tage igten med den ene Haand, hvad man bortgiver med den anden; vil man, at der, ikke blot i Mærket, men i Virkeligheden skal være Trykkefrihed, (og det bør man ville) saa kan denne Indskrænkning umuelig finde Sted.

Resultatet af alle disse vore Undersøgelser, saavel om Trykkefriheds-Lovens, som Skrifternes Materie og Form, bliver da altsaa uden Tvivl dette:

At det uden nogen Indskrænkning maae være tilladt at skrive om Alt; om Constitutionen; den lovgivende, dømmende og udøvende Magts Handlinger; om Religionen, om offentlige Embedsmænds og private Folks offentlige Handlinger, i hvad Form og paa hvad Maade man vil, saalænge man afholder sig fra direkte at opfordre sine Medborgere til med fysisk Magt at kuldkaste, eller forandre Constitutionen; at modsætte sig Regjeringens og de offentlige Autoriteters Handlinger; og saa længe man ikke blander sig i nogen privat Mands private Handlinger, eller huuslige Liv. Vilde man kalde direkte Opfordringer til fysisk Vold, oprørske Skrifter, og Angreb paa Folks private Liv og Charakter, Pasquiller; saa kunde Loven udtrykkes saaledes: Alt, Pasquiller og oprørske Skrifter

und

undtagne, maae være tilladt at trykkes. — Men da maae Loven ogsaa udtrykkelig tilføie Dispositionen.

Et Hovedspørgsmaal, som jeg allerede ovenfor har lovet at besvare, er der endnu tilbage: Taber Regjeringen ved en saa vidt udstrakt Skrivefrihed ikke sin nødvendige Anseelse? Maae man ikke befrygte, at denne, ved den idelige Daddel over dens Foretagender, skal synke saa meget i Mængdens Pine, at den ikke mere kan vedligeholde den, til Lovens Gaandhævelse nødvendige, Energie og Myndighed? Og hvad skal den, ifald sliig en Skrivefrihed skal finde Sted, da vel gjøre, for at bevare og betrygge denne sin nødvendige Myndighed og Anseelse?

Man har sagt, og det er for gandske kort siden atter gientaget, at Regjeringen maae have den offentlige Mening paa sin Side og understøttes af den; forstaaer man dette Udtryk rigtigt, saa har man uden Tvivl sagt sandt.

Det kommer her an paa, hvad man forstaaer ved det Udtryk offentlige Mening; forstaaer man ved denne offentlige Mening: Borgernes Overbeviisning, at Regjeringen har Kraft nok til at forstaae Lovens Afgørelse og Lydighed, og at man ikke ustraffet kan modsætte sig dem; saa er det unægteligt, at en saadan offentlig Mening er af yderste Vigtighed og

D

Ned

Nødvendighed i enhver Stat, hvis Regjeringen ikke skal blive til Spot, men være i Stand til at adrette det, hvorfor den er til. Men denne Mening beroer hverken paa Trykkefrihed eller Trykkevang, men allene paa den tilbørlige Grad af constituel Magt, som er givet Regjeringen i Hænderne; paa et aarvaagent og skarpt Politie, og en Justits, som uundgaelig, og uden Persons Anseelse, straffer enhver Misdættelse.

Forstaaer man derimod ved den offentlige Mening: den Overbeviisning, at Constitution, Regjering o. s. v. ere saa heilige, at ingen tør troe der findes Feil ved dem, og endnu mindre ytre det alleringeste om disse Feil, saa grunder en saadan offentlig Mening sig blot paa Fordom og Vankundighed, og maae derfor, som alt andet, der grunder sig paa Vankundighed og Fordom, ved Oplysningens Tilværelse falde bort. En saadan Mening har selv i den Tid, da Censuren med sit Jern-Scepter herskede over Videnskaberne's Rige, aldrig været almindelig; thi saa lidet man end den gang turde skrive, saa hørt man dog, og det vel saa hyppig som nu, idelige Randbemærker og Daddel over Regjeringens Handlemaade; og dersom den endelig den gang havde været almindelig, saa er det dog nu, da Stats-Sager og Stats-

For-

Forandringer ere bleve Dagens store Thema, umuligt at den længe kunde holde sig.

Forstaaer man endelig ved den offentlige Mening: en grundet, eller ugrundet Overbeviisning, at Constitutionen og Regjeringens Handlinger ere uforbederlige, eller saa vise og gode som man ønsker det, eller som de efter Omstændighederne kunne være *), saa kan det ikke nægtes, at jo en saadan offentlig Mening maae være enhver Regjering høist magtpaaliggende. Vel er det ikke sagt, at tilligemed denne Mening al borgerlig Orden, der holder Statsbaandet fast knyttet, ogsaa tillige skal gaae forloren. Frygt, Tvangsmidler, opmærksomt Politie, Energi hos Regjeringen, kan, som den mangesteds, hvor Regjeringen ingen Hægtelse og Tillid besidder, ogsaa virkelig giør, endnu vedligeholde Statsbygningen. Men saa sikker er Regjeringen dog aldrig, hvor den grunder sin Myndighed paa Frygt allene, som hvor den grunder den paa Tillid og Agtelse. Enhver god Regjering ønsker desuden vist altid, at den maae lydes af Kierlighed og med Lyst; og Kierlighed, Lyst til at adlyde kan aldrig være uden Tillid og Agtelse.

D 2

Fuld-

*) Uden Tvivl er dette ogsaa Biskop Hall's Mening, naar han paastaaer, at Regjeringen bør understøttes af den offentlige Mening.

Fuldkommen enig er jeg altsaa i dette Stykke med dem, der paaftaae, at Regjeringen bør understøttes af den offentlige Mening. Det Spørgsmaal er kun tilbage: ved hvilke Midler kan Regjeringen bringe den offentlige Mening paa sin Side; og ere Tvangsmidler, fiskefiske Tiltaler og borgerlige Straffe vel et Mittel til at udvirke dette, eller i det mindste til at hindre, at denne offentlige Mening ikke skal halde til den modsatte Side?

At Forbud, Tvangsløve o. s. v. der skulle hamme Borgernes naturlige Frihed til at ytre deres Tanker om Ting, hvortil de ere høilig berettigede, og som maae være dem alle høist vigtige, altid er et uretfærdigt, despotisk Indgreb i Menneskets naturlige Rettigheder, dem ingen Regjering uden højeste Nødvendighed, det er: uden at Statens Hensigt uomgængelig fordreer det, er berettiget til at indskrænke, troer jeg ikke behøver noget Beviis. Dog, dersom det endog var beviist, at Regjeringen var berettiget til dette Skridt; kunde den dog neppe vælge et mere hensigtsfærdigt Mittel, end netop fiskefiske Tiltaler og borgerlige Straffe, for at opnaae denne sin Hensigt.

Hensigten, hvorfor Regjeringen skulde gribe til disse haarde Midler, skulde dog ikke være personlig Hævnjærrighed. Af ingen kan man med mere Høie,
end

end af den højeste Regjering fordre: at den, efter den kronede Philosophs Marcus Antonius's gyldne Regel, skal opofre sine egne Lidenskaber for det almindelige Bedstes Skyld.

Hensigten maatte vel ikke være den, at bringe et Slør over virkelig urigtige og flette Fremgangsmaader, og saaledes at føre Nationen bag Lyset. Intet kan for en Regjering, der ærligt vil det Heles Vel, være anfælgere, end at blive gjort opmærksom paa virkelige Feil og Forslag til deres Afhjælpning.

Den eneste fornuftige Hensigt; den eneste Hensigt, en rebellig og ærkefar Regjering kunde være berømt, skulde være den, at hindre, at ikke den gode Bestyrelse skulde sættes i et falsk Lys; at derved Folkets Kierlighed, dets Tillid og Agtelse for den skulde svækkes, og saaledes Misforstaaelse, Had eller andre farlige Sindsgjæringer vorde opvakte; og er dette dens Hensigt, saa kan den, som jeg alt har sagt, intet mere hensigtsfærdigt Mittel vælge for at opnaae denne, end netop fiskefiske Tiltaler og Tvangsmidler. Vore egne Dages Historie afgiver os et indlysende Beviis for denne Paastands Rigtighed.

Regjeringens Hensigt er, at vrange Forstillinger, der kunde svække Folkets Tillid og Agtelse, ikke skulde udbredes. Og ved Confiskationer, fiskefiske Tiltaler og borgerlige Straffe, virker

den just lige imod denne Hensigt, til at de Skrifter, hvori disse Forestillinger indeholdes, faae den høieste Grad af Publicitet, og i hvor vigtige de endog kunne være i sig selv, den høieste Grad af Vigtighed. Stephanus høistubetydelige Piece var allerede nok for at bevise dette; og som det gik den, gik det ogsaa alle de Skrifter, mod hvilke fiskalsk Tiltale har fundet Sted; mod Heibergs Bise; mod Bøkkeren; mod Jerusalems Skoemager og den aristokratiske Caterghismus. Aldrig vare disse Skrifter blevene saa almindelig læste, aldrig havde de gjort saa udbredt en Opsigt; hvis man ikke havde ladet dem fiskalt tiltale.

Regjeringens Hensigt er at hindre, at hine vrangte Forestillinger skulle finde Troe blandt Folket; og just ved det, den stræber at undertrykke dem, synes den at røbe, at de fortjene Tilroee; hvor det falder nu mangen en paa den, i sig selv ikke saa urimelige, Sluening: at Regjeringen just griber til voldsomme Midler, for at undertrykke slige Skrifter, fordi den føler, at de indeholde Sandheder, som den ikke kan giendrive. Den som har en god Sag, ønsker aldrig sin Modstander paalagt Taugsched; han ønsker at hele Verden maae see og føle hans Grunde; et hvert Angreb, enhver ugrundet Beskyldning, tiener kun til at forhøje hans Triumf.

Re.

Regjeringens Hensigt er at forebygge, at disse Angreb ikke skulle berøve den Folkets Tillid og Kierlighed. Men det er gandske vist ikke den sikkerste Maade at erhverve sig Andres Kierlighed og Tillid, naar man paa sin Side, aabenbar røber Mangel paa giensidig Tillid og Kierlighed til dem. Tillid og Kierlighed kan umuelig bestaae, naar den ikke giengieldes paa samme Maade; Mistankelighed er Kierlighedens og Tillidens dødelige Gift; og naar Regjeringen ved Evangemidler stræber at undertrykke alle Skrifter, som ere den imod, synes den da ikke aabenbart at ytre sin Mangel paa Tillid til Folket? Synes den ikke at formode, at dette Folk dog let kunde sættes i Siæring, og ikke er saa sikkert at lide paa? Og kan vel denne Mistankelighed føde Tillid og Kierlighed hos Folket til den Regjering, som det aabenbart seer, mistroer det og tvivler om dets Nedelighed?

Regjeringen vil endelig hindre, at Misfor-
nøielse og farlig Siæring skal blive udbredt. Og just ved denne Fremgangsmaade gjør den, af blot Misforføiede, assagte Fiender, gjør varme Venner kolde, og udbreder af al Magt den Siæring, den dog vilde søge at dæmpe. Den politiske Mening er, som al anden Mening i Verden, sædvanlig deelt. Et Partie, isald det ogsaa kan kaldes Partie, forholde sig gandske neutralt. Kun bekymrede om egen umid-

D 4

del.

delbare Fordeel og Fornøielse, er det disse Mennesker ligemeget, om Staten staaer eller falder, naar kun deres Fordeel og Fornøielse ikke falder med. Foruden disse neutrals Folk, gives der endnu et, Regjeringen gunstige, og et, Regjeringen ugunstige Partie. Paa det første, fuldkomment neutrals Partie kan Skrifter, som indeholde Daddel over Regjeringen, slet intet, og altsaa heller intet for Regjeringen usordeelagtigt, Indtryk gjøre; paa det andet, Regjeringen saft hængivna, Partie ikke heller; med mindre nogle af det første Partie skulde vækkes af deres Slummer, og nogle af det andet Partie skulde bevæges til at troe, at de havde feilet, og begge derfor gaae over til det tredje, Regjeringen ugunstige, Partie. Dette tredje, Regjeringen allerede ugunstige, Partie var det da man frygter for, skulde ved Slige, med Daddel over Regjeringen opfyldte, Skrifter, end mere bestyrkes i deres, Regjeringen usordeelagtige, Stemmning, og som altsaa Regjeringen, ved at forfølge hine Skrifters Forfattere, skulde stramme til at holde sig rolige. Men er dette virkelig dens Hensigt, som det gandske vist maae være; saa er det ogsaa let at vise, at den i dette Stykke har gjort en urigtig Beregning. Virkninger af Slige Forfølgelser, er paa det første Partie slet ingen; paa den største Deel af det andet Partie, der bliver deres Mening troe, Skadeskjod

over

over at kunne triumfere over deres Medborgere, der til Uheld ere af andre politiske Meninger, og som desuagtet kunne være ligesaa gode, fredelige og rolige Borgere som de. *) Hos det tredje Partie, som egentlig var det man havde for Diet, vil Virkningen være gandske mod Hensigten. Enhver veed, med hvilken Lyst Menneskene henge ved deres politiske Meninger. Deres politiske Troe er hos dem forbunden med en Art af Sværmerie; og ethvert Sværmerie voxer, istedet for at aftage, ved Hinder og Forfølgelse. Istedet for stille Misshag med Regjeringsformen, der gierne kan bestaae med Rolighed, ja med Kierlighed til Regjeringen selv, opvækker man en rasende Forbitrelse; ja selv de af det andet Partie, som man dog burde søge at befæste, gaae ikke sjelden, just ved Forfølgelserne, over til det tredje

D 5

Part

*) Det er mueligt, at der kan gives Folk, som ere hoist misfornøiede med Regjeringsformen, og dog rolige Borgere; ja endog Regjerings sande Venner; Folk, der troe, at den indførte Constitution er seilfuld, og som derfor ønskede den forandret, men som desuagtet hade alle voldsomme Omvæltninger, og stedse opføre sig rolige, fordi de vide, at man skal adlyde den indførte autoriserede Regjering, endskøndt dens Form kan være feilende. Af disse politiske Kieftere gives der mange; og med disse har Staten, ligesaa lidet at gjøre, som med de theologiske, saalange de forholde sig som rolige Borgere. Der er ikke Meninger, men Handlinger, der ligge under Statens og Politiets Opsyn.

Partie; at see Magten anvendt mod sin Lige, er, naar ikke beskærfere Bevæggrunde, tagne af egen Sikkerhed, af Forbrydelsens Strafoverdighed o. s. v. holde Modvægt, altid ubehageligt, og opvækker inter fordeelagtigt Indtryk for Magthaveren; den Kias hed, en saadan forfulgt Forfatter ofte synes at vise, vækker mangen ung og frygt Vands Lignelyst; den Opfigt han gjør, hans Forsængelighed, Beundring over hans Mod, eller Medlidenskab med hans Skiebne, gjør at man interesserer sig for, og ynder Forfatteren; og dette leder, efter en psykologisk Lov, meget ofte til at ynde hans Sætninger. Gandste vist har dette, mere end man troer, været Tilfældet her i Danmark. Mangen blot Misfornøiet er bleven forbitret; mangen varm og ivrig Regjeringens Ven, der for dens vise Foranstaltninger, og Agt for Friheden, tilforn yndede den høilig, er ved disse Angreb paa Trykkefriheden, (der, endskjøndt de vel ikke vare Regjeringens umiddelbare Værk, dog tilregnedes Regjeringens Indflydelse,) bleven kold, om ikke yderlig opbragt, mod den. Nei! det er en evig urokkelig Sandhed, at Giæring i Folkets Meninger, politisk saavel som religiøs Sværmerie, kun kan standses, eller gøres uskadeligt ved Kulde og Kølighed. At ville standse Giæring ved voldsomme Midler, ved Evangselve og Straffe, er sikkertigen kun at gjøre det

Und

Unde værre; det er at ville slukke Ilden, ved at puste paa den; det er at udjage en mindre Diavel, ved at mane en større ind; at uddrive Dævelen ved Beelzebub, den øverste blandt Dævlene.

Erfaring viser alt for tydeligt, hvor lidet man ved voldsomme Midler, ved skikkelige Tiltaler og Straffe er i Stand til at naae den Hensigt, hvorfor man bruger dem. Neppe er et Angreb glemt, før man atter seer et nyt, som man enten, for ikke gandste at tilintetgøre alt Skin af Trykkefrihed, maae ignorere, og lade som man ikke veed, eller og paa nye forsølge skikkeligt. Dog, dersom det end var mueligt ved disse voldsomme Midler, gandste at standse alle offentlige Angreb; saa vilde man dog endnu sikkert handle hensigtsstridigt, gjøre det Unde værre! Det som jeg har erindret ved de theologiske, vilde ogsaa gandste vist skee ved de politiske Meningers Ytreelse. Man vilde i Samtaler stræbe at indhente det, man maatte forsømme i Skrifter; og disse Angreb, som ingen kunde modsætte sig, vare, som ethvert Angreb, der skeer i Mørket, altid de farligste. Overalt er Gemtsgjæringen, ligesom den physiske, skalden farlig der, hvor den ikke hindres fra at faae Lust. Man udsæer sin Misfornøielse, sin Ergrelse og Harne, og Hiertet bliver derved let, og Faren er forsvunden; først naar dette ikke kan skee, opvækker den Giæring,

der

der maae indsluttes i Hjertet, farlige Mystelser, hemmeligt Mag og Forbitrelse, som kan have de betydeligste Følger. Naar Vulkanen frit og ubehindret udbruder Flammestrømme og Røg igiennem sin Munding, er man næsten altid sikker for Jordskælv; opbygges derimod Svovl og brændbare Ting længe i dens Underste; er Materien indsluttet, og kan ikke faae Luft, da først rykker den Jordens Grundvolde, kuldkaster Stæder og store Palladser og begraver Tusinde under deres Ruiner.

Nei! den eneste hensigtsmæssige Maaede, at svække alle Angreb; at hævde sin Tillid og Agtelse, og derved forskaffe sig den offentlige Menings Medhold, er unægtelig den, som jeg allerede i min forrige Afhandling, for sex Aar siden, foreslog: *) at forsvare sig paa samme Maaede, og med samme Vaaben, man angribes med; offentlig at sætte Grunde, ikke blot mod Grunde, men mod Persiflage og Stiklerier selv. Den offentlige Mening kan ligesaaalidet som den private, tvinges med Magt; skal den bestyrkes eller forandres, saa maae dette nødvendig være Overbeviisningens og Fornuftens, ikke Magtens Værk. Ved Grunde allene, kan Grunde giendrives; ved Fornuft

og

*) Samme har ogsaa siden efter, Biskop Halle foreslaaet i sin Indberetning til det D. Cancellie.

og Grunde allene, det skæve i Persiflage og Spot fremstilles, og det optiske Blendværk tilintetgjøres. Først naar Folket seer, at alle, eller (thi hvo er det Menneske der ikke, helst i en saa vidtløftig og forviklet Sag, som Statsstyrelsen, imellem skulle feile) dog de vigtigste Indvendinger grundigt blive giendrevne; naar det lærer tilfulde at indsee, at Fornuft og Omfarg for det Heles Vel styrer Regjeringen i sine Foretagender; først da, vil dets Kierlighed og Tillid til denne Regjering ikke mere grunde sig paa Blendværk, men paa en fast og uoffelig Grundvold; først da vil Regjeringen med Sandhed have den hæderlige offentlige Mening paa sin Side.

Dort med den usle, vrang, despotiske Fordom, at Regjeringen, ved at forsvare sin Retsgangemaade offentlig, handler under sin Værdighed; hør med den til hine stæleløse, i Bankundighedens Mærke omtravende, med vanærende Stavelanker belæssede Nationer og deres Sultamer! For enhver adel og fornuftig Regjering; for enhver Regjering, der vil herske over Mennesker og frie Borgere, ikke over Tralle eller Slagterqvæg, ja ikke blot for enhver fornuftig Regjering, for ethvert fornuftigt Menneske, er det en høist uærdig Fordom, at den sande Storhed kan fornædres ved at forsvare sig. Gives der end i Verden Grunde saa usle, Folk af

saa

faa foragtelig en Charakter, at deres Angreb ikke for-
 tiene eller behøve at besvares: saa er dog, fornemmel-
 metlig hvad Regjeringen angaar, dette Tilfælde ikke
 saa hyppigt. Overalt er det ikke for den enkelte For-
 fatter, hvis Charakter og Grunde maaskee kunde være
 foragtelige nok; nei! det er for Nationen selv, for hvis
 Domsstoel denne enkelte Forfatter har besøgt, eller anklar-
 get Regjeringen, at den skal forsvare sig. Og Nationen,
 Regjeringens Commitent og Kilden til dens Magt og
 Vælde, bør Regjeringen vist ikke behandle med Foragt.

Dog, den kan ikke alene, uden i mindste Maade
 at vove sin virkelige eller indbildte Værdighed; men
 den bør tillige, og det er hellig Pligt for den, at
 forsvare sig selv og sine Handlinger for Nationens
 Tribunal, og der at gjøre rede for, hvorvidt dens
 Handlinger er Udtrykket af den almindelige Villie,
 og hvorledes dens Sager blive forvaltede. Man har
 indvendt, og det ikke uden Grund, imod den absolute
 monarkiske Forsamling, at der fra den højeste Regje-
 rings Side ingen Ansvarlighed og intet Regnskab
 fandt Sted. Denne Indvending kunde for største
 Delen høves, naar Regjeringen offentlig gjorde Regn-
 skab for sin Huusholdning og sine Handlinger, og
 offentlig forsvarede sig mod offentlige Beskyldninger.
 Constitutionens Væsen blev derved uforandret; Regje-
 ringen afsagde Regnskab; den var ansvarlig; men ikke
 for

for noget borgerligt, kun for Nationens, og Publici-
 tetens Tribunal.

Og hvorledes, siger man, skal de Regjeringer,
 Ministre, Collegier o. s. v., der ere sysselsatte
 med saa mangfoldige og vigtige Ting, faae Tid til-
 vers, til at indlade sig i saa vidtløftigt og uendeligt
 et Skriverie, som det, saa hyppige Angreb vilde
 forvolde dem?

Saa meget hyppige vilde, for det første, naar
 Regjeringen o. s. v. troelig opfyldte sin Pligt, og
 der ingen Fare var mere ved at paaanke dens Hand-
 linger, disse Angreb neppe blive. Lyst til at isemme
 Dagens Tone, Lyst til at gjøre Opsigt, Aetraae efter
 at vise en Slags Riakthed i at trodse Farer og vove
 noget, som enhver ikke tør vove, Aetraae efter at
 vinde sig Penge ved Skrifter, som just, fordi de ikke
 ere saa ganske sædvanlige, ere Farer underkastede, finde
 Afteak; disse ere gandske vist ofte de Grunde, der be-
 stemme Forfatteren til at gjøre Angreb paa Constitu-
 tion, Regjering o. s. v. Men saasnart den nærvæ-
 rende Dagens Tone forandredes, og den maae jo al-
 tid forandres; saasnart disse Angreb ikke vare noget
 saa overordentligt; saasnart der ingen Fare var for-
 bunden med dem; ingen Riakthed behøvedes for at
 gjøre dem, ingen fiskalske Tiltale gjorde dem navn-
 kundige; saa vilde ogsaa denne hele Klasse af Skri-
 berne

bentere mod Regjeringen, som maaskee ikke endda op
saa liden, af sig selv høre op. Kun den Skribent, i
hvis Varm roen Patriotisme luede, kun den, der
troede, at han ved at skrive, kunde gavne det Almin-
delige, gjøre opmærksom paa Misbrug, eller Forslag
til deres Afhjælpning; kun den, der virkelig havde,
eller dog troede at have noget at besvære sig over,
vilde da søge sin Tilflugt til Nationens og Publicite-
tens Tribunal.

Regjeringen, Ministre, Collegier o. s. v. behø-
vede for det andet ikke heller selv at skrive. I En-
gelland og Frankrig, især det første Sted, gjøre de
det stelden, men holde til den Ende frivillige, eller
betalte ministerielle Skribentere. Enhvert Collegium,
eller flere forenede Collegier, kunde lønne duelige, op-
lyste, Kærpsindige og sagkundige Mænd; Mænd, der
med sund Dømmekraft og Sagkundskab, forenede et
lyst, populært og moderat Foredrag; og disse behø-
vede de blot at gaae til haande med de fornødne Op-
lysninger; Lønningen, der udfordredes til at betale
disse Regjeringens Advokater, vilde neppe være over-
ordentlig stor, og var en Udgiør, om hvilken man
gandske vist ikke kunde sige, at den var til ingen
Nytt. Ingen fornuftig Regjering, der betænkte,
hvor stor den Fordeel var, disse Embedsmænd kunde
forskaffe den, og hvormeget de vilde bidrage til at

besætte dens sande Agtelse, skulde tage i Betænkning,
at forsøge Udgiørs Listen med denne Post, der ikke
allene sigtede til dens personlige, men til hele Statens
Gavn. Skulde det endog ikke være umuligt paa anden
Maade, saa vilde den gandske vist hellere indskrænke et
eller andet, der kun kan henføres til Regjeringens
Glands og Luxus, et eller flere glimrende, vel be-
talte, og for Staten kun lidet eller intet gavnlige Hof-
Embeder, for derved at erhverve sig det, som i dens
Dine maatte være langt vigtigere: Statsborgernes
Tillid og Kierlighed.

Og nu har jeg kun et Par Ord at tilføie over
Maaden, paa hvilken Regjeringen skulde forsvare
eller lade forsvare sit Forhold.

Det første er, at Regjeringen fremfor alt be-
sittede sig paa, at dens Agenter førte et moderat og
anstændigt Sprog; ikke allene sommer dette Sprog
sig bedst for enhver fornuftig, sindig og ædelrænkende
Mænd, og kommer selvfølgelig ogsaa bedst overeens med
Regjeringens Værdighed, der taler, og med Natio-
nens, den taler til; men det er ogsaa meest overeens-
stemmende med Regjeringens Hensigt, at besætte sig
i Nationens gode Mening. Man vil altid see at
denne; at i det mindste de fornuftigste og bedste Mæn-
nesker iblandt den, hælde til dens Side, der frem-
bringer vægtige Grunde med Anstændighed og Kold-

blodighed; ligesom paa den anden Side, Grovheder, Skældeord og gammel Strands Vittigheder nødvendig maae fornærme ethvert Menneske af Smag og Følelse. Onskeligt var det ogsaa, og intet kunde bedre sømme Regieringen og dens Agenter, end om de i dette Stykke kunde give Tonen an, og ved deres Exempel engang bidrage til, at fortrænge den ubehøvede, fornærmende og barbariske Stridsmethode, som, til Skam for Nationen og dens Skribenter, fortrinlig har hævdet sig i vore Stridskrifter. Maatte man dog engang lære at indsee, hvad der dog virkelig ikke koster saa megen Vanfærlighed, at en saadan Fremgangsmaade altid er høist uærdig, høist upassende for ethvert Menneske, der vil gjøre Fordring paa Nædens dannelse; at Sandheden har en hoi, en streng og alvorlig Karakter, og at det ligesaa lidet passer sig til dens Værdighed, at spille den nedste Kammertærnets Rolle, der vil indsmigre sig hos sit naadige Herskab, som at paatage den stæiende Poissards Person, der kaster omkring sig med Skældeord og Pöbel-Vittigheder.

Fremfor alt maae disse Regieringens Talsmand vogte sig for at træde i Schirachs, Hofmans og Foltkevennens Fodspor; ikke forsvare blind Lydighed, helligt Mærke, Regentenes Forgudelse; ikke nægte soleklare, og i vor Tidsalder saa temmelig afgjorte Sandheder; ikke nægte, at Regieringen er til for

Men,

Menneskenes, ikke Menneskene for Regieringens Skyld; at Mennesket aldrig kan blive noget dødeligt Menneskes eller Menneskesamfundets Eiendom; at Regieringen kun er Lovens Organ, og at disse bør udtrykke den almindelige Vilje; at enhver Frihed, som ikke direkte strider mod Stats-Samfundets Hensigt, bør hævedes, og at ethvert Angreb paa den, er Forbrydelse mod Menneskeslægtenes Rettigheder; at Adelsstand og Adelskab*) er Daarskab, og at enhver Ulykke, der ikke reiser sig af sand Nødvendighed, det er: som ikke har sin Kilde i Naturen selv, i Eiendoms-Rettens Hellighed, eller Statens umiddelbare Hensigt, er et Onde, som man bør vogte sig for at indføre, og naar det er indført, med Klogskab bør søge at have; at Regieringen og dens Embedsmænd Skyldte Borgerne Regnskab og Ansvar; at Constitution og gamle Love ikke just ere hellige, fordi de ere gamle og overleverede fra Forfædrene, og at Kilden til al Ret maae søges noget dybere og andensteds, end blot i trykte eller skrevne positive Love; o. s. v. Glore de ikke dette; saa vil gandske vist deres Forsvar gerne lidet eller intet. Naar man vil spænde Buen for høit, brister den; og naar man vil overdrive Sagen, glør man

P 2

den

*) Et her tales om Adelskab som Abstractum, behøves vel neppe at siges.

den, som oftest, urimelig eller latterlig. Vil disse Regjeringens Talsmand træde i Schirachs, Hofmans eller Folkevennens Fodspor, saa kan de og gjøre sig Regning paa Schirachs, Hofmans og Folkevennens Skiæbne: almindelig Foragt og Beskæmmelse.

Man har i Engelland ministerielle og Oppositions-Blade, Blade hvis Hensigt gaar ud paa, enten at forsvare, eller at dable alt hvad Regjeringen og Ministerium foretager sig. Denne Fremgangsmaade er neppe den rigtigste; naar man alt i Forveien veed, at en Forfatter sætter sig ned med den Hensigt, at finde alt hvad Regjeringen udøver, enten rosværdigt, eller dadleværdigt; saa har man allerede en meget grundet Fordom mod ham, at han ikke ærligt, ikke for dens egen Skyld vil søge Sandheden, men at han kun vil søge den, for saavidt den kan tiene til et Middel for hans Hovedhensigt. Selv, dersom man endog kunde fritage ham fra den Mistanke, at skrive mod bedre Overbeviisning; maatte man dog altid formode, at Hjertet vilde spille ham det samme Puds, det har spillet saa mangfoldige lærde, klystige og ærlige Mand i alle Religioner, som med det indvillige Puske: at finde deres egen Religion sand, og alle øvrige falske, have sat sig ved Skriverpulten, og som ogsaa alle, saa diametriske modsatte end deres Religioner vare, lykkelig have troet at finde hvad deres

Hier

Hierte anskede. Overalt vilde, naar det alt forud var bestemt, af hvilket erklæret Partie Skribenten var, for det næste kun ogsaa hans eget Partie læse ham. Man veed jo, at Aristokrater og Demokrater, Neologer og Palæologer som oftest kun læse de Skrifter, der tiene til at bestyrke dem i deres Yndlingsmeninger, og lade alle øvrige, som vil forstyrre dem i disse Meninger, ulæse. At rokke ved deres Yndlingsmeninger, er at røre ved deres Diæsteen; uden Misforstaaelse og Uergrelse kan de ikke see paa, at denne bliver angreben, og for at spare sig selv denne Misforstaaelse og Uergrelse, lade de alle Skrifter, hvort de kunne formode slige Angreb, reent ulæse. Dette er da ogsaa en nye Grund, hvorfor Regjeringens Talsmand maae beslitte sig paa Moderation i Udtrykke og Ytringer; gjøre de ikke dette, stræbe de ikke saa meget mueligt, at nærme sig Mod-Partiet; saa vil deres Forsvar enten slet ikke blive læst, eller dog kun læst med Forbittrelse af det Partie, som de dog ved disse deres Skrifter egentlig skulde søge at overbevise.

Vedre derfor at indrykke deres Forsvar i Magaziner og periodiske Skrifter, hvor Oppositions- og Ministerial-Partie, Regjeringens Dadlere og Forsvarere, isæng iblandt hverandre, indrykkede deres Afhandlinger. At anlægge et saadant Magazin, hvori enhver, der havde noget at indvende, enten imod Re-

P 3

gie

gieringens eller Embedsmændenes Forhold, uden Betaling kunde faae sin Opsats indført, og hvor Regjeringens Talsmand, og Embedsmændene ligesledes fremsatte deres Forsvar, vilde, naar først en lovmæssig og lovfast Trykkefrihed var anordnet, maaskee ikke være en slet Spekulation for en Forlagger. I vore politiske Dage, og overhovedet, saalange Almeenaad og Omsorg for det Almindeliges Vel endnu ikke var reent uddød hos Nationen, vilde et saadant Magazin vel ikke faaes Uffæetning. Skulde dette imidlertid blive Tilfælde, som det neppe vil, saa maatte Regjeringen hellere bidrage til dets Understøttelse, end lade en Indretning, der var den selv og Staten saa vigtig, gaae forloren.

Først da, naar enhver saaledes uden Frygt og Fare, havde Frihed til at uttre sit Misshag, ligesaa vel som sit Velbehag over Regjeringens Handlinger, kunde det være mueligt, at den blev tilfulde underrettet om Nationens sande Mening om dens Bestyrelse; en Ting, den aldrig kan faae at vide, saalange kun Emigreren og Portaleren, men ikke Daglejen, har frit Forlov at tale og skrive; og naar den i et moderat Sprog, aabenhjertet og overensstemmende med sin og Folkets sande Værdighed, aflagde Regjerkab for sin Forvaltning, og forsvarede sig mod ugrundede Beskyldninger, vilde det være mueligt at omstemme selv

Fol-

Folkets ugunstige Mening til sin Fordeel, og befæste den gunstige. Og da vilde gandske vist ethvert usertient, ethvert grovt og ondskabsfuldt Angreb paa den, møde den Foragt og Misshag, det fortiente. Isteden for at afdrage Folket, vilde sige Angreb meget mere riene til at drage alle gode og fornuftige Mennesker, og alle dem, for hvilke disse angive Tonen, over paa Regjeringens Side. Mig i det mindste, er endnu ikke det Tilfælde bekjendt, hvor Publikum, eller dog den største Deel af det, har havt to Meninger, naar et Angreb paa private Personer virkelig var ondskabsfuldt og ugrundet; temmelig almindelig har den ondskabsfulde Angriber mødt sine Gjerningers velfortiente og naturlige Straf: almindelig Affhye og Foragt.

Uarsagen, hvorfor dette ikke altid er indtruffen ved Angreb paa Regjeringen, er ikke vanskelig at undersøge, og tildeels allerede berørt af mig. Den største Deel af Menneskene søler et Slags Fornøielse, i at see den Mægtige, som der er et Slags Fare ved at angribe, paa en eller anden Maade ydmyget; denne Fornøielse, blandet med Beundring for Angriberens Riikhed, eller Medlidenskab med hans Skjæbne, forblinder ofte Dinene, saa de ikke kunne see det Urigtige, eller Ondskabsfulde, der maaskee laae i Angrebet selv. Saasnart der ingen Fare var ved at angribe,

P 4

ingen

ingen Straf at befrygte, vilde Narfagen, og, efter en bekendt uomstødelig Regel, tilligemed Narfagen, ogsaa Virkningen falde bort.

Og hermed vil jeg da slutte disse mine Undersøgelser over Trykkefrihedens Love. Mit eget Hierte siger mig, at det ikke er Ondskab; ikke Lyst til at haane Regteringen, og endnu langt mindre Lyst til at fremme vild Oprørs Aand og Tøileløshed, der i disse Undersøgelser have styret min Pen. Ligesaa langt fra den krybende Feighed, der ikke tør dadle, uden strax at øse med Nøgelsesfarvet, som fra den vilde Grovhed, der ikke kan dadle, uden at skælde; har jeg frimodig og uden Sky fremsat mit Hiertes fulde Mening: alt hvad jeg troede det burde og gavne at siges. Men ingensteds har jeg opfordret til voldsom Modførtelse imod de i vort Land, eller i noget Land af Verden fastsatte Autoriteter. Uafhæret har jeg blottet de Feil, jeg troede at finde i vort Lands Constitution; thi hvad nytter det at ville skule en Skade, som maaskee kunde læges, men ikke skules; men jeg har ikke opfordret til, med Magt at kuld-kaste eller forandre den; meget mere har jeg i denne min Afhandling gjort Forslag til disse Feils volige Afhjælpning; saa tvrig jeg har talt for Borger- og Skrivefrihed, ligesaa tvrig har jeg og talt for Orden

og

og Nolighed; min egen Samvittighed frikender mig i dette Stykke gandske og aldeles.

Om jeg imidlertid, tillige med denne min Samvittigheds Frikendelse, ogsaa kan gjøre mig sikker Regning paa de borgerlige Domstoles Frikendelse? Dette er et Spørgsmaal, som hverken jeg, eller nogen anden, der afgiver sig med offentlige Sagers Undersøgelse, efter Lovenes og Domstolenes nærværende Forsatning, med Visshed kan besvare. Nok, mere end nok er her til at falde mig, isald dette mit Skrift skal bedømmes efter de Love og Forordninger, som før Trykkefriheds-Reskripterens Bekendtgjørelse, stode ved Magt; mere end nok, isald det efter disse Reskripter selv skal vare skafværdigt, at skrive mod allerede giældende Love og Indretninger.

Dog, derpaa maae jeg, derpaa maae enhver, som i trykte Skrifter vil paatale Misbrug, belave sig; ja, paa endnu mere end dette maae han, hvis han virkelig gaaer til Værks med Sindighed og Overlag, belave sig. Mueligt var det, skøndt jeg vil ikke haabe rimeligt, at disse mine frimodige Betragtninger havde det Vanheld, at mishage en eller anden mægtig Mand; mueligt, at denne mægtige Mand kunde have virksom Indflydelse paa min udvortes Lykke; mueligt, at jeg altsaa, endskøndt jeg undgik de borgerlige Domstoles Tiltaal, dog kunde blive for-

damt til at henfide, ja maaskee at ende mine Dage i et Embede, hvis hoistmaadelige Indkomster kun kummerligen kan ernære mig og min Familie. Dog ogsaa paa dette Offer, ifald det skulde fordres, har jeg beløvet mig. Sandheden og Fædrenelandet have Her til at fordre endnu langt større Offere.

Tilleg.

Reskript. 14 Sept. 1770.

„Da det er saavel skadeligt for Sandheds upartiske
 „Undersøgning, som og hinderligt i at oplyse de ældre
 „Tiders Vildfarelser og Fordomme, naar redeligst-
 „dede og nidkiære Patrioter skulde, formedelst Per-
 „sons Anseelse, Besætninger, eller forudsatte Me-
 „ninger, straffes fra eller forhindres at skrive frit,
 „efter deres Indsigt, Samvittrighed og Overbeviis-
 „ning, samt at angribe Misbruge og lægge Fordomme
 „for Dagen: saa tillades i Kongens Riger og Lande
 „i Almindelighed en uindskrænket Frihed for
 „Bogtrykkerierne saaledes: at ingen efterdags
 „skal være pligtig eller forbunden til at lade sine Bø-
 „ger og Skrifter, som han vil overgive til Trykken,
 „underkaste den hidtil anordnede Censur og Approba-
 „tion, eller til den Ende at indlevere samme til at
 „gigienntemses af dem, som sig Forretning hidtil har
 „været overdraget.

Reskript. 7 Octobr. 1771.

„Da ilbestude og straffe Mennesker deraf toge
 „Anledning, i Trykken at udgive nogle fornærmelige
 „og forærgelige Skrifter, blev dette Reskript indskræn-
 „ket saaledes: at den derved bevilgede Trykke-Frihed
 ikke

„ikke maae misbruges, til derved at overtræde
 „andre borgerlige Love, hvorfor og alle In-
 „jurier, Pasquiller og oprørske Skrifter frem-
 „deles, ligesom forhen skal være underkastede den der-
 „for satte Straf. Omendskiøndt al Censur er ophævet,
 „saa skal dog enhver Autor, som skriver noget, være
 „ansvarlig for, at saadant ikke strider imod de
 „nu værende Love og Forordninger. Det maae
 „ikke være nogen Bogtrykker tilladt, at trykke nogen
 „Bog eller Skrift, hvortil han ikke veed Autor,
 „da han derfor skal staae til Ansvar, naar han ikke
 „kan angive Autor, til hvilken Ende og ingen Bog
 „maae trykkes, hvorpaa ikke staaer Autors eller Bog-
 „trykkerens Navn. „

Reskript. 20 Octobr. 1773.

„Efter som der ofte bleve, saavel i Adresse-Con-
 „toirets Efterretninger som de trykte Aviser og andre
 „Ugeblade, indførte saadanne Bekjendtgjørelser og Ef-
 „terretninger, som ikke allene i slige Tidender ei bør
 „have Sted, men endog de fleste Tider vøbe enten
 „Autors slette Tænkemaade og onde Hensigt, eller
 „og hans Uvidenhed og liden eller slet ingen Indsigt i
 „de Ting, der skrives om; saa, til sligt at fore-
 „komme, befales hermed Politimesteren alvorlig at
 „betyde og tilkiendegive Udgiiverne af Adresse-Con-
 „toirets Efterretninger og Aviserne, samt andre Uge-
 bla-

„blade udi Bors Riibenhavn, at de aldeles ikke maae
 „understaae sig derudi i Almindelighed at indføre no-
 „get, som ikke i slige Tidender har Sted, eller
 „stemmer overens med de derpaa giene Privilegier,
 „og især ikke at indføre noget, som enten angaaer
 „Staten og Regjeringen, almindelige Foranstaltnin-
 „ger, eller andre Strids-Skrifter, især hvor Per-
 „soner derved angribes, ei heller Dyrerogter, eller
 „andre opdigrede Fortællinger, som indeholde noget
 „fornærmeligt, eller uanstændigt, med videre deslige,
 „da, i vidrig Fald, den, som udgiver Aviser
 „eller andre Ugeblade, derfor selv skal staae til
 „Ansvar, og Straf af Politimesteren dicteres en
 „Mulet af 50 Rdlr. til 200 Rdlr. efter Forseel-
 „sens Beskaffenhed, hvilken Mulet strax, uden vi-
 „dere Appel skal betales, eller og Vedkommende i
 „Mangel af Betaling, skal affone samme efter For-
 „ordningen af 6te December 1743. „

I følge nogle Herlærdes Fortolkning, skulde Meningen
 af dette Reskript være følgende: Politimesteren har kun
 Tilladelse at idømme en Mulet fra 50 til 200 Rd., uden
 Appel, men han var derfor ligesulde besejret at tilkiende
 den Skyldige en høiere Straf, isald han skulde synes at
 have fortient den, dog med den Forskiel, at den Skyld-
 dige i det sidste Tilfælde, naar Straffen oversteeg 200 Rd.
 havde Tilladelse til at appellere, hvilket han i det
 første

første Tilfælde ikke havde. Enhver domme selv. Mig forekommer denne Meening ikke at ligge i Ordene; det lader ligesom Lovgiveren ikke blot har villet bestemme Grændserne, hvorvidt Politimesteren uden Appel, men meget mere Grændserne, hvorvidt han i alle Tilfælde turde gaae. I Reskriptet selv findes ikke den ringeste Grund til at formode andet. Tværtimod, ligesom 50 Rdlr. aabenbar er den ringeste terminus a quo, under hvilken, skulde det, naar man vil slutte analogisk, ogsaa synes at 200 Rdlr. var den høieste terminus ad quem, over hvilken han ikke turde vove sig. Den Indvending, at en Straf af 200 Rdlr. vilde være alt for liden for de høieste Skribenter-Forbrydelser, er heller ikke saa afgjørende som man troer; man vidste paa den Tid Reskriptet blev givet, Udveie, som man nu, til Væge for vor Regjering, i mere end et Decennium ikke har betient sig af. En Cabinets-Ordre, hvorved man tilkiendte den Skuldige en høiere Straf, end den, Loven havde bestemt ham, var et Middel, som man altid havde ved Haanden, og som man ogsaa i andre Tilfælde har betient sig af. Nu, da disse Cabinets Ordre, tilligemed deres Beslægtede Lettres de cachet, er gaaet af Moden her i Danmark, maae Lovene selv indrettes bestemtere. Vel erklarer Reskriptet af 4 Dec. 1790, den af mig forkastede Forsolkning for rigtig; men hvor det kom-

mer

mer an paa at bestemme Meningen af en giver, ophævet eller ikke ophævet Lov, der har Lovgiveren, helst, naar han ikke selv har conciperet Loven, som Lovgiver ingen Stemme. Lovfortolkeren er her den eneste competente Dommer, og han maae dømme, ikke efter borgerlige, men efter hermeneutiske Love. Cæsar non est supra Grammaticos.

Reskript. 4de Decbr. 1790.

„Kongen har tilladt Trykkefrihed i sine Riger i det velgjørende Hjemærke, at Kundskab desto mere kunde udbredes, og har affasset Censuren, paa det at enhver god og opløst Mand ikke derved skulde hindres fra, med Frimodighed og Redelighed, offentlig at fremsætte sin Mening om hvad han, efter sin bedste Indsigt, troede at kunne bidrage til at fremme det almindelige Bedste, der er en saa vigtig Gjenstand for Ham, som Konge og Landsfader; men Han seer med Misbehag, at nogle ildefindede Personer misbruge denne Frihed, til at haane de offentlige Foranstaltninger, og angribe agtbare Medborgeres Værd, uden at de tør være deres Navne bekendte, naar enten de Fornærmede eller Embedsmændene, der ere satte til at overholde Orden og Sædelighed, kræve dem til Regnskab for saadanne strafværdige Handlinger. Retferdighed opfordrer da Kongen til, at sætte Grændser for denne

„Stræke

„Frakthed, og at betrygge enhver af Hans Undersaa-
 „teres gode Navn og Rygte, under Lovens Be-
 „skermelse.

„I at handthæve og beskytte den ved Reskr. 14
 „Sept. 1770 indførte Trykkefrihed, vil Kongen her-
 „ved paa det alvorligste have igientaget og skær-
 „pet Reskr. 7 Oct. 1771, som forbyder at mis-
 „bruge denne Frihed til de borgelige Loves
 „Overtrædelse, og undertaster saavel deilige Skrif-
 „ters Forfattere, som Bogtrykkerne, naar disse ej
 „kunne angive hine, Lovens Straf. Og da saadanne
 „Misbruge for en Deel skal have sin Grund i en urig-
 „tig Forrolning af Reskript. 20 Oct. 1773, som
 „befaler, at naar der i Ugeskrifter eller andre offent-
 „lige Blade findes anført noget fornærmeligt eller uan-
 „stændigt, skal Politimester derfor dømme deilige
 „Skrifters Udgiver i Bøder fra 50 til 200 Rdlr.,
 „uden Appel; hvoraf nogle haver draget den Slut-
 „ning, at saadanne Forbrydelser, uden Hensigt til
 „deres Grad, altid kunde forsones med den foransførte
 „Penge-Straf; saa erklærer Kongen herved, at saa-
 „dan Udtydning ikke skal have Sted, men at alle Sa-
 „ger, som reise sig af Trykkefrihedens Misbrug, her-
 „efter bør forfølges ved de almindelige Retter, og
 „de Skyldige, i Overeensstemmelse med Reskript
 „7 Oct. 1771, dømmes efter Lovens Forskrift. I
 „Øvrigt.

„Øvrigt hæver Politimesteren, naar han anseer no-
 „get Skrift at være saa fornærmeligt eller strafværdigt,
 „at det kunde blive Gienstand for Justits-Beisnens
 „Opmærksomhed, ufortøvet at indsende samme til
 „der danske Cancellie, som da, naar offentlig Afs-
 „tale finder Sted, derom fører den fornødne For-
 „sigtning; til hvilken Ende Bogtrykkerne skal være
 „pligtige at levere Politimesteren et Exemplar af
 „hvert trykt Skrift, som uden Forfatterens Navn
 „bliver udgivet. I øvrigt har Kongen anbefaleet
 „Dommene, naar private Mænd klage over at være
 „fornærmede ved saadanne Skrifter, da at sikkre de-
 „res Medborgeres Rygte imod ubeslædede Angreb,
 „ved at dømme de Skyldige efter Lovens Streng-
 „hed.”

Hensigten af dette Reskript, at hæve Trykkes ri-
 heden og tillige at sætte Grændser for dens Misbrug,
 er umiskendelig, kun Skade, at denne gode Hensigt
 bliver hindret ved nogle formale Ufuldkommenheder
 hos Loven selv; Skade, at ikke blot den anden, men selv
 den gode Forfatter, formædelst disse Ufuldkommenhe-
 der, maae afskrækkes fra at betiæne sig af den forundte
 Frihed, hvis hans Skiebne maafee ikke skal blive
 et Offer for Dommernes Lure, hvilket er hver Lovgiv-
 vers Pligt at forebygge.

Ubestemt er, som jeg haaber at have beviist, det
 Udtryk haane. Ubestemt er ogsaa det Udtryk at an-
 gis

gribe agtbare Borgeres Vre, saa længe det endnu ikke er bestemt, hvad der udfordres til Angreb paa disse Borgeres Vre. Saa meget som jeg ogsaa for min egen Person hader og affkyer ethvert pøbelagtigt, uhøfligt og ondskabsfuldt Angreb paa offentlige Foranstaltninger og enkelte Personer; saa meget frygter jeg paa den anden Side, at disse ubestemte Udtryk maatte give den uvidende, og endnu mere den snedige Dommer, mod hvis Indgrib i vore Rettigheder Loven dog ogsaa bør betrygge os, Anledning til at eludere al Trykkefrihed, og tilintetgjøre dens velgørende Virkninger.

Dog dette tilfødesat; hvad Frihed kan der vel blive tilovers, naar Reskriptet af 7 October 1771 ved dette sidste Reskript paa det alvorligste bliver igientaget og indskræppet? Alt hvad jeg i Anledning af dette første Reskript har erindret, maae da ogsaa i sin fulde Udstrækning gælde om det sidste. Endnu tør man, ligesaa lidt som da, overtræde andre borgerlige Love, det er at sige: de ældre Love om Forfatterne. Er det første Reskript alvorligst igientaget og indskræppet ved det sidste, saa staaer alle disse Clausuler, ved hvilke tillige, som jeg troer at have viist, al Trykkefrihed maae falde, endnu i deres fulde forrige Kraft.

Om

Om altsaa Skribenterne ved dette Reskript virkelig har erholdt flere eller færre Fordele, end ved Reskriptet af 20 Oct. 1773, det er et Spørgsmaal, der gandske hænger af den Fortolkning, som man finder for godt at gjøre over dette sidste.

Det skulde imidlertid meget smerte mig, isald man maaskæ vilde ansee denne Daddel over Loven, som en Daddel over de agtværdige Mænd, der have foreslaaet og conciperet den. Sandhed og Overbeviining maae hos den redelige og upartiske Forfatter gaae frem for alt; men den redelige og upartiske Forfatter maae ogsaa gandske vist være billig. Den Horaces Regel, som vel egentlig kun angaaer Forfatteren, vil han ikke glemme at anvende i nærværende Tilfælde:

Ubi plurima nitent, non ego paucis

Offendar maculis, quas — — —

Humana parum cavit natura.

Han vil ikke troe, at nogle saa Pletter kan udslukke den Glands, en Mand, ved flere rosværdige Handlinger har forhvervet sig; vil indsee at det er Menneskeheden, selv de største, de vise og bedste Menneskers Lod, stundom at feile; og at det i de fleste Tilfælde, helst i en Sag af saa udbredt og ofte saa forviklet Omfang, som Lovgivningen og Statsbestyrelsen, er meget lettere at opdage Feil end at undgaae dem. Den Egebrands, med hvilken den upartiske

. 2

Efter,

Efterverden engang vil omslynge Kronprindsens, Drenstørffs, og enhver for sand Borgerfrihed og Borgervel virkende Patriots Duster, vil ikke desto mindre evig grønnes, om man endog ved nøjere Eftergrundfning skulde finde et og andet Blad at være visnet.

Danske Lovs 2 B. 21 Cap. 2 Art.

„Ingen maae lade trykke i Riger, eller andensteds, noget Skrift, Kongens Høihed, Regieringen eller Politien angaaende, med mindre det af demnem bliver igiennemseet, som Kongen dertil forordner. Hvo herimod gjør, straffes efter Sagens Beskaffenhed.

Danske Lovs 2 B. 21 Cap. 3 Art.

„Ingen Danske Bøger, som uden Kongens Riger ere trykte, maa af Ind- eller Udlandisk i Riger indføres eller forhandles; ei heller maa nogle Bøger i Tydsk Sprog, som handle om stemmed Religion, eller andet, som nogen Tvistighed eller Scrupel i den usforandrede Augsburgiske Confessions Troe og Religion kunde eragtes at forarsage, uden Kongens sær Tilladelse, i Kongens Riger og Lande indføres, sælges, eller falholdes. Hvo herimod gjør, have forbrudt samme Bøger, saa vel, som hvis han haver

„med at fæse, og desforuden straffes som den, der Kongens Lov ikke tilbørligen haver villet have i Agt.“

Danske Lovs 2 B. 21 Cap. 4 Art.

„Skulle og nogle Bøger i Kongens Riger og Lande trykkes, eller der trykte indføres, som kunde have Udseende til nogen Oprør, eller imod Kongens Høihed, eller anden Ulempe forarsage, da bør ikke allene Personerne, som saadanne trykke, eller indføre, i højeste Maader at straffes, men og Bøgerne ved Bodelen offentlig paa Jlden kastes og opbrændes.“

Danske Lovs 6 B. 21 Cap. 8 Art.

„Overbevises nogen at have skrevet, eller opslaget Skandskrifter og Patquiller paa ærlige Folk, og haver ikke været sit Navn bekiendt, da bør han at miste sin Ære, og gaae i Jern sin Livs Tid paa Holmen, eller andensteds; Er det paa Dyrigheden, miste sin Hals.“

Vel angaar de tvende første Lovsteder ikke umiddelbar Forfatterne, men man kan dog af dem indsee, hvorledes Lovgiveren har anseet Forfatternes Forbrydelser; paa den Tid da Censuren endnu stod i sin

fulde Kraft, kunde intet, der stred mod den herskende Religion, den gjældende Lov o. s. v. offentlig trykkes i Landet. Vilde Forfatteren vove at skrive slikt, saa maatte det enten trykkes hemmeligt i Landet, eller udenlands, og siden indføres.

Efterskrift.

„Et god Børger maae ogsaa stræbe at efterleve Lovens Bøge
 „saa. Er der ingen Trykkesfrihed i Danmark; er det her
 „ikke tilladt at sige noget imod gjældende Love og Anordning
 „er; hvorfor, kunde man spørge, har da Forfatteren af
 „nævnte Afhandling tilladt sig at gøre et Skridt, som er
 „stridigt imod Loven, og bør Regjeringen, der er den fuldbør-
 „dende Magt, efter hans egne Grundsetninger, da ikke straffe
 „deene hans Overtrædelse?“ Ibsandt det meget, der kunde
 „svares, vil Forfatteren blot erindre hvad han troer at have
 „bevist, at Lovene om Skribenterne ere modsigende; at man
 „umuligt paa eensgang kan efterleve tvende modsigende Love; og
 „at man i dette Tilfælde bør efterleve den af disse modsigende
 „Love, som er den retfærdigste, det er den, som bedst kommer
 „overens med den almindelige Ret, det høies Vel, og den
 „Pligt, man skylder Sandheden og Staten. Saaet ved sin Ind-
 „bydelse, som ved hyppig at beråbe sig paa Trykkesfriheden, har
 „Regjeringen noksom vist, at det var dens Villie, at offentlige
 „Sæl og Misbrug ogsaa offentlig i Skrifter skulde paaant- s.

Brugen af denne Frihed er overalt en Ting, som er Menneskets
 Væstige Rettighed, som Pligt mod Staten og Sædheden selv
 byder os at nytte. Man gjør følgelig selv i, dette Tilfælde
 rettest i at følge denne Deel af de modsigende Love; siden det
 er umueligt at efterleve dem begge. At Regjeringen har sat
 sig i den ubehagelige Forsætning at handle uret, enten den
 saa straffer Skribenterne, eller ikke straffer dem, deri er den ved
 sin modsigende Lovgivning, ene Skyld, og bør derfor ikke
 komme den, som ærlig gjør Brug af dens Indbydelse, og ders
 ved efterlever dens Vilje, til Skade. Af to onde Ting maae
 man vælge det mindste. Men at straffe andre for en Brøde,
 hvortil man selv havde opmuntret, eller dog i det mindste af
 menneskelig Skrøbelighed foranlediget dem til, vilde i dette Til
 fælde vist ikke være det mindste Onde.

